

GEOGRAFIJA

Poklicno in strokovno izobraževanje

Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: geografija

Srednje strokovno izobraževanje (68/102/136 ur)

Poklicno-tehniško izobraževanje (34 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

Melita Vidovič, Zavod RS za šolstvo; dr. Anton Polšak, Zavod RS za šolstvo; Manca Poglajen, Zavod RS za šolstvo; Matej Cizelj, Srednja elektro-računalniška šola Maribor; Doris Hrvatin, Srednja ekonomska-poslovna šola Koper; Tibor Tomšič, Dvojezična srednja šola Lendava; dr. Eva Konečnik Kotnik, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru; dr. Tatjana Resnik Planinc, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dr. Matej Ogrin, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani; dr. Jurij Senegačnik; Lavinia Hočevar, Gimnazija Antonio Sema Piran, Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper; Marjeta Hočevar, Škofijska klasična gimnazija, Zavod, sv. Stanislava; mag. Ludvik Mihelič, Ekonomska šola Ljubljana; Ingrid Florjanc, Gimnazija Ledina; Mojca Kelbič Đajić, Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška, Zavod Anton Martina Slomška; dr. Mojca Ilc Klun, OŠ Mirana Jarca; Mojca Janžekovič, OŠ Toma Brejca Kamnik; Matej Matkovič, OŠ Belokranjskega odreda Semič; dr. Blaž Repe, Univerza v Ljubljani, Oddelek za geografijo; Tomi Tomšič, OŠ Staneta Žagarja Kranj; Helena Verdev, OŠ Ljubečna

Prilagoditve pripravili: Lavinia Hočevar, Gimnazija Antonio Sema Piran, Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper; Tinkara Mihačič, OŠ Pier Paolo Vergerio il Vecchio Koper

JEZIKOVNI PREGLED: Valentin Logar

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/katalogi_znanja/2026/kz-dp-geografija-ssi-is-pti-is.pdf

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](#)-ID [259675907](#)

ISBN 978-961-03-1261-1 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 211. seji, dne 18. 4. 2025, določil Katalog znanj Geografija za izobraževalne programe srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri.

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje se je na svoji 211. seji, dne 18. 4. 2025, seznanil z didaktičnimi priporočili h Katalogu znanj Geografija za izobraževalne programe srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju v slovenski Istri.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:

Obvezno

Izbirno

Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, externam quaspi dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaepep quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

8 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Številka strani,
program izobraževanja,
predmet

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comiscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikalne usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaborest quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

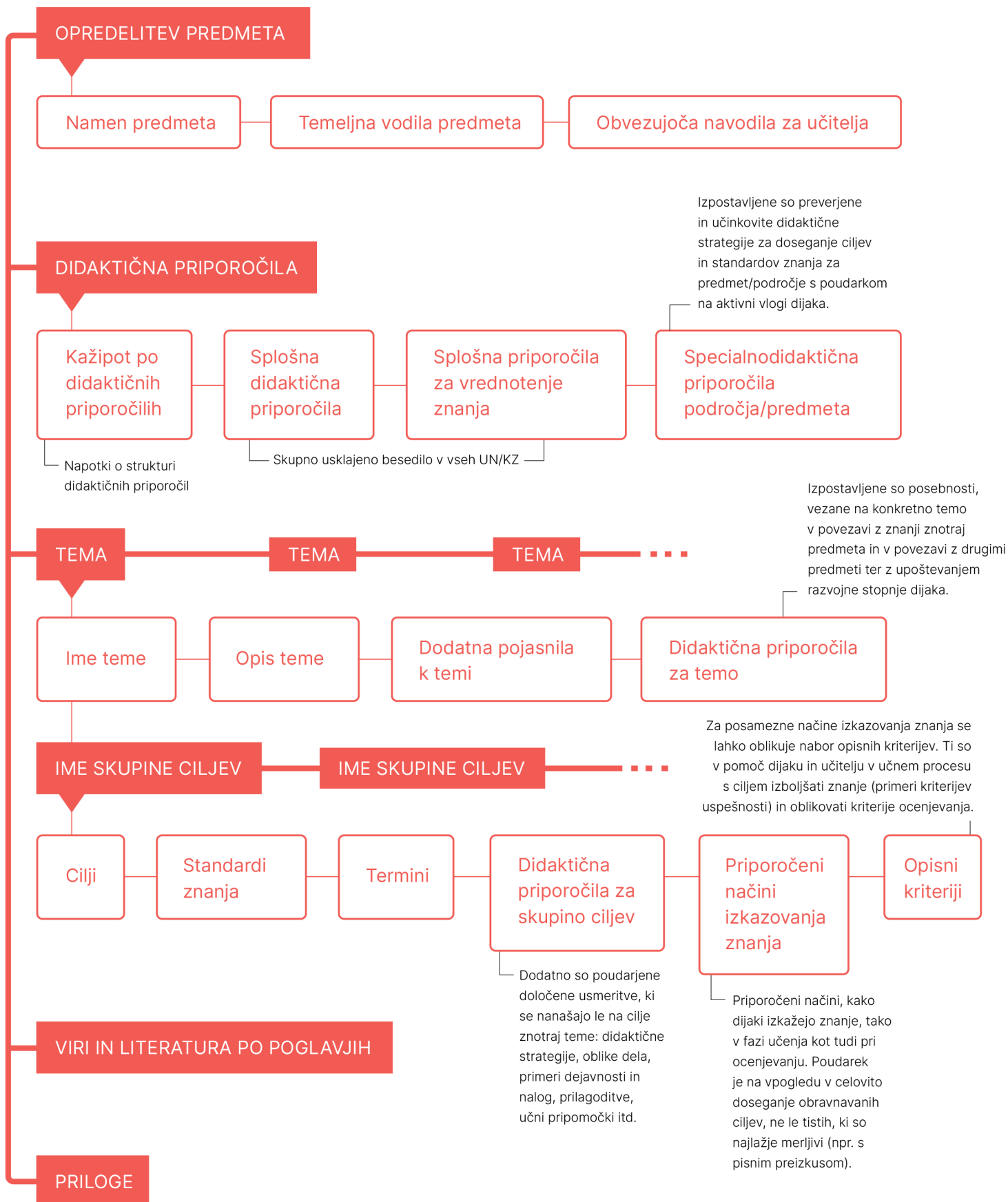
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA KATALOGA ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 9

Namen predmeta..... 9

Temeljna vodila predmeta 10

Obvezujoča navodila za učitelje 11

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 12

Kažipot po didaktičnih priporočilih 12

Splošna didaktična priporočila 13

Splošna priporočila za vrednotenje znanja ... 14

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 16

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA..... 22

UVOD V GEOGRAFIJO 23

Uvod v geografijo..... 24

ZEMLJEVIDI IN ORIENTACIJA..... 26

Zemljevidi in orientacija..... 27

ČLOVEK IN POKRAJINA 30

Človek in pokrajina 32

POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE IN ITALIJE . 42

Lega Slovenije in Italije in njune pokrajine ... 51

Predalpske pokrajine 54

Dinarskokraške pokrajine..... 55

Obsredozemske pokrajine..... 56

Obpanonske pokrajine 58

Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji 59

Padska nižina 61

Apenini 63

Obalna območja in otoki..... 66

Slovensko zamejstvo, narodne skupnosti v
Sloveniji in jezikovne manjšine v Italiji 68

IZZIVI SODOBNEGA SVETA 72

Azija..... 78

Afrika 80

Severna Amerika..... 82

Latinska Amerika 86

Avstralija z Oceanijo..... 88

Polarna območja..... 90

GEOGRAFSKI IZZIVI EVROPE 92

Geografski okvir Evrope 98

Severna Evropa 100

Zahodna Evropa 101

Južna Evropa 102

Jugovzhodna Evropa 103

Vzhodna Evropa z azijskim delom Rusije 104

Srednja Evropa..... 105

GEOGRAFSKI IZZIVI SLOVENIJE IN ITALIJE 107

Trajnostni razvoj in upravljanje s prostorom..... 111

Demografski izzivi in migracije 114

Kmetijstvo in kulturna pokrajina 116

Trajnostni promet in trajnostna mobilnost . 118

Turizem 120

Naravni viri in energetika 122

VIRI IN LITERATURA PO POGAVLJIH ... 124

Uvod v geografijo..... 124

UVOD V GEOGRAFIJO 124

Zemljevidi in orientacija..... 124

Človek in pokrajina 125

Pokrajinska pestrost Slovenije in Italije 134

Izzivi sodobnega sveta..... 141

Geografski izzivi Evrope..... 146

Geografski izzivi Slovenije in Italije..... 151

PRILOGE 155

Priloge po poglavjih 155

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 155

POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE IN
ITALIJE 155

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Geografija kot obvezni splošnoizobraževalni predmet v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju celostno razlaga naravne in družbene pojave in procese v pokrajini z namenom, da bi dijaki razumeli svoj življenjski prostor ter v njem kakovostno živeli. Dijakom daje temeljno zavedanje, da se vsi elementi v pokrajini medsebojno prepletajo in součinkujejo, da torej vsak element vpliva na vse preostale. To jih vodi do zmožnosti celostnega in premišljenega vrednotenja posegov v prostor ter obenem do razumevanja posledic lastnih dejanj. Utrjuje jih v zavedanju, da je zelo pomembno, kaj počnemo v pokrajini in kako vanjo posegamo, da bodo njihova oziroma človekova dejanja povzročala čim manj škode in čim več dobrega tako v lokalnem okolju kot v Sloveniji, Evropi in hkrati na vsem planetu. S tako naravnostjo temeljno poslanstvo geografije podpira koncept trajnostnosti, saj spodbuja razumevanje kompleksnosti, kritično analizo razmer v svetu, zamišljanje razvojnih alternativ, skozi to pa vpliva na razvoj vrednot in odgovorno podjetno samorealizacijo oz. delovanje v realnih življenjskih okoliščinah. To je ključno za zdravje in dobrobit slehernega človeka, skupnosti in naravnega okolja. Z osredotočenostjo na življenjski prostor dijakov predstavlja pouk geografije temeljni prispevek k državljski in domovinski vzgoji v vseh njenih razsežnostih.

Geografijo odlikuje usmerjenost na prepoznavanje in reševanje lokalnih in globalnih izzivov, kot so podnebne spremembe, izčrpavanje virov, degradacija okolja idr. Geografsko raziskovanje in izobraževanje spodbujata interdisciplinarno sodelovanje, potrebno pri obravnavi kompleksnih vprašanj, ki zahtevajo kombinacijo perspektiv in strokovnega znanja. Prav tako pouk geografije stremi k razvijanju učinkovite komunikacije, ki je ključnega pomena, da pridejo rezultati raziskovalnega dela in nove informacije do širšega občinstva, vključno s splošno javnostjo, oblikovalci politik in drugimi znanstvenimi disciplinami. V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij trajnostni razvoj, zdravje in dobrobit, podjetnost, digitalne kompetence ter jezik, državljanstvo, kultura in umetnost.

Geografija v zvezi z digitalno pismenostjo uporablja geografske informacijske sisteme (GIS), daljinsko zaznavanje in druge tehnologije, ki lahko zagotovijo nove vpoglede v prostorske vzorce in odnose med ljudmi in okoljem.

V geografiji uporabljamo didaktične pristope izkustvenega, veččutnega, projektnega učnega dela, učenja z raziskovanjem idr. ter tako vključujemo različne kombinacije aktivnih učnih metod in tehnik glede na zadane cilje, zmožnosti učečih se ter pogoje dela.

Geografija kot splošnoizobraževalni predmet v SSI in PTI ima pomembno vlogo za doseganje kvalifikacijske, izobraževalne in vzgojno-socializacijske dimenzije. Zasnovana je tako, da smiselno podpira razvoj ključnih in prečnih kompetenc, ki prispevajo k celovitosti poklicne izobrazbe.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Temeljni vodili predmeta sta geografska vzgoja in izobraževanje, ki mlademu človeku ponujata:

- » spoznavanje krajev in pokrajin, kar spodbuja željo po raziskovanju raznolikosti sveta ter spoštovanje in ohranjanje zdravja, nežive narave, živih bitij;
- » razumevanje strukture in delovanja različnih prostorskih sistemov (lokalno okolje, domača pokrajina, domača država in celina, druga okolja različnih prostorskih ravni, svet kot celota), kar kot temeljna značilnost geografskega mišljenja vodi v proaktivno delovanje in odgovorno odzivanje na aktualne dogodke, pojave in procese;
- » temeljno kartografsko in prostorsko orientacijsko pismenost ter iznajdljivost, ki je bistvena za delovanje v današnjem kompleksnem svetu;
- » razvijanje veščin za samostojno opazovanje in raziskovanje pokrajin oz. prostora in njegovih prvin prek vključevanja terenskega dela, ekskurzij in s posebnim poudarkom na digitalnih kompetencah;
- » razvijanje zmožnosti celostne interpretacije prostora in komunikacijske pismenosti, kar vključuje kritično vrednotenje prostorskih informacij, njihovo predstavljanje in posredovanje;
- » spodbujanje aktivnega osebnega in družbenega delovanja, s čimer mlademu človeku omogoča, da se razvija v odgovornega soustvarjalca našega skupnega sveta.

Sestavna dela pouka sta delo z zemljevidi in učenje na prostem, kar vključuje krajša terenska dela in/ali ekskurzije kot del obveznih izbirnih vsebin ali interesnih dejavnosti.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Učitelju Katalog znanj omogoča strokovno avtonomijo tako, da pri načrtovanju pouka poleg obveznih tem izbira izbirne teme, ki jih realizira po lastni presoji glede na interese dijakov oziroma glede na vrsto programa.

Pojasnilo izbirnosti obveznih in izbirnih tem oziroma skupin ciljev je v Preglednici 1 in v Didaktičnih priporočilih v podpoglavju 4 Izbirnost ciljev in tem.

Preglednica 1

Obvezne in izbirne teme v programih srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja

68 ur	102 uri	136 ur	68 ur (PTI)
Obvezne teme: • Uvod v geografijo • Zemljevidi in orientacija • Človek in pokrajina Ena izbirna tema →	Obvezne teme: • Uvod v geografijo • Zemljevidi in orientacija • Človek in pokrajina Tri izbirne teme →	Obvezne teme: • Uvod v geografijo • Zemljevidi in orientacija • Človek in pokrajina Štiri izbirne teme →	Tri izmed štirih izbirnih tem: • Pokrajinska pestrost Slovenije in Italije • Izzivi sodobnega sveta • Geografski izzivi Evrope • Geografski izzivi Slovenije in Italije

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje kataloga znanj predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

- » Razdelka **Splošna didaktična priporočila** in **Splošna priporočila za vrednotenje znanja** vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdr>) ter *Izhodišč za prenovo katalogov znanj za splošnoizobraževalne predmete v poklicnem in strokovnem izobraževanju* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p64e0ud>) in je v vseh katalogih znanj enako.
- » Razdelek **Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta** vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifične.

Katalog znanj posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

- » Razdelka **Didaktična priporočila za temo** in **Didaktična priporočila za skupino ciljev** vsebujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka **Priporočeni načini izkazovanja znanja** in **Opisni kriteriji**, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev kataloga znanj, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepoznava in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);
- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;

- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v katalogu znanj določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljeh v katalogu znanj in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja. Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

1 Uresničevanje namenov pouka geografije

Namen pouka geografije v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju je predstavljen z opredelitvijo predmeta in učnimi cilji, zapisanimi v Katalogu znanj. Prva predstavi geografijo kot predmet s temeljno izobraževalno vrednostjo, kot kompleksno in problemsko učno področje, ki dijake usmerja v razumevanje sveta, dojemanje dinamičnega součinkovanja elementov, ki ga sestavljajo, ter prepoznavanje njegovega nenehnega razvoja in preoblikovanja. Skladno s tem načelom učitelji povezujejo vsebine z avtentičnimi poklicnimi in življenjskimi situacijami, vključujejo aktualne teme in probleme, sodobno tehnologijo bodočega poklica, praktične veščine in aktualne učne vire ter druga gradiva, povezana s poklicem.

Katalog znanj izhaja iz strokovno-znanstvene delitve geografije na fizično in družbeno ter občo in regionalno geografijo, vendar s tem povezana delitev Kataloga znanj na teme in skupine ciljev ne pomeni ločene obravnave slednjih, ampak zahteva vzpostavljanje povezav z drugimi področji tako znotraj geografije kot tudi z drugimi predmeti oziroma znanostmi. Zasnova ciljev teži h celostni obravnavi sovplivanja različnih pokrajinsotvornih prvin, interdisciplinarna zasnovanost geografije pa je tako druga pomembna značilnost pouka geografije, ki naj jo učitelji poudarjajo.

Učni cilji so povezani v skupine ciljev, te pa v teme. Oboje je razvrščeno po smiselnem zaporedju, ki sledi strukturi geografske vede in didaktičnim načelom. Pri obči geografiji se obravnavajo splošne osnove, vezane na pokrajinske elemente in procese, ki so nujne za razumevanje specifične manifestacije na določenih prostorskih ravneh znotraj regionalnih geografij. To pomeni, da dijak pri obravnavi obveznih tem (Uvod v geografijo; Zemljevid in orientacija; Človek in pokrajina) spozna več temeljnih pojmov, pri izbirnih temah (Pokrajinska pestrost Slovenije; Izzivi sodobnega sveta; Evropa; Geografski izzivi Slovenije) pa prepozna umeščanje teh pojmov ter realno součinkovanje elementov v raznolikih konkretnih prostorih, kar pomeni drugačen izobraževalni fokus v primerjavi z obveznimi temami.

Pojasnilo izbirnosti obveznih in izbirnih tem oziroma skupin ciljev je v preglednici 1 v obvezujočih navodilih za učitelje v Katalogu znanj in v podpoglavju 4 Izbirnost ciljev in tem.

Učni cilji obsegajo cilje s spoznavno-informacijskega področja; cilje, povezane z znanjem in razumevanjem geografskih struktur, procesov in odnosov, tj. z razumevanjem prostora; cilje, ki so povezani z uporabo znanja in veščin, ter vzgojne cilje. Te kategorije ciljev niso nujno razmejene, temveč se lahko prepletajo v zasnovi enega cilja ali so v določenem cilju subtilno zajete, prav tako se lahko npr. cilji, vezani na razvijanje veščin in vrednot, razvijajo posredno skozi druge kategorije ciljev, velja pa tudi, da nanje vplivajo. Zaradi gnoseološke narave geografije se cilji nujno navezujejo tudi na druge predmete in širše čezpredmetno področje, posebej pa so označeni nekateri, ki posebej očitno zajemajo določena področja petih skupin skupnih ciljev. S slednjimi lahko sicer tako ali drugače (na nivoju vsebine, veščin, vrednot ali druge dejavnosti dijakov) povežemo večino geografskih ciljev. Za realizacijo tako različnih ciljev in za upoštevanje različnih učnih stilov ter zmožnosti dijakov predlagamo izbiro smiselno raznolikih oblik in metod učnega dela, ki dijakom zagotavljajo tudi možnost lastne (so)udeležbe od postavljanja (lastnih) ciljev učenja do izkazovanja znanja (in veščin) na različne načine.

Poudarek naj bo na uporabi geografskega znanja za lažje dojemanje današnjega sveta in zavzemanje dejavne vloge človeka v njem. Krovni namen geografskega pouka naj bo torej razvijanje tako geografskega kot splošnega

znanja, veščin in vrednot, ki so vezani na praktične življenjske okoliščine in potrebni za kakovostno življenje v sodobni družbi.

Pomembno je tudi učenje na prostem, kar vključuje krajša terenska dela in/ali ekskurzije, omogoča veččutno učenje, celostna doživetja, povezovanje teorije s prakso in učinkovitejši pouk.

V srednješolskih programih so v vseh letnikih priporočeni **terensko delo in ekskurzije**. Pri terenskem delu in ekskurzijah poudarjamo:

- » interdisciplinarno obravnavo učnih ciljev, sodelovanje z učitelji drugih predmetov in sodelovanje z zunanjimi deležniki iz okolja,
- » uporabo različnih raziskovalnih metod in pripomočkov za izboljšanje učenja ter sledenje hitro spreminjajočemu se tehnološkemu razvoju,
- » osredotočenost na neposredno opazovanje in vrednotenje življenjskih okolij (kritično mišljenje, reševanje problemov) ter aktivno udeležbo dijakov, vključevanje varne telesne aktivnosti, s čimer se krepi motorika in zdravje dijakov.

S terenskim delom in ekskurzijami omogočamo uresničevanje številnih ciljev, ki jih v učilnici ni mogoče doseči na enako celostni oz. izkušnjski način. Dijaki teoretično znanje primerjajo z neposredno prostorsko izkušnjo, iščejo nove informacije oziroma dopolnjujejo že naučeno. Poleg pridobivanja novega znanja terenske oblike dela omogočajo tudi razvijanje socialnih in vzgojnih ciljev, vrednot in zmožnosti (mdr. odgovornost, samostojnost, delo in sodelovanje v skupini, spoštovanje naravne in kulturne dediščine). Učitelj naj se zaveda, da je mogoče pri terenskem delu ali na ekskurziji doseči vrsto ciljev, ki jih ob ustrezni didaktični organizaciji teh oblik dela ni treba (predhodno ali ponovno) umeščati v klasični pouk, s čimer terensko delo ali ekskurzija nista le dodatni obliki dela v (letnem) načrtu usvajanja učnih ciljev, temveč lahko predstavljata neposredno možnost realizacije le-teh.

Cilji oziroma standardi znanja so zapisani in strukturirani tako, da omogočajo smiselno diferenciacijo in individualizacijo pouka. Načelo individualizacije in inkluzije se pri pouku zagotavlja oziroma udejanja zlasti skozi izbirne teme oziroma izbirne cilje, prav tako pa na izvedbeni ravni z ustrezno **diferenciacijo, individualizacijo in personalizacijo** pouka.

Ključne značilnosti diferenciacije in individualizacije pri pouku geografije vključujejo splošna načela, ki sicer vejajo tudi za druge predmete. Diferenciacija pomeni prilagajanje poučevanja posameznim skupinam dijakov in mdr. vključuje:

- » homogene skupine, kjer učitelj razdeli dijake v skupine glede na njihove sposobnosti in znanje, kar omogoča bolj ciljno usmerjeno poučevanje;
- » različne naloge, kjer učitelj pripravi naloge različnih težavnostnih stopenj, ki ustrezajo različnim ravnam znanja dijakov;
- » fleksibilnost, ki pomeni, da učitelj prilagaja tempo in metode poučevanja glede na potrebe skupin, kar omogoča učinkovitejše učenje.

Individualizacija vključuje prilagajanje poučevanja na ravni posameznika in mdr. vključuje:

- » prilagajanje učnih vsebin, kjer učitelji prilagajajo učne vsebine glede na sposobnosti, interese in potrebe posameznih dijakov,
- » različne učne pristope, kjer učitelj uporablja različne metode in tehnike poučevanja, ki ustrezajo različnim učnim stilom dijakov;
- » spremljanje in preverjanje napredka vsakega dijaka ter prilagajanje učnega načrta glede na njegove dosežke.

Ker so diferenciacija, individualizacija in personalizacija v prvi vrsti prepuščene učitelju pri izvedbi pouka, pri posameznih temah oz. skupinah ciljev nismo podrobneje navajali primerov izvedbe. Ker so teme oz. skupine ciljev precej različni, je zato povsod pomemben premislek učitelja o vključevanju omenjenih načel. V prilogi (https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_Nekaj_predlogov_za_individualizacijo_in_diferenciacijo_pri_pouku_geografije.docx) navajamo nekaj možnih primerov.

2 Skupni cilji

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni posamezni skupni cilji s področij trajnostni razvoj, zdravje in dobrobit, podjetnost, digitalna kompetentnost ter jezik, državljanstvo, kultura in umetnost. Poklicne kompetence in poklicno specifične kompetence se smiselno realizirajo tudi skozi te skupne cilje, kar pomeni, da se cilji oziroma standardi znanja prilagajajo učnim situacijam in učnemu okolju.

Dodatna pojasnila, ki podrobneje opisujejo vključenost posameznih kompetenc s področij skupnih ciljev, so na povezavah:

- » Trajnostni razvoj ([https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA4Trajnostni_razvoj_\(2\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA4Trajnostni_razvoj_(2).docx))
- » Podjetnost
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Vklju%C4%8Devanje_kompetence_podjetnosti_v_katalog_znanja_3.docx)
- » Digitalna kompetentnost
([https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA1Digitalne_kompetence_\(5\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA1Digitalne_kompetence_(5).docx))
- » Zdravje in dobrobit ([https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA_2_Zdravje_in_dobrobit_2_\(1\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA_2_Zdravje_in_dobrobit_2_(1).docx))
- » Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost
([https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_3_Jezik_\(2\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_3_Jezik_(2).docx))

3 Učne strategije, metode in tehnike

Pri pouku geografije v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju naj se uporabljajo različne učne metode neposrednega opazovanja ter obravnave raznolikega kartografskega, slikovnega ter drugega grafičnega in pisnega gradiva, s čimer dijaki razvijajo pozornost, različne oblike pismenosti, kritično mišljenje in ustrezen odnos do informacij ter sistematično in postopno gradijo kompleksno znanje. Posebno in globljo učno moč imajo metode praktičnega dela, ki temeljijo na izhodiščih izkustvenega učenja. Znanje naj se torej gradi na osebnih izkušnjah dijakov in na podlagi primerov iz lokalnega in globalnega okolja oziroma glede na poklic, za katerega se izobražujejo.

Informacije o geografskem okolju naj dijaki pridobivajo z vsemi čutili, pri čemer učitelji upoštevajo različne zaznavne sposobnosti dijakov in ustrezno diferencirajo proces poučevanja. Posebno pozornost je treba posvetiti dijakom s posebnimi potrebami in nadarjenim dijakom.

Izbor učnih metod, ki pomagajo odkrivati dejavne poti do znanja, mora dijake motivirati, metodični postopek ter učni pripomočki pa morajo biti utemeljeni na strukturi in vzgojno-izobraževalnem potencialu vsebine ter namenih vsakokratnega pouka. Pri geografiji naj da učitelj dijakom možnost, da sodelujejo pri različnih projektih in raziskovalnih nalogah. S spodbujanjem samostojnega in skupinskega učnega, raziskovalnega oz. projektnega dela dijakom omogočamo razvijanje individualnih sposobnosti in odkrivanje t. i. močnih področij ter krepimo sodelovalnost.

Dijaki naj usvajajo znanja s področja trajnostnosti, energetske, okoljske, migracijske in drugih problemov na podlagi študij primerov, problemske diskusije, učnih simulacij in igre vlog. Pri tem naj učitelj izhaja iz dejstev, a obenem upošteva, da se znanosti nenehno razvijajo oz. so na poti do novih odkritij. Učno eksperimentiranje ima veliko didaktično vrednost, saj dijakom omogoča, da razvijajo tudi veščine uporabe (raziskovalnih) pripomočkov, načrtnega opazovanja, sklepanja in posploševanja. Dijaki naj imajo možnost samostojno delati, pa tudi predstaviti in interpretirati svoje rezultate in ugotovitve. S tem dolgoročno vplivamo na oblikovanje komunikacijskih poti ter možnosti sporočanja pomembnih informacij javnosti, obenem pa krepimo zavedanje lastnih zmoglosti in pomena posameznika za delovanje skupnosti.

Za pouk geografije je posebno pomembna uporaba sodobne **digitalne tehnologije**. Priporočamo uporabo računalnika s projektorjem, pametne table ali drugih medijev ter uporabo ustreznih računalniških programov oz. aplikacij za prikaz kartografskega, slikovnega, besedilnega, statističnega in drugega gradiva oz. podatkov in dela z njimi. Digitalna tehnologija omogoča izbiro različnih načinov iskanja virov, ki jih je treba smiselno vključevati v proces učenja. Veliko je tudi možnosti za pridobivanje in obdelavo podatkov na spletu, uporabo mobilnih aplikacij, digitalnih fotoaparátov, dronov in drugih tehničnih pripomočkov. Pri tem je treba razumeti digitalno tehnologijo kot učno in raziskovalno orodje, katerega raba mora biti didaktično in vsebinsko utemeljena. Digitalna tehnologija naj ne predstavlja vira motenj pozornosti v odnosu do vsebinskih sporočil ali medsebojnega sodelovanja v učnem procesu.

4 Izbirnost ciljev in tem

Načelo izbirnosti omogoča povečevanje učiteljeve avtonomije, lažje upoštevanje interesov dijakov in pomeni možnost za poglobitev in razširitev geografskega znanja. Izbirnost v učnem načrtu za geografijo je omogočena na ravni izbirnih učnih ciljev, ki jih učitelj izbira po lastni presoji, pri čemer upošteva možnosti šole, še zlasti pa interes dijakov oziroma konkretne učne skupine ali posameznika, in ima zanje pripravljene ustrezne učne izzive.

Obvezne in izbirne teme se spreminjajo glede na število ur geografije po posameznih programih srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja. Obseg ur po posameznih izbirnih temah variira od 17 ur do 24 ur, le pri temi oz. skupini ciljev Pokrajinska raznolikost Slovenije in Italije je predvideno 30 do 34 ur. Znotraj posamezne teme oziroma skupine ciljev so obvezni in izbirni cilji. Izbirne cilje učitelj praviloma izbira, če ima na voljo več ur.

5 Povezovanje s strokovnim/poklicnim področjem

Katalog znanja na več mestih oz. v več ciljih povezuje geografske predmetno specifične cilje s poklicem oz. poklicnim področjem, za katerega se dijak izobražuje. Za realizacijo tovrstnih ciljev naj učitelj izbere konkretne

primere s področja, za katerega se dijaki izobražujejo, saj se tako povečujeta življenjskost in osmišljenost ciljev, prav tako pa se krepijo različne veščine in znanje na višjih taksonomskih stopnjah, še zlasti če so dijaki vključeni v proces poučevanja čim bolj aktivno – so v vlogi raziskovalcev, dajejo svoje predloge, sodelujejo in vsak prispeva svoj delež k uresničevanju ciljev pouka.

Zato naj učitelj izbere takšne didaktične pristope, gradiva in aktivnosti, s katerimi spodbuja učenje skozi avtentične življenjske in poklicne situacije, ki dijaku omogočajo aktivno pripravo na bodoči poklic, spoznavanje okolja in aktivno delovanje v družbi. V ta namen priporočamo tudi timsko delo učiteljev, interdisciplinarno povezovanje tako z naravoslovnimi predmeti (fizika, kemija, biologija) kot tudi z družboslovnimi predmeti (zlasti zgodovina in drugi predmeti, pa tudi jeziki). Pri tem načinu dela je pomembno:

- » povezovanje z avtentičnimi poklicnimi in življenjskimi situacijami,
- » vključevanje aktualnih tem/informacij in problemov,
- » vključevanje sodobnih tehnologij bodočega poklica,
- » razvijanje praktičnih veščin,
- » uporaba aktualnih učnih virov in gradiv, povezanih s poklicem oz. poklicnim področjem.

6 Vrednotenje dosežkov

Preverjanje in ocenjevanje znanja sta pomembna in odgovorna faza učiteljevega vzgojno-izobraževalnega dela. Vsebina in način preverjanja in ocenjevanja vplivata tudi na to, kaj, koliko in s kakšno vnemo se bodo dijaki učili. Od učiteljevega vrednotenja znanja dijakov je odvisno, ali bo znanje ostajalo le na ravni reprodukcije ali pa bodo dijaki snov tudi resnično razumeli, znanje pa uporabili za reševanje različnih nalog in v vsakdanjem življenju. Pri preverjanju in ocenjevanju učitelj pridobiva tudi povratne informacije o vrednotah in stališčih dijakov (npr. odnos do okolja, strpnost in spoštovanje različnosti) ter poskuša vplivati nanje, a jih neposredno ne ocenjuje.

Učitelj naj posveti preverjanju in ocenjevanju znanja dovolj časa in pozornosti, pri čemer mora dobro poznati zakonodajo s tega področja. Opozarjamo na velik pomen preverjanja znanja, preden učitelj znanje dijakov tudi oceni. Preverjanje in ocenjevanje znanja bosta na najvišji kakovostni ravni ob upoštevanju strokovnih didaktičnih načel, kot so: uporaba različnih načinov in oblik (vključevanje formativnega spremljanja in preverjanja ter ocenjevanje na različne načine), upoštevanje individualnih posebnosti dijakov, doslednost, objektivnost, strpnost, načrtovanost in javnost ocenjevanja.

Preverjanje in ocenjevanje znanja naj potekata ustno in pisno ter z drugimi načini (predstavitve, poročila, praktično izkazano znanje in veščine idr.). Pisno ocenjevanje znanja opravljamo najpogosteje s testi, ki vključujejo naloge objektivnega tipa, ki zajemajo vse ravni zahtevnosti, lahko pa izvedemo tudi ocenjevanje nalog esejnega tipa. Dijaki morajo biti vnaprej seznanjeni s kriteriji ustnega in pisnega ocenjevanja, oceno pa lahko pridobijo tudi pri terenskem delu, na ekskurziji, z reševanjem avtentičnih problemskih nalog ali z izdelavo poročil, referatov in drugih izdelkov, kakor je to zapisano tudi v splošnih priporočilih za vrednotenje znanja. Pri preverjanju in ocenjevanju znanja naj dijaki uporabljajo tiste pripomočke (različne vrste zemljevidov, grafične prikaze, slikovno gradivo ipd.), s katerimi bodo najustrezneje pokazali svoje znanje.

Prilagamo primer kriterijev in opisnikov vrednotenja oziroma ocenjevanja znanja

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_20_Primer_opisnih_kriterijev_za_vrednotenje_znanja.docx)

po različnih taksonomskih ravneh znanja.

Prav tako prilagamo primer opisnih kriterijev in opisnikov

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_21_Opisni_kriteriji_za_ve%C5%A1%C4%8Dine_raziskovanja.docx) za veščine raziskovanja, preiskovanja, izdelave poročil, esejev, seminarskih nalog in drugih pisnih sestavkov.

7 Vertikalna in horizontalna prehodnost kataloga znanj

Učitelj naj upošteva, da se notranja konsistentnost kataloga znanj izkazuje skozi cilje, ki se glede na cilje v učnem načrtu za osnovno šolo vertikalno nadgrajujejo in so smiselno razporejeni v obvezni in izbirni del.

Obvezni del vsebinsko in taksonomsko nadgrajuje cilje s področja orientacije in geografskega prostora ter procesov v njem na obči ravni, izbirni del pa jih aplicira na regionalni (svetovni, evropski, slovenski) ravni.

Dijak pri obravnavi obveznih tem (Uvod v geografijo; Zemljevid in orientacija; Človek in pokrajina) spozna več temeljnih pojmov, pri izbirnih temah (Pokrajinska pestrost Slovenije; Izzivi sodobnega sveta; Evropa; Geografski izzivi Slovenije) pa prepozna umeščanje teh pojmov ter realno součinkovanje elementov v raznolikih konkretnih pokrajinah, kar pomeni drugačen izobraževalni fokus v primerjavi z obveznimi temami.

Katalog znanj omogoča tudi horizontalno povezljivost geografije med programi SPI in PTI. Ob prehodu dijakov iz poklicnega (SPI) v poklicno-tehniško izobraževanje (PTI) se geografske vsebine, ki so bile obravnavane v programih poklicnega izobraževanja v okviru predmeta družboslovje, nadgradijo z dvema izbirnima temama.

Učitelj pri tem izbira med štirimi temami:

- » Pokrajinska pestrost Slovenije,
- » Izzivi sodobnega sveta,
- » Geografski izzivi Evrope,
- » Geografski izzivi Slovenije.

Izbir katerih koli dveh tem omogoča vsebinsko nadgradnjo ciljev, ki se pri predmetu družboslovje obravnavajo le na osnovni ravni ali pa se sploh ne obravnavajo. V katalogu znanj za predmet geografija so cilji praviloma kompleksnejši in taksonomsko zahtevnejši kot v katalogu znanj za predmet družboslovje.

Prav tako pomembno je medpredmetno povezovanje geografije z drugimi predmeti. Podrobnejša priporočila v tej zvezi so v prilogi

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Medpredmetno_povezovanje_geografije_SSI_in_PTI.docx).

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

UVOD V GEOGRAFIJO

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen te teme je, da dijaki spoznajo in ozavešajo, kaj je geografija, katere so njene posebnosti kot vede in kakšna je uporabna vrednost geografije. Pri tem gre za dve ključni značilnosti, ki ju sodobni razvoj prinaša geografiji: 1. prednosti (in slabosti) interdisciplinarne – povezovalne vede in 2. posebno uporabnost v vsakdanjem življenju. Z razvojem informacijske tehnologije se je zgodil premik od geografije kot posredovalke znanja h geografiji kot sistemu za iskanje in organizacijo znanja. Vse to se bolj ali manj odraža tudi v sodobnih opredelitvah vede, ki na eni strani vključujejo njeno znanstveno-logično zgradbo (geografska področja), po drugi strani pa kažejo tudi že način oz. metode obravnave široke palete geografskih raziskovalnih vprašanj (geografske veščine). V tem kontekstu sta tudi oba cilja v tej skupini ciljev.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjeni nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v katalogu znanj **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **pokrajina, naravna sestavina pokrajine, družbena sestavina pokrajine,**
- » geosfera, litosfera, pedosfera, biosfera, hidrosfera, atmosfera, antroposfera,
- » **obča geografija, regionalna geografija,**
- » **fizična geografija, družbena geografija,**
- » **metode raziskovanja pokrajine,** opazovanje, merjenje, kartiranje, orientiranje, anketiranje, kartografiranje, laboratorijsko delo, vir podatkov.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področju Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja v uporabo strokovne terminologije. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za skupino ciljev.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj ob ustrezni realizaciji ciljev, z namenom pritegniti dijake, poveže cilje s konkretnimi primeri iz pokrajine in primeri iz življenjskih situacij, ko se geografija izkazuje kot pomembna in uporabna veda. Pri tem naj učitelj uporablja primere od globalne do lokalne ravni s poudarkom na celostni obravnavi, saj so fizično- in družbenogeografski procesi medsebojno povezani in soodvisni. Nekatere cilje je možno povezovati z drugimi cilji pri tej ali drugih temah, kar omogoča njihovo poglobljeno razumevanje pri kasnejši obravnavi.

UVOD V GEOGRAFIJO

CILJI

Dijak:

O: opredeli geografijo kot interdisciplinarno/povezovalno znanost ter pojasni geografske elemente (prvine), ki jih opazi v pokrajini;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

I: na primerih ugotavlja uporabno vrednost geografije v družbi in za stroko/poklic, za katero se izobražuje;

SC (1.1.1.1 | 5.1.4.1)

I: vrednoti pomen geografije v družbi nekdaj in danes;

O: spozna ključne metode raziskovanja pokrajine.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » definira geografijo kot znanstveno disciplino ter pojasni, kako se razlikuje od drugih znanosti;
- » razloži delitev geografije in pojasni povezavo s posameznimi pokrajinskimi elementi;
- » na podlagi lastnih izkušenj navede in drugim predstavi primere, ko je geografija uporabna v vsakdanjem življenju oz. pri njihovem bodočem poklicu;
- » opiše ključne metode geografskega raziskovanja;
- » poišče, izbere, interpretira in predstavi različne podatke, ki se navezujejo na njegovo stroko/poklic.

TERMINI

◦ pokrajina ◦ naravna sestavina pokrajine ◦ družbena sestavina pokrajine ◦ obča geografija ◦ regionalna geografija ◦ fizična geografija ◦ družbena geografija ◦ metode raziskovanja pokrajine

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična in vsebinska priporočila

Dijaki se v pri tej skupini ciljev seznanijo z geografijo kot znanstveno vedo, ob tem pa naj krepijo zavedanje o součinkovanju naravnih in družbenih sestavin pokrajine ter s tem razvijajo občutek pomembnosti ohranjanja ravnovesja med vsemi sestavinami pokrajine. Dijaki naj ne spoznajo le osnovnih sestavin fizične in družbene geografije, ampak prek ciljev in standardov pridobijo tudi usmeritve za pridobivanje znanja, ki je temelj fizično- in družbenogeografskih procesov, pojavov in oblik na površju. Tako bodo lažje razumeli fizične in družbene osnove pokrajine kot geografske stvarnosti, lažje bodo prepoznali tudi spremembe v pokrajini in njihove posledice.

Učitelj naj ob ustrezni realizaciji obeh ciljev, z namenom pritegniti dijake, poveže oba cilja s konkretnimi primeri iz pokrajine in primeri iz življenjskih situacij, ko se geografija izkazuje kot pomembna in uporabna veda. Učitelj naj tudi obravnava področja oz. poklice, kjer se lahko zaposlujejo geografi, s čimer dijaki pridobijo uvid v to, da ni geografija samo eden od šolskih predmetov in edini geografski poklic učitelj geografije.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Zdravje in dobrobit ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » socialni dobrobiti, kjer dijak razvija komunikacijske spretnosti, se uri v sodelovanju in reševanju konfliktov, empatiji in prosocialnem vedenju;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

ZEMLJEVIDI IN ORIENTACIJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Zemljevidi in orientacija obsega skupino ciljev, kjer dijaki spoznavajo, berejo in za različne namene uporabljajo tiskane in digitalne zemljevide. Namen teme torej je, da dijaki znajo brati zemljevide, njihove sestavine ter na podlagi tega sklepajo o značilnostih pokrajine, ki jo zemljevid prikazuje. Dijaki se tudi urijo v opisovanju in določanju geografske lege. Krepitev tega znanja in veščin je osnova geografije, uporaba zemljevidov pa se vključuje kot temeljno pedagoško načelo v vse nadaljnje teme oz. skupine ciljev.

Uporaba zemljevidov in znanje orientacije sta dve ključni geografski veščini, ki ju velja razvijati pri vseh urah pouka geografije. Tema zajema spoznavanje samih zemljevidov in njihovih elementov, ki jih mora dijak znati brati in interpretirati, poudarek pa je na uporabi zemljevidov, ko je zemljevid v vlogi pripomočka za orientacijo, kot vir podatkov in učno gradivo za prepoznavanje prostorskih vzorcev in za sklepanje na povezanost posameznih elementov in v drugih vlogah.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjeni nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **zemljevid**, splošni zemljevid, tematski zemljevid, načrt, panoramska risba, legenda (kartografski znak, izohipsa ali plastnica), merilo, kartografska projekcija,
- » **geografska lega**, geografska širina, geografska dolžina, koordinate,
- » **orientacija**, smeri neba, ekspozicija,
- » globalni navigacijski satelitski sistemi (GNSS),
- » azimut,
- » geografski informacijski sistemi (GIS),
- » digitalni zemljevid.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področju digitalnih kompetenc, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja v informacijsko in podatkovni pismenost,

komunikaciji in sodelovanju v digitalnem okolju in ustvarjanju digitalnih vsebin. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za skupino ciljev.

ZEMLJEVIDI IN ORIENTACIJA

CILJI

Dijak:

○: se uči brati, interpretirati in uporabljati različne vrste zemljevidov vključno z digitalnimi;

SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1 | 1.1.2.1 | 1.1.1.1 | 1.1.2.2 | 1.1.4.1)

○: se orientira v pokrajini s pomočjo zemljevida, položaja sonca in GNSS-a, pri čemer razvija proaktivno miselno naravnost za reševanje problemskih situacij;

SC (4.1.1.1 | 3.1.4.2 | 3.1.3.1 | 3.1.3.2)

○: spozna klasične in sodobne zemljevide ter ugotovi njihove prednosti oz. slabosti.

SC (4.1.1.1 | 4.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» definira vrste zemljevidov, našteje njihove sestavine ter na njih pokaže različne geografske elemente;

» razloži pojma geografska širina in dolžina ter z njuno pomočjo določi lokacije točk v atlasu ter na digitalnem zemljevidu;

» se orientira in giblje v naravi s pomočjo zemljevida, kompasa ali s pomočjo digitalnih orodij;

» na zemljevidih treh različnih meril ugotovi resnično razdaljo med krajema in s stranmi neba opiše pot med njima;

» na digitalnem zemljevidu poišče in predstavi izbran geografski pojav;

» na podlagi lastnih izkušenj navede in drugim predstavi primere, ko je zemljevid uporaben v vsakdanjem življenju oz. pri njihovem bodočem poklicu.

TERMINI

○ zemljevid ○ geografska lega ○ orientacija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična in vsebinska priporočila

Pri ciljih s področja kartografije in uporabe zemljevidov je poudarek na uporabi različnih vrst zemljevidov, zato priporočamo, da se dijaki seznani s kartografskimi metodami le toliko, kolikor je potrebno za razumevanje nastanka zemljevidov in problematike ter značilnosti prikazov zemeljskega površja, bolj poglobljeno pa se naj usmerijo v praktično uporabo in interpretacijo zemljevidov, vključno z orientacijo. Pri tem naj učitelj vključuje različne, tako klasične (tiskane) kot digitalne zemljevide. Predvsem je pomembno, da dijaki spoznajo praktično uporabnost različnih aplikacij, ki pa jim lahko dodajajo nekatere elemente oz. vklaplajo in izklaplajo različne sloje glede na namen dela. Za namene orientacije priporočamo vadbo opazovanja narave oz. grajenega okolja ter kombiniranje rabe zemljevidov, klasičnega kompasa in ustreznih aplikacij za določanje strani neba.

Priporočamo, da naj bodo postopki orientacije – ob tem, ko jih dijaki vadijo – tudi vzročno pojasnjeni, povezani s planetarnimi značilnostmi, s čimer pri dijakih utrjujemo občutek in vrednoto povezanosti človeka z naravo, planetom in vesoljem, obenem pa prepoznavajo tudi praktične vidike le-tega pri gibanju v prostoru in uporabno vrednost v povezavi s poklicem oz. področjem, za katerega se izobražujejo.

Ključna veščina v zvezi z vključevanjem zemljevidov v pouk geografije je gotovo branje zemljevidov. V teoriji je opredeljenih več področij oz. dejavnosti branja zemljevidov, katerega končni cilj je, da zemljevid uporabimo za neki praktičen namen (orientacija, kot vir podatkov ipd.).

Branje zemljevidov zajema tudi njihovo interpretacijo, kar se odraža v:

- » razumevanju povezav med uporabljenimi simboli in pokrajinskimi elementi (da dijak razume bolj ali manj abstraktne simbole in jih poveže s pokrajino);
- » sklepanju (iz zemljevida) na pojave, procese in dejavnosti človeka v pokrajini.

Krepitev kartografskih veščin pa poleg branja zemljevidov zajema še uporabo, preučevanje in izdelavo zemljevidov.

Uporaba zemljevida zajema:

- » iskanje prikazanih značilnosti z zemljevida v pokrajini (npr. kje je prepoznan vrh ali objekt, most na reki itd.),
- » orientacijo na zemljevidu,
- » določanje razdalj oz. višin (absolutna, relativna višina, oddaljenost krajev itd.), razmestitev pojavov, procesov idr.,
- » določanje strani neba,
- » navigacijo (gibanje po načrtani ali opisani poti),
- » uporabo zemljevidov za raziskovalne (posredno sklepanje na pojave in procese, ki sicer niso prikazani) in druge namene.

Izdelava zemljevidov zajema:

- » prostoročno risanje skice pokrajine,

- » risanje pokrajine (kroki) ali zemljevida z upoštevanjem kartografskih pravil,
- » dodajanje različnih elementov zemljevida na osnovni zemljevid (tudi digitalni).

Pri delu z zemljevidi uporabljamo tudi nekatere pojme, ki so posebej opredeljeni v prilogi (https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_2a_razlaga_pojmov_GPS_GNS_GIS.docx).

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » duševni dobrobiti, kjer dijak krepi samozavedanje, samouravnavanje, postavlja cilje, se uri v prožnem načinu mišljenja ter prevzema odgovornost in avtonomijo;
- » kulturi in umetnosti, kjer dijak raziskuje, sprejema in doživlja kulturo (zlasti prek vizualne podobe zemljevidov);
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » vrednotenju digitalnih podatkov in vsebin;
- » ustvarjanju digitalnih vsebin, kjer dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje ter pri tem spoštuje avtorske pravice;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti za uresničevanje ciljev:

- » dijaki narišejo panoramsko skico;
- » na podlagi zemljevida razložijo pokrajino;
- » na digitalni zemljevid na spletu ali v aplikaciji dodajo točko, pot, fotografijo ali besedilo;
- » na digitalnem zemljevidu uporabljajo različne sloje in orodja za merjenje dolžne, površine in reliefnega prereza pokrajine;
- » ob izvedbi izbrane naloge se orientirajo v naravi tako, da uporabijo klasični (tiskani) ali digitalni zemljevid ob uporabi klasičnega ali digitalnega kompasa oz. ob uporabi ustreznih računalniških oz. mobilnih aplikacij.

ČLOVEK IN POKRAJINA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Človek in pokrajina je preplet obče fizične in družbene geografije. Fizična geografija obsega vsebine s področij zgradbe in površja Zemlje, podnebja in podnebnih sprememb, prsti in rastlinstva, vodovja in naravnih nesreč. Družbena geografija obsega vsebine s področij trajnostni razvoj, prebivalstvo in poselitev ter gospodarstvo.

Namen teme je, da dijaki spoznajo osnove fizične in družbene geografije. Prek ciljev in standardov pridobijo usmeritve za pridobivanje znanja, ki je temelj fizičnogeografskim procesom, pojavom in oblikam na površju. Tako bodo lažje razumeli fizično osnovo pokrajine kot geografske stvarnosti, lažje bodo prepoznali tudi spremembe v pokrajini in njihove posledice. Ta znanja so ključna za spoznavanje družbenogeografskih vsebin in njihovo interpretacijo pri pojasnjevanju geografske stvarnosti. Družbena geografija je nepogrešljiva za študijo vpliva vedno obsežnejših človekovih posegov v naravno okolje ter posledično tudi pri načrtovanju gospodarskega razvoja in s tem povezanega prostorskega načrtovanja. Poleg tega lahko pri teh sklopih ciljev vključujemo vzgojni in odnosni vidik, ki zagotavljata boljše in večperspektivno poznavanje sveta in s tem tudi razumevanje drugih civilizacij ter posledično njihovo sožitje.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem odseku navajamo razširjeni nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **zgradba Zemlje**, notranji dejavnik, zunanji dejavnik,
- » **litosferska plošča**, tektonika plošč, vulkanizem, potres,
- » **kamninska zgradba**, magmatska kamnina, sedimentna kamnina, metamorfna kamnina,
- » **zunanji preoblikovalni proces**, preperevanje, denudacija, erozija, transport, akumulacija, denudacijska oblika reliefa, akumulacijska oblika reliefa,
- » **vrsta reliefa**, rečni relief, ledeniški relief, vetrni relief, obalni relief, kraški relief,
- » **vreme, podnebje**, podnebni element, podnebni dejavnik,
- » **toplotni pas**, tropski, subtropski, zmerno topli, subpolarni, polarni pas,

- » **podnebni tip**, ekvatorialno, savansko, subtropsko suho in polsuho, sredozemsko, monsunsko, subtropsko vlažno, oceansko, celinsko vlažno, celinsko polsuho, celinsko suho, zmerno hladno, tundrsko, polarno, gorsko,
- » **onesnaževanje ozračja**, globalno segrevanje ozračja, učinek tople grede,
- » **trajnostni razvoj**, ogljična nevtrálnost, okoljski odtis,
- » **prst, tla**, lastnosti prsti, pomen prsti,
- » **rastlinstvo**, tropski deževni gozd, savansko rastlinstvo, puščavsko rastlinstvo, sredozemsko rastlinstvo, gozdovi zmerno toplega pasu (listopadni, mešeni in iglasti gozd), stepsko rastlinstvo, tajga, tundrsko rastlinstvo,
- » **vodovje, vodni krog**, mali vodni krog, veliki vodni krog,
- » **ocean, morje, jezero, mokrišče**,
- » **porečje**, povirje, povodje, razvodje, razvodnica,
- » **(vodni) pretok**, hidrogram, pretočni rečni režim,
- » **podzemna voda**,
- » **kakovost voda, trajnostna raba vodnih virov**,
- » **naravna nesreča**, vulkan, potres, cunami, blatni tok, drobirski tok, zemeljski plaz, usad, podor, poplava, tropski ciklon, vihar, vetrolom, snežni plaz, žledolom, pozeba, toča, suša, požar,
- » **gostota poselitve**,
- » **naravno gibanje števila prebivalstva, selitveno gibanje števila prebivalstva**,
- » **selitev (migracija)**,
- » **sestava prebivalstva**,
- » **mestno naselje**, podeželsko **naselje**,
- » **gospodarska dejavnost**, primarna dejavnost, sekundarna dejavnost, terciarna dejavnost,
- » **kmetijstvo**, kmetijska panoga,
- » **raba tal, zemljiška kategorija**, gozd, travnik, pašnik, njiva, vinograd, sadovnjak, obdelovalna površina,
- » **naravni vir**, obnovljiv vir, neobnovljiv vir,
- » **trajnostna raba energije**, energetska revščina, energetska neodvisnost, energetska učinkovitost,
- » **industrija**, industrijska panoga, težka industrija, lahka industrija, predelovalna dejavnost, obrt,
- » **promet**, vodni promet, cestni promet, železniški promet, zračni promet, cevovod, trajnostna oblike prometa, trajnostna mobilnost,

» **telekomunikacije,**

» **turizem,** turistični cilj, turistična ponudba.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih trajnostnega razvoja in digitalnih kompetenc, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k poosebljanju vrednot trajnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnosti, zamišljanju trajnostnih prihodnosti in tudi ukrepanju za trajnostnost, informacijski in podatkovni pismenosti ter ustvarjanju digitalnih vsebin. Več ciljev se navezuje tudi na razvijanje strokovne terminologije. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za skupino ciljev.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Glede na omejen obseg ur za to temo (priporočamo okrog 36 ur) je nujna čim bolj celostna in problemsko zastavljena obravnava ciljev, saj podrobna sistematična obravnava posameznih pokrajinskih elementov (sestavin) ni možna in v osnovi ne gre za vsebine obče fizične in družbene geografije, skržene na minimum. Zato priporočamo, da učitelj vključuje primere iz domače pokrajine, Slovenije in izbranih pokrajin po svetu, kjer dijaki prepoznavajo pokrajinske elemente in njihovo prepletanje; pokrajinske elemente domače pokrajine oz. Slovenije tudi na ekskurziji ali krajših terenskih vajah.

ČLOVEK IN POKRAJINA

CILJI

Dijak:

- : našteje in opisuje dejavnike, ki oblikujejo zemeljsko površje;
SC (1.1.2.2)
- : ob opazovanju slikovnega gradiva prepozna in razlikuje različne reliefne tipe in reliefne oblike;
SC (1.1.2.2 | 4.1.1.1)
- : raziskuje različen nastanek treh osnovnih vrst kamnin in njihovo povezanost z reliefom;
- : umešča vodovje v pokrajino kot enega od njenih ključnih elementov;
- : pojasnjuje razporeditev osnovnih podnebnih tipov in skupin rastlinstva ter pomen prsti za obstoj človeka in vlogo prsti v ekosistemu;
SC (1.1.2.2 | 2.1.3.1)
- : iz lastnih izkušenj in drugih virov razlaga vzroke in posledice podnebnih sprememb ter ukrepe in prilagoditve družbe (na lokalni in globalni ravni);
SC (2.2.1.1 | 5.1.2.2)

○: ugotavlja različno poselitev pokrajin, dejavnike, ki vplivajo na gibanje števila prebivalcev in selitve;

○: spozna gospodarske dejavnosti in svoj bodoči poklic ustrezno uvrsti;

SC (1.1.2.2 | 2.1.2.1 | 2.1.3.1)

○: spozna, da se pokrajina spreminja in kako se le-ta spreminja tudi zaradi človekove dejavnosti, za katero se izobražuje;

SC (2.2.1.2 | 5.3.5.3)

○: s pomočjo izbranih primerov opisuje in razlaga naravne nesreče na lokalni ravni ali širše ter njihov vpliv na pokrajino in na človeka;

SC (2.2.2.1)

○: na primerih razlaga pomen izbranih ciljev trajnostnega razvoja za življenje;

SC (2.3.1.1 | 2.4.2.1 | 2.4.3.1)

I: uporablja metode terenskega dela kot način pridobivanja geografskih informacij;

○: z uporabo različnega gradiva ob vključevanju digitalne tehnologije ali s terenskim delom raziskuje in predstavlja značilnosti pokrajin po svetu in v Sloveniji;

SC (1.1.1.1 | 4.1.3.1)

I: pripravi načrt za izvedbo in izvede najmanj eno terensko delo.

SC (4.1.3.1 | 4.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo slikovnega gradiva prepozna ključne pokrajinske elemente in opiše procese oblikovanja in preoblikovanja različnih tipov pokrajin ter soodvisnost dejavnikov, ki sodelujejo pri tem;
- » imenuje tri osnovne vrste kamnin in za vsako navede primere ter razloži njihov nastanek;
- » našteje dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje podnebnih tipov in vrst rastlinstva;
- » s pomočjo zemljevida pojasni značilnosti in razporeditev podnebnih tipov ter povezanost s skupinami rastlinstva in prsti;
- » opiše pomen prsti z vidika človeka in ekosistema;
- » razloži vzroke in posledice izbrane podnebne spremembe in možno prilagoditev družbe;
- » pojasni glavne družbenogeografske elemente (prebivalstvo in poselitev, gospodarske dejavnosti) v različnih pokrajinah;
- » oceni vplive naravnih in družbenih dejavnikov na poklic, za katerega se izobražuje, in vpliv njegove dejavnosti na okolje;
- » z izbranimi primeri opiše naravne nesreče in navede ukrepe za preprečevanje (obvladovanje) ali ublažitev naravnih nesreč;

- » na zemljevidu poišče različne pokrajine v svetu in v Sloveniji, jih opiše ter jih med seboj primerja;
- » opiše povezljivost znanja o fizičnih in družbenih značilnostih pokrajine z vsakdanjim življenjem oz. z njegovim bodočim poklicem.

TERMINI

◦ zgradba Zemlje ◦ notranji dejavnik ◦ zunanji dejavnik ◦ litosferska plošča ◦ kamninska zgradba ◦ zunanji preoblikovalni proces ◦ vrsta reliefa ◦ vreme ◦ podnebje ◦ toplotni pas ◦ podnebni tip ◦ onesnaževanje ozračja ◦ trajnostni razvoj ◦ prst ◦ tla ◦ rastlinstvo ◦ vodovje ◦ vodni krog ◦ ocean ◦ morje ◦ jezero ◦ mokrišče ◦ porečje ◦ vodni pretok ◦ podzemna voda ◦ kokovost voda ◦ trajnostna raba vodnih virov ◦ naravna nesreča ◦ gostota poselitve ◦ naravno gibanje števila prebivalcev ◦ selitveno gibanje števila prebivalcev ◦ selitev (migracija) ◦ sestava prebivalstva ◦ mestno naselje ◦ podeželsko naselje ◦ gospodarska dejavnost ◦ kmetijstvo ◦ raba tal ◦ zemljiška kategorija ◦ naravni vir ◦ trajnostna raba energije ◦ industrija ◦ promet ◦ telekomunikacije ◦ turizem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična in vsebinska priporočila

Predlagamo, da se cilji s področja fizične geografije obravnavajo tako, da se nakažejo povezave in sovplivanje na človeško družbo in obratno, kjer prihaja do pomembnega vpliva človeške družbe na naravnogeografske prvine. Pri tem naj učitelj uporablja primere od globalne do lokalne ravni s poudarkom na celostni obravnavi, saj so fizično- in družbenogeografski procesi medsebojno povezani in soodvisni. Nekatere cilje je možno povezovati z drugimi cilji pri tej ali drugih temah, kar omogoča njihovo poglobljeno razumevanje pri kasnejši obravnavi (npr. pri izzivi sodobnega sveta, Geografski izzivi Evrope ali Geografski izzivi Slovenije). Enako velja za cilje s področja družbene geografije.

Vrstni red ciljev sicer sledi logičnemu zaporedju geografske stroke, a učitelja ne zavezuje takšnemu sosledju, še zlasti ob njegovi avtonomiji in upoštevanju medpredmetnega povezovanja, diferenciacije in individualizacije.

Fizičnogeografske osnove pokrajine

Zgradba Zemlje in njeno površje naj se obravnavata v tesni povezavi zaradi njune tesne soodvisnosti – notranji procesi in elementi Zemljine zgradbe namreč zagotavljajo temeljno osnovo za sestavo površja oz. vplivajo na njegovo oblikovanost oz. zunanji videz. Le-ta je pomemben, ker lahko dijaki na podlagi tega razmišljajo, kako je takšno površje nastalo in na kaj vse vpliva (raba zemljišč v najširšem smislu, podnebje, način življenja itd.). Ob tem naj se učitelj naveže na dejavnike, ki delujejo na površje od »zunaj« (npr. padavine, temperature, veter, površinske vode, človek itd.). Priporočamo, da se vpliv notranjih dejavnikov in procesov, kot ga zaznamo v oblikovanosti površja, dijakom prikaže na konkretnih primerih iz sveta in še posebej iz Slovenije.

Da bi lahko dijaki nadalje razumeli razlike v delovanju zunanjih dejavnikov in procesov, je bistveno predhodno spoznavanje kamnin, njihovih lastnosti, njihovega vpliva na oblikovanost površja in tudi njihove uporabne vrednosti v vsakdanjem življenju. Predlagamo ločevanje skupin kamnin glede na nastanek ter spoznavanje samo nekaterih primerov kamnin: po dve kamnini za skupini globočnin, predornin, dve kamnini za metamorfno

skupino kamnin ter štiri kamnine za sedimentno skupino kamnin, pri čemer izpostavimo tudi fliš kot kompleks več sedimentnih kamnin.

V nadaljevanju naj dijaki prepoznavajo tipe reliefa ter znotraj njih prevladujoče oblike reliefa. Slednje pri rečnem, ledeniškem, vetrnem in obalnem tipu reliefa delimo na denudacijske in akumulacijske. Pri tem je potreben poudarek, da je erozija samo eden od procesov znotraj denudacije. Učitelj naj ne zahaja v podrobno strokovno terminologijo, ampak omenjene tipe in oblike površja razloži ob ustreznem (slikovnem) gradivu s primeri iz sveta, Slovenije oz. lokalnega okolja. S pokrajinskimi primeri bo sicer relativno težka in zgoščena vsebina postala živa in zanimiva. Primeri so lahko izhodišče obravnave v smislu študije primera ali samo način ponazarjanja vsebine ali utrjevanja le-te.

Cilj s področja **podnebje in podnebne spremembe** zahteva nekaj predznanja in sposobnosti povezovanja, prav tako pa naj učitelj vključuje grajenje odnosa do podnebnih sprememb, kar naj realizira ob uporabi različnih oblik in metod dela.

Pri realizaciji ciljev priporočamo, da učitelj uporabi različne grafične prikaze, zemljevide in slike ter drugo grafično gradivo, ki lahko pomagajo dijakom bolje razumeti pojme, kot so podnebje, vremenski vzorci in podnebne spremembe. Dijaki lahko simulirajo različne podnebne scenarije in njihove učinke, razpravljajo o različnih dejavnikih, ki prispevajo k podnebnim spremembam, kot so emisije toplogrednih plinov, krčenje gozdov in industrijska dejavnost. S študijo primerov lahko predstavijo konkretne primere iz različnih delov sveta, kjer so podnebne spremembe že opazne, in analizirajo vzroke. Dijaki naj raziskujejo in predstavijo posledice podnebnih sprememb na lokalni in globalni ravni, vključno z vplivi na ekosisteme, zdravje ljudi in gospodarstvo.

Obravnava cilja v zvezi s prstmi in rastlinstvom do neke mere temelji na nadgradnji ciljev iz osnovne šole. To pomeni, da dijaki že poznajo nekatere pojme s tega področja, predvsem s področja **rastlinstva**, v manjši meri pa so se v osnovni šoli že srečali tudi z obravnavo **prsti**. Ker je število ur omejeno, naj učitelj sam avtonomno presodi, čemu bo dal več oz. manj poudarka.

Eden od ciljev zajema tudi **hidrosfero oz. vodovje**, ki sicer ne zahteva podrobnejše obravnave morij in oceanov, voda na kopnem (tekoče vode, stoječe vode, podzemne vode), gospodarskega pomena in varovanje voda in vodnih virov, zato naj učitelj poudari vlogo in pomen različnih vrst voda. Namen te skupine ciljev namreč je, da dijaki spoznajo hidrosfero kot povezan sistem, ki pomembno vpliva na druge geografske sfere, in ovrednotijo posamezne prvine hidrosfere ter človekove vplive nanje z vidika trajnosti. Pri tem naj uporabljajo različno učno gradivo in pripomočke, nekatere dejavnosti pa naj po možnosti izvedejo tudi na terenu.

Med **naravnimi nesrečami** naj da učitelj poudarek poplavam, vremenskim ujmam (toča, žled, veter, suša), plazovom in potresom, ki so najbolj pomembne naravne nesreče v Sloveniji. Vremenske ujme so vsakoletni pojav, pogostejše tudi zaradi podnebnih sprememb. V povezavi z vremenom oz. količino padavin v kratkem času so poplave, ki so v Sloveniji prav tako vsakoletni pojav. Zaradi razgibanega (strmega) površja, slabo sprijetih kamnin ali preperinske podlage so v Sloveniji pogosti tudi plazovi in usadi (pas v predalpskih pokrajinah med Idrijsko-Cerkljanskim hribovjem in Kozjanskim ter Strojna in Kozjak). Potresi so redkejši pojav, a povzročijo veliko gmotno škodo (Ljubljana, Zgornje Posočje, Kozjansko), zato jih je smiselno obravnavati nekoliko bolj poglobljeno. Strokovna revija, namenjena obravnavi naravnih nesreč, je Ujma (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7zc2sxn>), kjer lahko učitelji in dijaki, ki jih ta problematika bolj zanima, najdejo za pouk zanimive in koristne prispevke, vezane tako na Slovenijo kot svet.

Družbenogeografske osnove

Tema Obča družbena geografija obsega cilje s področij **gospodarstvo, prebivalstvo in trajnostni razvoj**.

Trajnostni razvoj je sicer zapisan kot samostojni cilj, a ga naj učitelj vključuje tudi v druge, saj tako bistveno pripomore k (osnovnemu) razumevanju koncepta trajnostnega razvoja.

Osnovni predmet so odnosi med človekom in naravo, ki v sodobnosti postajajo vse pomembnejši. V ospredje prihaja trajnostni razvoj, saj obstoječe sheme družbenega delovanja presegajo nosilno sposobnost planeta kot takega. Družbena geografija je nepogrešljiva za študijo vpliva vedno obsežnejših človekovih posegov v naravno okolje ter posledično tudi pri načrtovanju gospodarskega razvoja in s tem povezanega prostorskega načrtovanja. Poleg tega lahko pri teh sklopih ciljev vključujemo vzgojni in odnosni vidik, ki zagotavljata boljše in še zlasti večperspektivno (s)poznavanje sveta.

Predlagamo, da se skupine ciljev s področja družbene geografije obravnavajo tako, da se nakažejo medsebojne povezave in tudi povezave s fizičnim (naravnogeografskim) okoljem – zlasti kjer prihaja do pomembnega vpliva človeške družbe na naravnogeografske prvine, pa tudi tam, kjer naravnogeografske prvine pomembno vplivajo na delovanje človeške družbe. Pri tem naj učitelj uporablja primere od globalne do lokalne ravni s poudarkom na celostni obravnavi, saj so geografski procesi medsebojno povezani in soodvisni. Nekatere cilje je možno povezovati z drugimi cilji pri tej ali drugih temah, kar omogoča njihovo poglobljeno razumevanje pri kasnejši obravnavi (npr. pri regionalni geografiji sveta, Evrope ali Slovenije).

Didaktične možnosti izvedbe pouka so različne. Ponekod je dovolj osnovna obravnava tematike oz. seznanitev s temeljnimi pojmi in razumevanje njihovega pomena (npr. ugotavljanje dejavnikov, ki vplivajo na poselitev pokrajin), drugi cilji pa vključujejo številne izvedbene možnosti, da dijaki sami ugotavljajo procese in zakonitosti, ali pa jih je možno realizirati v obliki debate za in proti, okrogle mize, pisanja različnih člankov za različen namen in občinstvo ter z drugimi oblikami in metodami dela (npr., da dijak selitve prebivalstva analizira s strani prebivalstva, ki se seli, ter s strani prebivalstva, ki migrante sprejme (večperspektivnost), opisuje nastanek in značilnosti sodobnih večkulturnih družb in pojasni vlogo posameznika za sožitje v družbi, vrednoti pomen kmetijstva za oskrbo s hrano in surovinami ter vzdrževanja kulturne pokrajine oz. podeželja, ki sicer ni eksplisitno zapisan cilj, lahko pa ga operacionaliziramo v zvezi z gospodarstvom). V zvezi z gospodarstvom oz. gospodarskimi dejavnostmi naj učitelj poudari in vedno znova išče povezave s poklicnim oz. strokovnim področjem, za katerega se dijak izobražuje.

Prebivalstvo

Namen te skupine ciljev je, da dijaki spoznajo različne prebivalstvene strukture in pomen, ki jih imajo različni deleži prebivalstva v teh strukturah. Različna sestava prebivalstva glede na narodnost, starost, versko in jezikovno pripadnost, pa tudi razlike glede ekonomske sestave pomenijo različnost v družbi in različne interese posamezne skupine, ki niso nujno usklajeni. Zaradi tega prihaja do različnih problemov, ki jih države rešujejo različno, pomenijo pa lahko tudi oteževalne okoliščine za mednarodno sodelovanje in sožitje. Zaradi tega je pomembno, da dijaki spoznajo, od kod izvirajo te razlike, in da je v sodobni družbi treba zagotoviti pravice vseh prebivalcev, ne le prevladujoče skupine.

Poleg tega je namen te skupine ciljev, da dijaki spoznajo vzroke za različno gostoto poselitve, ki so lahko posledica tako naravnih razmer kot družbenega razvoja ali kombinacija obojega. Iz različne gostote izhajajo tudi raznoliki problemi, ki jih morajo države reševati. Prav tako je pomembno tudi naravno in selitveno gibanje prebivalstva, saj vpliva neposredno na skupno število prebivalstva, na starostno in druge strukture prebivalstva,

ki pa pomenijo za posamezne države različne družbene izzive (pomanjkanje delovne sile, izseljevanje kvalificiranih ljudi, spremembe v jezikovni, verski ali narodnosti strukturi idr.).

Pri obravnavi ciljev v tej skupini priporočamo obravnavo ob uporabi ustreznih zemljevidov, grafikonov in drugih načinov prikazovanja podatkov v zvezi z gostoto poselitve, jezikovno, versko in drugimi sestavami prebivalstva, ob uporabi različnega statističnega gradiva in programov oz. aplikacij, dostopnih zlasti v digitalni obliki na spletu (nekaj povezav je objavljenih tudi med literaturo za to skupino ciljev). Med bolj pogoste oblike prikazovanja starostne in spolne sestave prebivalstva spadajo tudi starostne piramide, ki si jih lahko dijaki ogledajo na spletu (npr. na portalu Statističnega urada RS SiStat) ali pa jih sami izdelajo (navodila v prilogi).

Gospodarstvo in trajnostni razvoj

Cilj v zvezi z gospodarstvom je, da dijak spozna **gospodarske dejavnosti** in svojo stroko/poklic ustrezno uvrsti. Glede na omejeno število ur je temeljni namen, da se dijaki seznanijo z gospodarskimi dejavnostmi, kar se kasneje pojavlja še v nadaljnjih skupinah ciljev oz. ciljih. Ni namen, da bi dijaki sistematično spoznavali vse gospodarske dejavnosti, ampak da se zavedajo, da so gospodarske dejavnosti različne in jih je zaradi sorodnosti možno povezovati v tri ali štiri skupine dejavnosti.

Predlagamo, da dijaki spoznajo pomen današnjega **kmetijstva**, ki prek svojih panog zagotavlja večino hrane ljudem in je obenem tudi vir surovin za prehransko in drugo predelovalno industrijo. Zato priporočamo, da se dijaki seznanijo s kmetijskimi panogami in oblikami kmetijstva, kjer prehaja poudarek na trajnostnost le-teh. Priporočamo, da učitelj pri tem uporabi različne primere kmetijske prakse iz sveta in tudi iz Slovenije, saj je v današnji družbi še vedno premalo prisotno zavedanje tako o splošnem pomenu kmetijstva kot o problematiki okoljsko močno obremenjujočega kmetijstva in prisotnosti gensko spremenjenih organizmov in pretirane rabe zaščitnih sredstev (herbicidi, pesticidi, fungicidi, antibiotiki idr.) za rastlinsko in živalsko pridelavo. Priporočamo, da učitelj opozori na pomen kakovostno pridelane oziroma prirejene hrane, kratke proizvodne in predelovalne verige ter lokalno pridelavo in druge prvine. Vsebinsko-didaktični poudarek naj bo ne samo na opisu kmetijskih panog in oblik, ampak njegovi presoji z vidika trajnostnosti, kamor prištevamo tudi oblikovanje in vzdrževanje kulturne pokrajine. Kmetijstvo namreč posega na daleč največji delež zemeljskega površja (če izvajamo vodne površine, gozdove in neproduktivna območja).

V zvezi z **rudarstvom, energetiko in industrijo** naj se učitelj osredotoči zlasti na pomen različnih obnovljivih in neobnovljivih virov, vključno z energetske surovinami in redkimi kovinami. Dijaki naj tudi navedejo in presojujejo ukrepe za učinkovito rabo energije. Glede na možnosti naj učitelj vključuje tudi vrednotenje globalizacije industrije in vpliva industrije in z njo povezanih gospodarskih dejavnosti na razvoj pokrajin. Poudarek naj bo torej na aktualni problematiki.

Učitelj lahko za realizacijo cilja v zvezi z gospodarstvom uporabi različne interaktivne predstavitve v zvezi z energetske viri, dijaki lahko poiščejo statistične vire in druge podatke o obeh vrstah virov ter analizirajo slabosti in prednosti posameznih vrst virov. Lahko raziščejo načine pridobivanja surovin in njihov pomen za družbo v različnih zgodovinskih obdobjih na lokalni ali globalni ravni. Učitelj naj jih spodbuja k razmišljanju o prihodnjih trendih in inovacijah na tem področju. Možne so različne delavnice in simulacije, kjer dijaki preizkušajo različne ukrepe za varčevanje z energijo (tudi s primeri iz lokalne skupnosti). Za prikaz razvoja industrije lahko uporabimo različne zgodovinske vire. Učitelj naj dijake spodbuja k raziskovanju globalnih dobavnih verig in njihovih vplivov. Priporočamo uporabo simulacij in igro vlog za razumevanje kompleksnosti globalizacije.

V cilj v zvezi z gospodarstvom naj učitelj vključi tudi **turizem, promet in telekomunikacije** – slednja sta danes pomembna dejavnika globalizacije sveta, saj sodobna prometna sredstva in telekomunikacije povezujejo ljudi, prav tako pa omogočajo prenos dobrin do končnega uporabnika ne glede na kraj izvora, informacijsko-komunikacijska sredstva in omrežja pa zmorejo prenesti ogromno informacij hitro in na dostopen način.

Cilj v zvezi s **trajnostnostjo** je namenjen razumevanju in ozaveščanju pomena ciljev trajnostnega razvoja tako z vidika človeške družbe kot posameznika. Cilje trajnostnega razvoja lahko kratko pojasnimo na globalni ravni, še bolje pa je, da dijaki razmišljajo o konkretni aplikaciji izbranega cilja v lokalnem ali celo domačem okolju. Obravnava naj ne bo samo z vidika spoznavanja ciljev trajnostnega razvoja, ampak z vidika možnih dejavnosti (ukrepov), ki lahko na globalni ravni ali ravni posameznika prispevajo k trajnostnosti (Kaj lahko stori širša skupnost, kaj lahko storim sam?).

Realizacija mnogih tovrstnih ciljev, še zlasti s področja trajnostnega razvoja, vključuje tudi načrtovanje dela, sodelovanje, odnosni vidik z etičnimi in moralnimi vprašanji idr., kar pomeni tudi vključevanje t. i. skupnih ciljev z vseh petih področij.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » ukrepanju za trajnostnost, kjer dijak aktivno sodeluje pri izvajanju trajnostnih praks in politik ali njihovi simulaciji, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » zbiranju, obdelovanju, analiziranju in shranjevanju podatkov;
- » ustvarjanju digitalnih vsebin, kjer dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje ter pri tem spoštuje avtorske pravice;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti dijakov za uresničevanje ciljev:

Dejavnosti s področja fizične geografije:

- » dijaki naredijo pregleden plakat o skupinah kamnin;
- » zberejo kar največ vzorcev kamnin;
- » s klorovodikovo kislino razlikujejo med nekaterimi karbonatnimi in nekarbonatnimi kamninami;
- » po spletu iščejo primere za različne tipe površja, erozijske in denudacijske procese oziroma posledice;
- » s kartografsko-slikovnim in drugim gradivom raziskujejo topografske prvine (reliefne oblike, geomorfološke procese, merijo in rišejo naklon itd.);
- » fotografirajo površinske oblike v svojem okolju, na različnih ekskurzijah in potovanjih ter jih predstavijo v šoli ali na spletu sošolcem;
- » lahko predlagajo teme, ki jih zanimajo, npr. vpliv podnebnih sprememb na lokalno okolje, globalno segrevanje, obnovljivi viri energije;
- » opazujejo vreme in merijo temperature, padavine, oblačnost, veter idr.;
- » razvrščajo podatke v preglednice, rišejo klimograme in interpretirajo razlike med njimi;
- » spremljajo vremenske napovedi za Evropo in Slovenijo;
- » naredijo primerjavo podnebja nekoč (pred letom 1980) in danes v domači pokrajini v kontekstu podnebnih sprememb;
- » izdelajo akcijske načrte za zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb v njihovi skupnosti, npr. organizacija čistilnih akcij, sajenje dreves, ozaveščanje ipd.;
- » v domači pokrajini opišejo glavne značilnosti opazovane lokacije (relief, podnebje, vode, kamnine, rastlinstvo, vpliv človeka itd.) in jih skušajo povezati z nekaterimi lastnostmi prsti (npr. strm relief – plitve prsti, pojav erozije. njiva – skromna količina humusa, gozd – večje količina humusa idr.);
- » opišejo vidne in druge značilnosti vzorca prsti iz domače pokrajine (npr. barva, zrnavost (tekstura), zračnost, sestava, prepustnosti za vodo);
- » zbirajo gradivo o rastlinstvu in živalstvu v izbrani pokrajini (območju) in to povežejo s podnebno-rastlinskimi in višinsko-rastlinskimi pasovi;
- » fotografirajo in ugotavljajo rastlinstvo (vrste rastlin) v naravi in ugotovitve primerjajo s teoretičnimi spoznanji;
- » s pomočjo različnih spletnih zemljevidov in mobilnih aplikacij spoznavajo in prepoznajo posamezne skupin in lastnosti prsti ter rastlinstva;
- » na spletu poiščejo hidrološke podatke za izbrane/najbližje vodomerne postaje in izrišejo hidrogram ter določijo rečni režim;

- » na terenu fotografirajo vodotok od zgornjega do spodnjega toka;
- » merijo lastnosti vodotoka (profil, dolžino itd.) vodne struge (profil, stanje bregov, erozijo in posledice itd.) in vode same (hitrost, temperaturo, videz/bistrost, vonj, pH, vsebnost nitratov, nitritov itd.).

Dejavnosti s področja družbene geografije:

- » dijaki pri realizaciji ciljev s področij prebivalstva, naselij in gospodarstva uporabijo statistične vire, na podlagi katerih raziščejo različne sestave prebivalstva, značilnosti poselitve in naselij ter gospodarstva;
- » po spletu iščejo primere za različne oblike kmetijstva po svetu ali v Sloveniji;
- » z zračnimi posnetki, tematskimi zemljevidi, fotografijami in terenskim delom vrednotijo pomen gospodarskih dejavnosti v izbrani pokrajini ali domačem okolju;
- » na podlagi statističnih virov in slikovno-grafičnega gradiva ugotavljajo prostorski razvoj gospodarskih dejavnosti v izbrani pokrajini ali domačem okolju;
- » fotografirajo različno rabo tal v svojem okolju, na različnih ekskurzijah in potovanjih ter slikovno gradivo predstavijo sošolcem;
- » uporabijo različna orodja (npr. Google Earth) za analizo podatkov s področja gospodarskih dejavnosti in vizualizacijo rezultatov;
- » fotografirajo in ugotavljajo oblike kmetijstva na neki lokaciji na podeželju in ugotovitve primerjajo s teoretičnimi spoznanji;
- » preučijo primer človekovih posegov v pokrajini in vrednotijo njihove posledice;
- » z uporabo medmrežja raziščejo primere izrazitega povečanja ali zmanjšanja pomena izbrane gospodarske dejavnosti v neki izbrani pokrajini ali v neki državi;
- » igra vlog: okrogla miza o pomenu kmetijstva za preskrbo Evropske unije ali Slovenije s hrano;
- » projektno delo z izvajanjem projektov, kjer lahko dijaki raziskujejo lokalne trajnostne pobude, predlagajo izboljšave za šolo ali skupnost ali razvijajo inovativne ideje (npr. za povečanje energetske učinkovitosti);
- » uporaba resničnih življenjskih primerov ali študije primerov iz lokalnega in globalnega okolja, kako globalizacija industrije, surovin in potrošnje vpliva na trajnostnost;
- » simulacije in igre, ki dijakom omogočajo, da preizkusijo različne trajnostne strategije in vidijo (predvidijo) njihove učinke, kar lahko vključuje simulacije upravljanja z naravnimi viri, igre vlog o okoljskih politikah ipd.;
- » raziskave ter razprave in/ali debate o aktualnih trajnostnih vprašanjih, o trajnostni rabi naravnih virov in energije ter s tem razvijanje kritičnega mišljenja, sodelovanja in drugih veščin.

Medpredmetno povezovanje

Medpredmetno povezovanje za področje prsti

Kemija: vsebine na področjih razlikovanja kislin, baz, oksidacije, redukcije, deleža kalcijevega karbonata, barve prsti.

Biologija: vsebine s področja živega sveta v prsti na splošno, povezava med rastlinstvom, rastiščnimi pogoji in prstmi.

Z medpredmetno obravnavo lahko cilje v tej skupini dodatno konkretiziramo, še posebej pri izvedbi v obliki terenskega dela in izdelavi pomanjšanega profila prsti.

Medpredmetno povezovanje za področje rastlinstva

Biologija: vsebine na področju zgradbe in delovanja rastlin.

Z medpredmetno obravnavo lahko cilje v tej skupini dodatno konkretiziramo, na primer:

- » dijak opiše najznačilnejše vrste rastlinstva po podnebnih pasovih in razloži, kako se prilagajajo dejavnikom okolja (temperaturi, vodi, prsti, reliefu, človeku): tropski deževni gozd, savana, puščavsko rastlinstvo, sredozemsko rastlinstvo, listnati gozd, mešani gozd, visokotravna stepa, nizkotravna stepa, iglasti gozd (tajga), tundrsko rastlinstvo, gorsko rastlinstvo, na vlago in sušo prilagojene rastline;
- » na podlagi ustreznega slikovnega gradiva opiše in na zemljevidu določi značilne tipe naravnega rastlinstva in živalstva na posameznih celinah.

Medpredmetno povezovanje za področje vodovja

Predmeti: kemija – raztapljanje snovi, biologija – življenje v vodi, fizika – plimovanje morja (zlasti vpliv Lune).

POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE IN ITALIJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Pokrajinska pestrost Slovenije in Italije obsega skupine ciljev o legah Slovenije in Italije ter njihovih naravnogeografskih enotah. Namen teme oz. skupin ciljev je splošni pregled značilnosti, dejavnikov in procesov v medsebojni povezanosti, kjer lahko učitelj izbira različne konkretne primere iz izbranih slovenskih ali italijanskih pokrajin. Poznavanje, razumevanje in vrednotenje geografskih značilnosti Slovenije in Italije je pomembno tudi za obravnavo teme geografski izzivi Slovenije in Italije, če se zanjo odloči učitelj glede na načelo izbirnosti tem.

Pomembno je, da učitelj dijakom predstavi globlji namen obravnave teme oz. njeno povezavo z vsakdanjim življenjem. Ta je natančneje spoznati geografske izzive Slovenije in Italije, širšega prostora, v katerem živimo in za katerega smo odgovorni, prepoznavati skupne značilnosti, pestrost oz. različnost in funkcionalno povezanost njihovih pokrajin ter razvijati prostorsko predstavo o njih. Pomembno je poznati aktualno problematiko zaradi njenega vpliva na življenje prebivalcev teh prostorov, enako je treba poznati tudi vzroke za aktualne procese, da bi lahko predvidevali prihodnji razvoj. Obenem je pomembno razumeti, da je lahko neka problematika tudi vir kreativnih rešitev ali nov razvojni potencial. Samo dobro poznavanje življenjskega okolja je lahko osnova za odgovorno in kakovostno bivanje v njem.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Lega Slovenije in Italije in njune pokrajine** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Predalpske pokrajine, Dinarskokraške pokrajine, Obsredozemske pokrajine, Obpanonske pokrajine, Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji, Padska nižina, Apenini, obalna območja in otoki,**
- » rodnost, smrtnost, naravni prirast, starostna piramida, selitev (migracija), izseljenec, mestno naselje, podeželsko naselje, urbanizacija, suburbanizacija, poselitveni dejavnik, litoralizacija,
- » kmetijstvo, industrija, promet, turizem.

Učitelj pri obravnavi upravne delitve Italije na 20 pokrajin in njihovih glavnih mest upošteva naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » Abruci (Abruzzo), L'Aquila,
- » Bazilikata (Basilicata), Potenza,
- » Kalabrija (Calabria), Catanzaro,
- » Kampanija (Campania), Neapelj (Napoli),
- » Emilija-Romanja (Emilia-Romagna), Bologna,
- » Furlanija-Juljska krajina (Friuli-Venezia Giulia), Trst (Trieste),
- » Lacij (Lazio), Rim (Roma),
- » Ligurija (Liguria), Genova,
- » Lomabrdija (Lombardia), Milano,
- » Marke (Marche), Ancona,
- » Molise, Campobasso,
- » Piemont (Piemonte), Torino,
- » Apulija (Puglia), Bari,
- » Sardinija (Sardegna), Cagliari,
- » Sicilija (Sicilia), Palermo,
- » Toskana (Toscana), Firenze,
- » Trentino-Zgornje Poadižje (Trentino-Alto Adige), Trento,
- » Umbrija (Umbria), Perugia,
- » Dolina Aoste (Valle d'Aosta), Aosta,
- » Benečija (Veneto), Benetke (Venezia).

Učitelj pri skupini ciljev **Predalpske pokrajine** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Predalpske pokrajine, sredogorje, hribovje, dolina, kotlina**,
- » sediment, sedimentna kamnina, magmatska, metamorfna kamnina, prod, pesek, apnenec, dolomit, čizlakit, granodiorit,
- » zmerno celinsko, gorsko, **podgorsko podnebje**,
- » premogovništvo,

- » Srednja Soška dolina, Soča, Kobarid, Tolmin, Idrijsko hribovje, Cerkljansko, Škofjeloško, Polhograjsko hribovje, Idrijca, Idrija, Cerčno, Železniki,
- » Posavsko hribovje, Sava, GEOS, Trbovlje, Zagorje, Hrastnik, Laško, Zidani Most,
- » Golte, Velenje, Šoštanj, Velenjska kotlina, Pohorje, Kozjak, Rogla, Kope, Dravska, Mislinjska, Mežiška dolina, Dravograd, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec,
- » Ljubljanska kotlina, Sava, Kamniška Bistrica, Ljubljana, Ljubljansko barje, Bled, Kranj, Škofja Loka, Domžale, Kamnik, Ljubljana,
- » Celjska kotlina, Celje, Savinja.

Učitelj pri skupini ciljev **Obsredozemske pokrajine** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Obsredozemske pokrajine,**
- » **zmerno sredozemsko podnebje,** burja, jugo, jerina (jerovica),
- » **kraške pokrajine,** Kras,
- » **flišne pokrajine,** Goriška brda, Vipavska dolina, Brkini, dolina Reke, Slovenska Istra,
- » Nova Gorica, Ajdovščina, Vipava, Ilirska Bistrica, Piran, Portorož, Izola, Koper,
- » Luka Koper, Sečoveljske soline, Strunjanske soline,
- » Škocjanske jame, Lipica, Štanjel.

Učitelj pri skupini ciljev **Dinarskokraške pokrajine** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Dinarskokraške pokrajine, dinarskokraška planota, dinarskokraško hribovje, dinarskokraško podolje, ravniki,** Visoke dinarskokraške pokrajine, Nizke dinarskokraške pokrajine,
- » raztapljanje kamnin, vrtača, udornica (koliševka), kraško polje, suha dolina, slepa dolina, škraplja, žlebič, kraška jama, brezno, podzemno pretakanje vode, ponikalnica, presihajoče jezero,
- » **alpsko-dinarska pregrada, zmerno celinsko, podgorsko podnebje,**
- » Banjšice, Spodnja Soška dolina, Trnovski gozd, Nanos, Hrušica, Javorniki, Snežnik,
- » Krimsko hribovje, Bloke, Ribniško-Kočevsko hribovje, Kočevski Nemci ali Kočevarji,
- » Gorjanci,
- » Pivka, Postojna, Postojnska vrata, Postojnska jama, Pivška presihajoča jezera,
- » Notranjsko podolje, Logaško, Planinsko, Cerkljansko, Loško, Babno polje, Rakov Škocjan, Cerkljansko jezero,
- » Ribniško-Kočevsko podolje, Ribniško polje, Kočevsko polje, Kočevje, Ribnica, suha roba,
- » Dolenjsko podolje,

- » Suha krajina, dolina Krke,
- » Bela krajina, Kolpa, Metlika, Črnomelj.

Učitelj pri skupini ciljev **Obpanonske pokrajine** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Obpanonske pokrajine, obpanonske ravnine, obpanonska gričevja,**
- » **zmerno celinsko podnebje,**
- » Novomeška pokrajina, Novo mesto,
- » Krško-Brežiško polje, Krško, Brežice, Terme Čatež, NE Krško,
- » Sotelsko in Voglajnsko gričevje, Rogaška Slatina, Kozjanski regijski park,
- » Haloze,
- » Dravinjske gorice, Slovenske Konjice, Slovenska Bistrica, Zreče,
- » Dravsko in Ptujsko polje, Maribor, Kidričevo, Ptuj,
- » Slovenske gorice, Lenart, Pesnica, Ščavnica,
- » Prekmurje, Pomurje, Pomurska ravnina, Ledava, Mura, Madžari, Romi, Murska Sobota, Ljutomer, Gornja Radgona, Lendava, Moravske Toplice, Radenci,
- » Goričko, Lendavske gorice.

Učitelj pri skupini ciljev **Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Alpske pokrajine, Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe,**
- » **Zahodne Alpe** (Alpi occidentali): Primorske Alpe (Alpi Marittime), Kotijske Alpe (Alpi Cozie), Grajske Alpe (Alpi Graie), Colle di Cadibona, Mont Blanc (Monte Bianco),
- » **Srednje Alpe** (Alpi centrali): Peninske Alpe (Alpi Pennine), Adulske Alpe (Alpi Lepontine), Retijske Alpe (Alpi Retiche), Lombardske Predalpe (Prealpi Lombarde), Monte Rosa, Matterhorn (Monte Cervino),
- » **Vzhodne Alpe** (Alpi orientali): Alpi Atesine, Dolomiti, Karnijske Alpe (Alpi Carniche), Julijske Alpe (Alpi Giulie), Beneške Predalpe (Prealpi Venete), Marmolada,
- » **visokogorje, planota, alpska dolina, alpska kotlina,**
- » koritasta dolina, krnica, morena ali groblja, balvan, grbinasti travnik, soteska, vršaj, melišče,
- » visokogorski kras,
- » Triglavski ledenik, ledenik pod Skuto, Ghiacciaio dell'Adamello,
- » **gorsko podnebje**, zgornja gozdna meja, podnebne spremembe,

- » planinsko pašništvo (planšarstvo), gozdarstvo, turizem, turizem na kmetijah,
- » gornišstvo, alpinizem, gorsko kolesarjenje, jadrarno padalstvo, kajak, kanu, rafting, smučanje, tek na smučeh,
- » Triglavski narodni park, Gran Paradiso, Stelvio, Dolomiti Bellunesi,
- » Aosta, Sondrio, Trento, Bolzano, Belluno, Tarvisio,
- » Pomembnejša smučarska središča v italijanskih Alpah: Courmayeur, Cervinia, Sestrière, Madonna di Campiglio, Cortina d'Ampezzo, Livigno,
- » Tunnel di Ventimiglia, Tunnel del Fréjus, Tunnel del Monte Bianco, Tunnel di base del San Gottardo, Tunnel di base del Brennero, Predel (Passo del Predil).

Učitelj pri skupini ciljev **Padska nižina** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Alta pianura, bassa pianura, risorgive**, fontanili,
- » Dora Baltea, Dora Riparia, Po, Ticino, Adda, Oglio, Mincio, Tanaro, Scrivia, Trebbia, Secchia, Taro, Panaro; Adige, Brenta, Piave, Tagliamento, Isonzo, Reno; Valli di Comacchio, laguna di Venezia, laguna di Grado,
- » Lago di Garda, Lago d'Iseo, Lago di Como, Lago Maggiore,
- » Torino, Asti, Alessandria, Novara; Milano, Varese, Como, Bergamo, Brescia, Monza, Pavia, Cremona, Mantova; Bologna, Piacenza, Parma, Reggio Emilia, Modena, Ferrara, Ravenna, Rimini; Venezia, Padova, Vicenza, Verona, Treviso; Videm (Udine), Čedad (Cividale), Gorica (Gorizia), Palmanova, Oglej (Aquileia), Tržič (Monfalcone),
- » **celinsko podnebje** (clima padana),
- » osuševanje, **intenzivno kmetijstvo**, riževa polja (risaie), podnebne spremembe, onesnaževanje zraka, poplave, suša, toča, spreminjanje obalne črte,
- » **urbanizacija, industrializacija**, industrijski trikotnik, industrijsko mesto, industrijsko okrožje (distretti produttivi).

Učitelj pri skupini ciljev **Apenini** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Severni Apenini**, Appennino Ligure, Toskansko-emilijanski Apenini (Appennino Tosco-Emiliano), Colle di Cadibona.
- » **Srednji Apenini**, Appennino Umbro-Marchigiano, Appennino Abruzzese, Subappennino, Apuanske Alpe, Monti Sibillini, Gran Sasso d'Italia, Maiella, ghiacciaio del Calderone, Antiappennino (o Preappennino).
- » **Južni Apenini**, Appennino Campano, Appennino Lucano, Appennino Calabro, Aspromonte, Sila, Appennino Siculo, Monti Peloritani, Monti Nebrodi, le Madonie,
- » kotline (conche intermontane), vzporedne gorske verige, kraški pojav,
- » **apeninsko podnebno območje** (regione climatica appenninica), **kalabrijsko-siciljansko podnebno območje** (regione climatica calabro-sicula),

- » Arno, Tevere, fiume,
- » **depopulacija,**
- » kmečki turizem,
- » Toskana, Abrucij, Molise, Umbrija, Lacij, Kampanija, Bazilikata, Kalabrija,
- » Firenze, Siena, Arezzo, Pisa, Lucca, Pistoia, Prato; Pesaro, Ancona, Macerata; Benevento, Avellino; Cosenza, Crotone, Catanzaro, Reggio, Calabria; Matera, Potenza; L'Aquila, Pescara, Chieti; Frosinone, Rieti, Viterbo; Perugia, Terni.

Učitelj pri skupini ciljev **Obalna območja in otoki** naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » Sicilia, Sardegnja, Puglia,
- » Isole Lipari, Isole Egadi, Isole Tremiti, Arcipelago Toscano, Isola d'Elba, Isole Pelagie, Lampedusa, Pantelleria, Arcipelago Campano, Ischia, Capri, Arcipelago della Maddalena,
- » Ligursko morje, Tirensko morje, Jonsko morje, Jadransko morje, Sredozemsko morje,
- » Etna, Vesuvio, Stromboli, Vulcano,
- » Murge, Tavoliere, Piana di Catania, Pianura Campana, Agro Pontino, Agro Romano, Maremma, Campidano, Pianura Salentina,
- » Volturno, Aterno-Pescara, Tirso,
- » visoka obala, nizka obala,
- » sredozemsko podnebje, **makija,**
- » **litoralizacija,**
- » **Mezzogiorno,** Cassa per il Mezzogiorno,
- » Rim, Neapelj, Salerno; Palermo, Messina, Catania; Sassari, Cagliari; Foggia, Bari, Taranto, Lecce.

Učitelj pri skupini ciljev **Slovensko zamejstvo, narodne skupnosti v Sloveniji in jezikovne manjšine v Italiji** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **zamejstvo, narodna skupnost,**
- » avstrijska Koroška, avstrijska Štajerska,
- » Tržaška pokrajina, Goriška pokrajina, Videmska pokrajina, Beneška Slovenija, Rezija, Kanalska dolina,
- » Slovensko Porabje,
- » Slovenci na Hrvaškem,
- » **regija (dežela) s posebnim statutom,** Furlanija Julijska krajina, Dolina Aoste, Trentino-Zgornje Padižje, Sicilija, Sardinija,

» **jezikovna manjšina**, francoska, nemška, furlanska, ladinska, albanska, grška, hrvaška, katalonska manjšina.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih jezika, državljanstva, kulture in umetnosti ter trajnostnega razvoja, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k rabi strokovne terminologije, aktivnem državljanstvu, poosebljanju vrednot trajnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnosti, zamišljanju trajnostnih prihodnosti. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za to temo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Didaktična in vsebinska priporočila

Priporočamo, da učitelj obravnava prvo skupino ciljev v tem sklopu Lega Slovenije in Italije in njune naravnogeografske enote z namenom, da dijaki razumejo vzroke in kriterije za členitev/ve ozemelj na manjše dele ter posledično spoznajo, da obstaja več vrst regionalizacij slovenskega ozemlja. Pri tem le teh in njihovih avtorjev ni potrebno natančno naštevati ali opisovati, zadošča zgolj posplošen razmislek in predstavitev pri tej temi uporabljene naravnogeografske regionalizacije, ki je bila v soglasju predlagana za šolsko uporabo (Senegačnik, Jurij, Ogrin, Darko, Žiberna, Igor (2013), in omogoča sistematično učenje geografije slovenskih pokrajin. Dijaki spoznajo, da podobne geografske regionalizacije v Italiji ni. Ob zemljevidu ugotavljajo naravnogeografske oz. reliefne enote, ki se stikajo na ozemlju države, a niso podlaga za prepoznavanje geografskih pokrajin. Geografske značilnosti države se običajno obravnavajo po posameznih deželah, pri čemer je nujno poudariti, da so *dežele* v tem kontekstu upravne regije Italije. Vseh dežel je 20.

Po uvodni skupini ciljev naj učitelj izpostavi členitev Slovenije na pet naravnogeografskih makroregij oz. enot, kakor jih v osnovi prepozna večina strokovnjakov s področja geografije. Gre za enote, ki se med seboj razlikujejo že po oblikovnem vtisu oz. po pejsažu, kar je posledica zlasti različnega reliefa, a tudi drugih geografskih elementov. Na začetku obravnave posamezne naravnogeografske enote zato priporočamo, da učitelj usmeri dijake v preučevanje vizualnega vtisa le te ter primerjavo vizualnega vtisa z drugimi naravnogeografskimi enotami. Dijaki naj razmišljajo, zakaj prihaja do takšnih razlik, kako geografski elementi v neki pokrajini vplivajo en na drugega, torej razvijajo geografsko mišljenje.

Za razliko od obče geografije Slovenije in Italije, lahko pri regionalni geografiji dijaki opazujejo, kako se specifične lastnosti naravnih pokrajinskih elementov odražajo v specifični obliki/videzu/pejsažu pokrajine oz. v njeni rabi tal ter vsakdanjem življenju prebivalcev na ravni pokrajinskih demografskih in gospodarskih značilnosti ter obratno. Enako velja za območja, kjer živijo Slovenci v zamejstvu, pri čemer naj bo poudarek še na tem, da bivajo narodne manjšine tudi v Sloveniji. Dijaki naj ob zemljevidu spoznajo območja zgodovinske naselitve drugih narodov na ozemlju italijanske države in se seznani s pojmom jezikovna manjšina in narodna manjšina.

V okviru posamezne makroregije (enote) naj učitelj izpostavi bistvene naravnogeografske in družbenogeografske elemente in njihove značilnosti, vendar ni nujno, da je sistematika obravnave pokrajinskih elementov v vsaki pokrajini oz. enoti enaka; pravzaprav je najbolje, da izbor elementov in vsebin izhaja iz specifičnosti pokrajin oz. jo poudarja. Pri ustvarjanju take zaznave pokrajin je izjemno pomembno upoštevanje didaktičnega načela primerjave oz. komparacije med pokrajinami, saj šele s tem dosežemo resnični vtis

raznolikosti in po drugi strani tudi podobnosti. Ne glede na to, da že cilji izpostavljajo izbrane specifične poudarke pokrajin, je zaželeno, da se izrazi tudi učiteljeva avtonomija ali interesi dijakov v smislu, kateri tematiki bo učitelj dal več poudarka. To še posebej velja za domačo makroregijo (enoto), kjer se nahaja šola oz. iz katere prihajajo dijaki. Sistematično poučevanje členitve makroregij (enot) na manjše dele ozemlja (mezoregije, mikroregije) ni predvideno, a je uporaba manjših enot ponekod smiselna in vključena v cilje in standarde zaradi lažjega spoznavanja specifičnih geografskih značilnosti določene makroregije (enote). S podobnim namenom so v didaktičnih priporočilih predlagana tudi izbrana zemljepisna imena krajev ali drugih pokrajinskih elementov.

Za obravnavo geografskih izzivov so nujne raznovrstne aktivne učne metode in oblike dela s poudarkom na metodah dela z različnimi splošnimi in tematskimi zemljevidi Slovenije in Italije, s statističnimi podatki, s panoramskimi in drugimi fotografijami in videoposnetki, izjemno pomembno pa je tudi pridobivanje celostnih izkušenj s terenskim delom in z ekskurzijami. Pridobivanje znanja o slovenskih pokrajinah in italijanskih deželah je zaželeno spodbujati z medpredmetnim povezovanjem, ki je še toliko bolj smiselno, ko gre za celostno spoznavanje domovine, njenih naravnih in družbenih značilnosti, raznolike dediščine in razvojnih možnosti.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnostni razvoj in Digitalne kompetence s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti,
- » aktivnem državljanstvu, kjer dijak privzema odnos do človekovih pravic, razvija veščine etične refleksije, državljanske držbe in kritičnega mišljenja,
- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost,
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi,
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive,
- » zbiranju, obdelovanju, analiziranju in shranjevanju digitalnih podatkov,
- » ustvarjanju digitalnih vsebin, kjer dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje ter pri tem spoštuje avtorske pravice.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

Priporočene dejavnosti

Predlagane možnosti za raziskovalno delo/nalogo, ki jih lahko učitelji vključijo kadarkoli pri obravnavi sklopa Geografija slovenskih pokrajin in Italije ter Slovenci v zamejstvu in jezikovne manjšine v Italiji:

- » dijaki raziščejo izbrani problem slovenske alpske, predalpske, obpanonske, obsredozemske pokrajine ali zamejske pokrajine(s terenskim delom, analizo različnih virov in analizo statističnih podatkov ...) ali v kateri od italijanskih dežel in ga poljubno predstavijo (z raziskovalno ali seminarsko nalogo, kritično analizo ipd.);
- » dijaki raziščejo problematiko več pokrajin tako, da primerjajo slovenske pokrajine oz. italijanske dežele po naravnogeografskih in družbenogeografskih elementih; analizirajo pozitivne in negativne dejavnike za razvoj gospodarskih dejavnosti v Sloveniji in Italiji in vrednotijo različne dejavnosti z vidika trajnostnega razvoja.

Nekatere druge možne dejavnosti za uresničevanje ciljev:

- » dijaki z analizo v skupinah predstavijo pomembnost rek alpskega sveta in vrednotijo turistični pomen alpskih pokrajin in drugo,
- » s pomočjo literature in spleta predstavijo omejitve oziroma pravila, ki veljajo v Triglavskem narodnem parku ali katerem od italijanskih narodnih parkov,
- » na podlagi medmrežja in knjižničnega gradiva predstavijo izbrani primer gospodarske dejavnosti Predalpskih pokrajin s plakatom,
- » skicirajo podobo in videz Ljubljanske kotline ali Padske nižine ter zapišejo in utemeljijo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti prihodnjega razvoja,
- » naredijo preglednico prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti izbrane pokrajine in oblikujejo načrt razvoja izbrane pokrajine, kraja ali gospodarskega središča,
- » oblikujejo turistični prospekt poljubno izbranega območja,
- » oblikujejo in predstavijo kakšnega od najbolj znanih zavarovanih območij narave,
- » s pomočjo literature in spleta oblikujejo načrt razvoja izbrane pokrajine,
- » na podlagi medmrežja in knjižničnega gradiva predstavijo izbrani primer gospodarske dejavnosti v posamezni pokrajini ali deželi s plakatom (npr. izdelava suhe robe),
- » med sošolci ali dijaki šole naredijo anketo, da ugotovijo deset slovenskih ali italijanskih naravnih ali kulturnih znamenitosti, in ugotovitve primerjajo s svojim izborom,
- » oblikujejo turistični prospekt kraja ali območja s predvidevanjem nadaljnjega razvoja.

LEGA SLOVENIJE IN ITALIJE IN NJUNE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

○: s pomočjo zemljevida določa in opisuje lego Slovenije in Italije ter vrednoti posledice njune lege na stičišču velikih evropskih naravnogeografskih enot in jezikovnih skupin;

SC (1.1.2.1)

○: ugotavlja razlike v naravnogeografski delitvi Italije in Slovenije;

○: imenuje in na zemljevidu išče velike naravnogeografske pokrajine Slovenije in Italije;

○: ugotavlja bistvene značilnosti naravnogeografskih pokrajin v Sloveniji in Italiji in pojasni razlike med njimi;

SC (1.1.2.1)

○: razišče upravno delitev Italije na pokrajine ter ob zemljevidu ugotavlja njihovo lego in pomembnejša mesta.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» s pomočjo zemljevida pojasni lego Slovenije na stičišču velikih naravnih enot in jezikovno pestrost;

» navede in ob zemljevidu pokaže prevladujoče reliefne oblike Slovenije in Italije;

» navede in na zemljevidu pokaže velike naravnogeografske pokrajine Slovenije in Italije ter pojasni razlike med njimi;

» razloži upravno delitev Italije na pokrajine, jih našteje, pokaže na zemljevidu pokrajine in pomembnejša mesta;

TERMINI

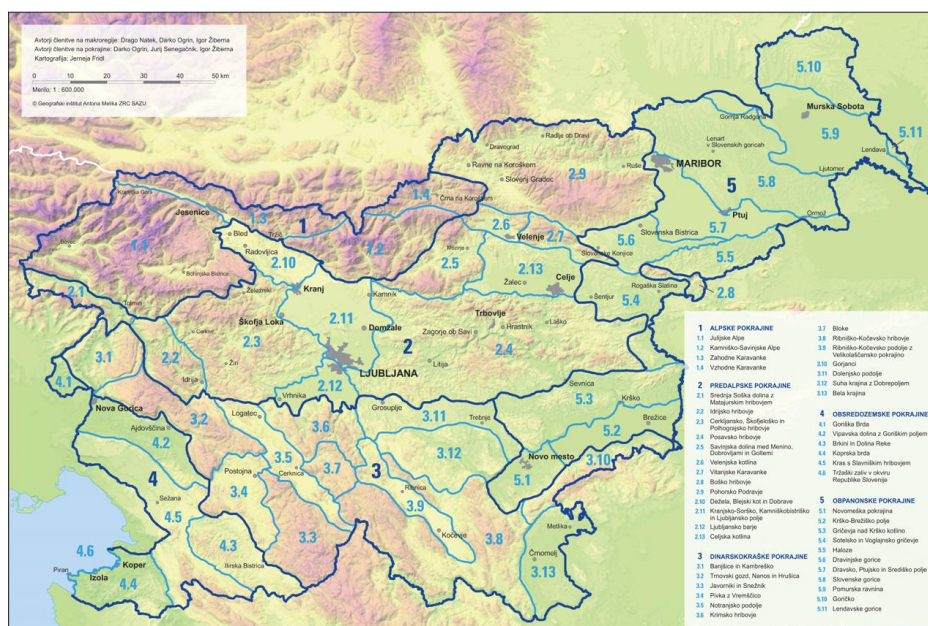
- Predalpske pokrajine ○ Dinarskokraške pokrajine ○ Obsredozemske pokrajine ○ Obpanonske pokrajine
- Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji ○ Padska nižina ○ Apenini ○ Obalna območja in otoki

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Priporočila k regionalizaciji Slovenije

Slika 1

Naravnogeografska regionalizacija Slovenije za potrebe pouka geografije v gimnazijah in drugih srednjih šolah

Viri:

- » Senegačnik, J., Ogrin, D., Žiberna, I. (2013). Nova naravnogeografska členitev Slovenije na 47 pokrajin. *Geografija v šoli*, 22(2/3), 110–124. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as>)
- » Žiberna, I., Natek, K., Ogrin, D. (2004). Naravnogeografska regionalizacija Slovenije pri pouku geografije v osnovni šoli. V V. Drozg (ur.), *Teorija in praksa regionalizacije Slovenije*. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Priporočila k upravnii delitvi Italije

Italija je upravno razdeljena na različne teritorialne enote, pri čemer ima vsaka svoje specifične funkcije in pristojnosti. Ta delitev sledi jasno določeni hierarhiji, ki je razčlenjena na več ravni.

1. Regije ali dežele

Italija je sestavljena iz 20 regij ali dežel, ki predstavljajo najvišjo raven upravne delitve. Pet regij (Sicilija, Sardinija, Trentinsko - Zgornje Poadižje, Dolina Aoste in Furlanija - Julijska krajina) uživa poseben status, kar jim omogoča večjo avtonomijo v primerjavi s petnajstimi regijami z običajnim statusom. Regije imajo zakonodajne pristojnosti na različnih področjih, kot so zdravstvo, promet in izobraževanje.

2. Pokrajine in metropolitanska mesta

Regije so razdeljene na pokrajine (trenutno jih je 80) in metropolitanska mesta (14), ki opravljajo vlogo vmesne ravni med občinami in regijami. Metropolitanska mesta so nadomestila nekatere pokrajine v večjih urbanih območjih, kot so Rim, Milano, Neapelj in Torino, ter prevzela ključno vlogo pri upravljanju ozemlja in lokalnih storitev.

3. Občine

Občine predstavljajo najmanjšo in najpomembnejšo upravno enoto. V Italiji jih je približno 7900, vsaka z lastno upravo, ki jo vodita župan in občinski svet. Občine upravljajo bistvene storitve, kot so matični uradi, občinska policija, urbanizem in lokalni prevoz.

4. Združenja občin in gorske skupnosti

Za izboljšanje upravljanja storitev in optimizacijo virov se nekatere občine povezujejo v združenja občin ali, na gorskih območjih, v gorske skupnosti. Ti organi omogočajo učinkovitejše upravljanje virov in storitev za manjše lokalne skupnosti.

5. Država in administrativna decentralizacija

Italija je parlamentarna republika, kjer ima osrednja vlada nalogo določanja splošnih smernic države. Vendar pa načelo administrativne decentralizacije omogoča, da se številne funkcije prenesejo na regije, pokrajine, metropolitanska mesta in občine, s čimer se zagotavlja upravljanje, ki je bližje lokalnim potrebam.

Ta delitev omogoča učinkovitejše upravljanje, spoštovanje teritorialnih značilnosti in enakomerno razporeditev storitev po celotnem nacionalnem ozemlju.

Viri besedila in dodatni viri:

- » Governo Italiano (b. d.). *Costituzione Italiana – Titolo V: Le Regioni, le Province e i Comuni*.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/aqu57qm> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/aqu57qm>).

PREDALPSKE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

O: na zemljevidu išče Predalpske pokrajine in njene glavne enote, večja hribovja, reke, doline in naselja;

SC (1.1.2.1 | 4.1.1.1)

O: ugotavlja glavne naravne značilnosti Predalpskih pokrajin, ugotavlja glavne naravne značilnosti Predalpskih pokrajin;

O: opisuje družbenogeografske (prebivalstvo, naravni viri, gospodarstvo) značilnosti (posebnosti) predalpskih pokrajin;

SC (1.1.2.2 | 4.1.3.1)

I: sklepa o glavnih naravnih in družbenih značilnostih Celjske in Ljubljanske kotline ter o njunih razvojnih posebnostih;

SC (2.3.1.1)

I: išče primere naravne in kulturne dediščine;

SC (1.1.4.1 | 2.1.3.1 | 4.1.1.1)

I: na primeru predalpskih pokrajin pojasnjuje specifiko okoljske degradacije in načine sanacij.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opredeli geografsko lego Predalpskih pokrajin, našteje in na zemljevidu pokaže večja hribovja, reke, doline in naselja;

» opiše površje in značilnosti podnebja;

» našteje različne oblike poselitve in pojasni vpliv naravnih in družbenih dejavnikov na poselitev v Predalpskih pokrajinah.

TERMINI

◦ Predalpske pokrajine ◦ sredogorje ◦ hribovje ◦ dolina ◦ kotlina ◦ podgorsko podnebje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podrobnejša didaktična priporočila so zapisana na ravni teme, na tem mestu dodajamo povezavo na podrobnejšo regionalizacijo Predalpskih pokrajin

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/03_K_obsequ_Predalpskih_pokrajin.docx).

DINARSKOKRAŠKE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

O: na zemljevidu išče lego in obseg Dinarskokraških pokrajin ter pomembnejše visoke dinarske planote, hribovja, večja kraška polja, podolja, Suho krajino in Belo krajino, večje reke in večja mesta;

SC (4.1.1.1)

O: izpostavlja glavne značilnosti površja, vodovja in podnebja;

SC (1.1.2.2)

O: opisuje gospodarske značilnosti ter jih povezuje z značilnostmi poselitve;

SC (2.2.2.1)

O: pojasnjuje posebnosti izbranih pokrajin (Pivka, Notranjsko podolje, Dolenjsko podolje, Ribniško - Kočevsko polje, Suha krajina in Bela krajina);

SC (2.3.1.2)

O: našteva in vrednoti primere naravnih vrednot in kulturne dediščine.

SC (4.1.1.1 | 2.1.3.1 | 1.1.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» na zemljevidu pokaže visoke dinarske planote, hribovja, večja kraška polja, podolja, Suho krajino in Belo krajino, večje reke in večja mesta;

» opiše značilnosti kraškega površja, vodovja in podnebja;

» na osnovi naravnogeografskih posebnosti sklepa na poselitev in gospodarske dejavnosti.

TERMINI

- Dinarskokraške pokrajine
- dinarskokraško hribovje
- dinarskokraška planota
- dinarskokraško podolje
- ravnik
- zmerno celinsko podnebje
- podgorsko podnebje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podrobnejša didaktična priporočila so zapisana na ravni teme, na tem mestu dodajamo le še povezavo na podrobnejšo regionalizacijo Dinarskokraških pokrajin

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/05_K_obsegu_Dinarskokra%C5%A1kih_pokrajin.docx).

OBSREDOZEMSKKE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

O: na zemljevidu razmeji kraške in flišne pokrajine ter išče njena večja gričevja, hribovja, planoto, reke, doline in najpomembnejša naselja;

SC (4.1.1.1)

O: izpostavlja posebnosti podnebja in rastlinstva;

O: opisuje značilnosti prebivalstva in gospodarstva Obsredozemskih pokrajin;

SC (4.1.1.1)

I: našteva in vrednoti primere naravnih vrednot in kulturne dediščine;

SC (2.1.3.1)

I: za poljubni kraj izdeluje analizo možnosti razvoja gospodarstva in njegovega vpliva na pokrajino z vidika trajnostnosti;

SC (4.1.3.1 | 4.3.1.1)

I: preiskuje razvoj Luke Koper in predstavi argumente za njeno nadaljnje širjenje.

SC (2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže in razmeji kraške in flišne pokrajine ter na zemljevidu pokaže večja gričevja, hribovja, planoto, reke, doline in naselja;
- » opiše pokrajinsko raznolikost obeh tipov pokrajin in pojasni posebnosti podnebja, rastlinstva in kmetijstva;
- » našteje glavne gospodarske dejavnosti in utemelji gospodarski pomen **Obsredozemskih pokrajin** s poudarkom na turizmu in prometu;
- » razloži posebne pravice italijanske narodne skupnosti in razloži nastanek izrazito multikulturnega okolja priobalnih naselij;
- » opiše povezljivost znanja o fizičnih in družbenih značilnostih Obsredozemskih pokrajin v vsakdanjem življenju oz. pri njegovem bodočem poklicu.

TERMINI

◦ Obsredozemske pokrajine ◦ kraške pokrajine ◦ flišne pokrajine ◦ zmerno sredozemsko podnebje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podrobnejša didaktična priporočila so zapisana na ravni teme, na tem mestu dodajamo le še povezavo na podrobnejšo regionalizacijo Obsredozemskih pokrajin

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/04_K_obsegu_Obsredozemskih_pokrajin.docx).

OBPANONSKE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

O: na zemljevidu opredeljuje lego, obseg in razlikuje dva tipa površja ter poimenuje posamezne pokrajine, večje reke in naselja;

SC (4.1.1.1)

O: opredeljuje značilnosti podnebja in rastlinstva;

O: ugotavlja družbene značilnosti Obpanonskih pokrajin;

I: ugotavlja družbene posebnosti izbranih pokrajin;

SC (2.2.1.1 | 2.3.1.1)

I: našteva in vrednoti primere naravnih vrednot in kulturne dediščine.

SC (2.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opiše lego Obpanonskih pokrajin in na zemljevidu pokaže posamezne gričevnate in ravninske pokrajine ter najpomembnejša naselja in reke;

» pojasni značilnosti podnebja Obpanonskih pokrajin;

» našteje in opiše družbene značilnosti Obpanonskih pokrajin (prebivalstvo in poselitev, nadpovprečen pomen in problemi v različnih panogah kmetijstva, zdraviliški turizem);

» pojasni prebivalstvene posebnosti Prekmurja (Madžari, Romi, evangeličani);

» na zemljevidu omeji dvojezično območje ter obrazloži posebne pravice madžarske narodne skupnosti.

TERMINI

◦ obpanonske ravnine ◦ obpanonska gričevja ◦ zmerno celinsko podnebje ◦ Obpanonske pokrajine

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podrobnejša didaktična priporočila so zapisana na ravni teme, na tem mestu dodajamo le še povezavo na podrobnejšo regionalizacijo Obpanonskih pokrajin

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/07_K_obsegu_Obpanonskih_pokrajin.docx) Slovenije.

ALPSKE POKRAJINE V SLOVENIJI IN ITALIJI

CILJI

Dijak:

- O: na zemljevidu omeji obseg Alpskih pokrajin v Sloveniji in ugotavlja delitev Alp v Italiji;
SC (4.1.1.1)
- O: na zemljevidu išče glavne reliefne oblike (doline, kotline, planote, vrhovi, gorska jezera in ostanki nekdanjih ledenikov) in pomembnejša naselja;
SC (1.1.2.2)
- O: ugotavlja glavne kamnine, ki gradijo Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji;
SC (1.1.2.2)
- O: opisuje posledice ledeniškega preoblikovanja površja v pleistocenu;
- O: analizira značilnosti gorskega podnebja;
SC (1.1.2.1 | 4.1.1.1)
- I: *pojasnuje vzroke in posledice podnebnih sprememb v gorskih pokrajinah*;
SC (2.2.2.1)
- O: opisuje glavne gospodarske dejavnosti (gorsko kmetijstvo (pašništvo), industrija, turizem);
- O: izpostavlja posebnosti razvoja gorskega kmetijstva s posebnim ozirom na planinsko pašništvo;
SC (2.2.2.1 | 2.3.1.1)
- O: ugotavlja značilne oblike poletnih in zimskih turističnih aktivnosti;
SC (2.1.1.1 | 2.3.1.1)
- O: določi lego in ugotavlja vlogo Triglavskega narodnega parka, parkov Gran Paradiso, Stelvio in/ali Dolomiti Bellunesi ter našteva primere drugih naravnih vrednot in kulturne dediščine;
SC (2.1.3.1)
- O: raziskuje pomen predorov in prelazov za prometno povezanost Italije s sosednjimi državami.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavna gorovja, glavne doline, kotline, planote, vrhove, gorska jezera in pomembnejša naselja;
- » pojasni nastanek ledenikov, našteje in razloži značilne ledeniške in druge oblike površja;
- » opiše značilnosti gorskega podnebja in primerja podnebje preteklih desetletij z današnjim;

- » našteje in utemelji glavne gospodarske dejavnosti (gorsko kmetijstvo (pašništvo), industrija, turizem);
- » navede in pokaže na zemljevidu glavne predore in prelaze v Alpah ter utemelji njihov pomen za prometno povezanost Italije s sosednjimi državami.

TERMINI

◦ Julijske Alpe ◦ Karavanke ◦ Kamniške in Savinjske Alpe ◦ visokogorje ◦ planota ◦ alpska dolina ◦ alpska kotlina ◦ gorsko podnebje ◦ Alpske pokrajine

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Podrobnejša didaktična priporočila so zapisana na ravni teme, na tem mestu dodajamo povezavo na podrobnejšo regionalizacijo Alpskih pokrajin v Sloveniji

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/02_K_obsequ_Alpskih_pokrajin.docx) in v Italiji.

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/08_Alpske_pokrajine_v_Italiji.docx)

PADSKA NIŽINA

CILJI

Dijak:

- ob zemljevidu spozna lego Padske nižine ter njeni glavni enoti, reke in naselja;
- ! ugotavlja nastanek izvirov (*risorgive*);
- ! raziskuje nastanek Padske nižine;
- raziskuje naravnogeografske značilnosti Padske nižine (podnebje, vodovje);
- prepozna družbenogeografski pomen Padske nižine (gostoto prebivalstva, gospodarstvo, naselja);
- vrednoti Padsko nižino z vidika degradacije okolja in občutljivosti za naravne nesreče;
- ! razišče problematiko poplavljanja morja v Beneški laguni ter sprejete ukrepe.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Padsko nižino, pokaže enoti Padske nižine (*alta e bassa pianura*), glavne reke in naselja;
- » na zemljevidu pokaže in pojasni nastanek izvirov (*risorgive*);
- » pojasni nastanek Padske nižine;
- » opiše podnebne značilnosti Padske nižine;
- » primerja alpske in apeninske pritoke Pada;
- » opiše vpliv površja na poselitev in gospodarstvo;
- » pojasni vzroke za ranljivost okolja (onesnaževanje zraka, poplave, suša, toča, spreminjanje obalne črte);
- » opiše glavne naravne nesreče v Padski nižini.

TERMINI

◦ *alta pianura* ◦ *bassa pianura* ◦ *risorgive* ◦ celinsko podnebje ◦ urbanizacija ◦ industrializacija ◦ intenzivno kmetijstvo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

61 Izobraževalni programi srednjega strokovnega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre | Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre | Geografija

Skupina ciljev obravnava gospodarsko in prebivalstveno jedro Italije, zato je pomembno, da učiteljeva razlaga temelji na poglobljenem orisu naravnogeografskih značilnosti nižine, ki so omogočile gospodarski razvoj in koncentracijo prebivalstva. Geomorfološko in hidrografske enovitost regije naj utemeljuje z nastankom nižine (ugrezanje, kasnejše zapolnjevanje z usedlinami različnega izvora) in ključno vlogo razvejene rečne mreže. Dijaki razlike med alpskimi in apeninskimi pritoki reke Pad utemeljujejo na podlagi predznanja o Alpah in Apeninih, usvojenega v osnovni šoli, in povezujejo značilnosti površja s hidrografskimi značilnostmi pritokov. Na hidrografske značilnosti rečne mreže naj navezujejo izoblikovanost obale in problematiko spreminjanja obalne črte oz. delte reke Pad.

Z vidika kmetijstva je pomembno, da se dijaki seznani z delitvijo nižine na dva dela: na robni vzpeti del ("alta pianura") in osrednji nižji del ("bassa pianura"). Višji deli, ki jih sestavljajo večji aluvialni sedimenti, prehajajo v nižje dele ravnine iz finih aluvialnih sedimentov prek strmih brežin, visokih le nekaj metrov. Kljub precejšnji količini prejetih padavin (približno 900 mm letno) je za višje dele značilna sušnost: padavine hitro prodrejo v vlažno plast naplavin, zaradi česar je površinski sloj prsti osušen. Potencialno naravno rastlinstvo so skoraj povsod zamenjala polja pšenice in koruze, detelje in lucerne. Kmetijska pridelava ima večji pomen v nižjih delih ravnine, med t. i. pasom izvirov ("risorgive") in reko Pad. Ti izviri, ki razmejujejo višje in nižje dele ravnine, napajajo jarke ter namakalne kanale. Razpoložljivost voda omogoča v mnogih delih nižje ravnine intenzivno pridelavo krmnih rastlin za potrebe intenzivne mlečne govedoreje tako na umetnih travnikih – kolobarjih kot na stalno namočenih travnikih (t. i. "marcite").

Tudi z vidika podnebni značilnosti je Padska nižina geografsko zaokroženo območje. Po Koeppenovi klimatski klasifikaciji je podnebje opredeljeno kot subkontinentalno s padavinskimi in temperaturnimi značilnostmi, ki so na državnem ozemlju lastne samo območju Padske nižine (in njenemu podaljšku Beneški nižini). V italijanski strokovni literaturi se za podnebje tega dela Italije zato pogosto pojavlja ime "padsko podnebje". Zime so ostre, poletja pa vroča, zato je letna temperaturna amplituda velika. Padavine niso zelo obilne, vendar so razporejene precej enakomerno skozi vse leto, poletne nevihte pogosto spremlja toča. Značilna je visoka stopnja vlage, zlasti na namočenih tleh (mokri travniki in riževa polja), zaradi česar so poletja soparna, zimske nizke temperature pa spremlja megla.

Na naravnogeografske značilnosti naj učitelj navezuje obravnavo poselitvenih in gospodarskih značilnosti. Dijak naj ob sistematični uporabi tematskih zemljevidov ugotavlja raznolikost kmetijske pridelave, utemeljuje prisotnost riževih polj, ugotavlja obstoj in razširjenost posameznih industrijskih panog, analizira urbano mrežo. Učitelj naj ob koncu predstavi in poudari okoljska protislovja in okoljske probleme, ki izhajajo iz večplastne in intenzivne rabe prostora.

Vir:

» Dagradi, P. (1994). Padana, Pianura. Enciclopedia Treccani. V

Appendice. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lcudln7> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lcudln7>)

APENINI

CILJI

Dijak:

O: ob zemljevidu spozna lego Apeninov ter njihovih glavnih enot, jezera Trasimeno in glavnih naselij;

SC (4.1.1.1)

O: s pomočjo zemljevida opisuje izoblikovanost Apeninov;

SC (1.1.2.2)

I: vrednoti kamninsko zgradbo Apeninov z vidika hidrogeološke nevarnosti;

SC (2.1.3.1)

O: prepozna Apenine kot eno najpomembnejših potresno aktivnih območij v Italiji;

I: raziskuje posledice preteklih potresov;

SC (1.1.4.1 | 4.1.2.1)

O: primerja gorsko podnebje v Apeninih in Alpah;

SC (1.1.2.2)

O: primerja gospodarsko usmerjenost različnih enot Apeninov; primerja gospodarsko usmerjenost različnih enot Apeninov;

O: analizira poselitvene značilnosti;

SC (2.1.2.1)

I: raziskuje zavarovana območja v Apeninih.

SC (2.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» Na zemljevidu pokaže glavne enote (severni, srednji, južni), vrhove, jezero Trasimeno in glavna naselja;

» opiše reliefne značilnosti posameznih enot;

» našteje najbolj razširjene kamnine in jih poveže s plazovitostjo v posameznih enotah;

» navede vzroke potresne aktivnosti;

» opiše značilnosti gorskega podnebja v Apeninih in ga primerja z gorskim podnebjem v Alpah;

» opiše in utemelji razlike v gospodarski usmerjenosti različnih enot Apeninov;

» utemelji perifernost Apeninov in jo poveže z družbenogeografskimi značilnostmi;

» na zemljevidu pokaže in utemelji pomen izbranih zavarovanih območij.

TERMINI

◦ Severni Apenini ◦ Srednji Apenini ◦ Južni Apenini ◦ apeninsko podnebno območje ◦ kalabrijsko-siciljansko podnebno območje ◦ depopulacija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Predlagamo, da se obravnava sklopa začne s poglobljenim spoznavanjem reliefnih značilnosti Apeninov, saj so le-te bistvenega pomena za razumevanje družbenogeografskih pojavov in procesov, ki označujejo celotno polotoško Italijo.

Apenini se na zahodu stikajo z Alpami (dogovorjena meja med gorstvoma je Colle di Cadibona v deželi Liguriji) in se nato raztezajo čez celoten Apeninski polotok vse do Kalabrije. Najvišje se povzpnejo v Abrucu, v masivu Gran Sasso d'Italia (2914 metrov). Slemenitev je severovzhod–jugozahod. Nastali so s procesi kompresije, narivanja in dviga kamnin, ki so tvorile dno morja Tetis, kar je posledica konvergentnega stika med afriško in evrazijsko ploščo. Rekonstruirana sekvenca prekrivanj različnih delov skorje kaže na primikanje današnjega Tirenskega morja proti današnjemu Jadranskemu morju, in sicer v smeri severovzhod. Pri nastanku Apeninov je imelo ključno vlogo odpiranje Tirenskega morja, ki se je začelo pred približno 10 milijoni let in je povzročilo postopno rotacijo apeninske verige v obratni smeri urnega kazalca ter premik kalabrijskega območja v smeri jugovzhod.

Geološka zgradba Apeninov je zelo raznolika, prevladujejo sedimentne kamnine. V Ligurskih, Emilijanskih, Toskanskih in Umbrijskih Apeninih prevladujejo mehke klastične kamnine: peščenjaki, laporovci in gline, ki se pogosto menjujejo v plasteh (fliš). V Marchigianskih, Lacijsko-Abrucijskih in Kampanjskih Apeninih so na obsežnih območjih razširjene trde karbonatne kamnine (apnenci in dolomiti). Klastične kamnine ponovno prevladujejo v Molisijskih in Lukanskih Apeninih. Malo je ostalo kamnin, ki so tvorile dna oceanov: razen Ligurskih Apeninov, kjer so te kamnine precej razširjene, se nahajajo le še v posameznih območjih Toskansko-Emilijanskih Apeninov in v Kalabriji. Posebnost so Apuanske Alpe, sestavljene iz zaporedja metamorfnih kamnin (npr. marmor). Kamnine z nizko stopnjo metamorfoze so prisotne na manjših območjih tudi v drugih delih Toskane in severnega Lacija, jedro kalabrijskega loka (Sila in Aspromonte) pa tvorijo graniti in metamorfne kamnine. Območja mehkih karbonatnih kamnin (zlasti glinavcev) so hidrogeološko nestabilna in jih zato pogosto prizadenejo plazovi.

Tektonski procesi, ki so nagubali Apenine, so še vedno aktivni, kar potrjujejo številni potresi v zadnjih letih. Za izoblikovanost površja je bistvenega pomena ekstenzijska tektonika, ki je povzročila pogrezanje površja in nastanek medgorskih kotlin (npr. Fucino, L'Aquila, Sulmona) in toskanske kotline ter kotline jezera Trasimeno. Iz te kompleksne geodinamike izhaja tudi vulkanska aktivnost na obrobju gorstva: Monte Amiata, lacijski vulkanski kompleksi, Flegrejske poljane, Vezuv, Monte Vulture. Zaradi kompleksne geotektonike je za celotne Apenine značilna visoka potresna nevarnost.

Vir:

ISPRA. Istituto superiore per la protezione e la ricerca ambientale (n. d.).

Appennini. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7dz5die> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7dz5die>)

OBALNA OBMOČJA IN OTOKI

CILJI

Dijak:

- ob zemljevidu spozna glave otoke in otočja, reke, vulkane in glavna naselja;
SC (4.1.1.1)
- primerja značilnosti podnebja in rastlinstva obalnih območij in otokov;
- primerja gospodarsko usmerjenost obalnih območij in otokov ter proces litoralizacije;
SC (2.3.1.1)
- ugotavlja omejitvene dejavnike za razvoj gospodarstva na jugu Italije (Mezzogiorno);
- razišče oblike turizma in vrednoti možnosti za nadaljnji razvoj turistične dejavnosti;
SC (2.3.3.1)
- I: raziskuje problematiko migracijskih tokov v Sredozemskem morju.
SC (2.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavne otoke in otočja, reke, vulkane in glavna naselja;
- » opiše značilnosti podnebja in rastlinstva obalnih območij in otokov;
- » opiše in utemelji gospodarsko usmerjenost obalnih območij in otokov ter proces litoralizacije;
- » navede omejitvene dejavnike za razvoj gospodarstva na jugu Italije (Mezzogiorno);
- » opiše razvite oblike turizma in danosti za razvoj turistične dejavnosti;
- » vrednoti trajnostnost razvitih oblik turizma;
- » opiše problematiko migracijskih tokov v Sredozemskem morju.

TERMINI

◦ makija ◦ litoralizacija ◦ Mezzogiorno

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri skupini ciljev Obalna območja in otoki naj se obravnava osredinja predvsem na razvojno zaostalost južnega dela Italije, imenovanega Mezzogiorno (Apulija, Kampanija, Basilikata, Sicilija, Sardinija). Priporočamo, da se s kratkim zgodovinskim orisom razvoja Mezzogiorna in preteklimi ukrepi za pospeševanje razvoja dežel na jugu Italije dijaki seznani z aktivnimi oblikami dela (npr. delo z avdiovizualnimi ali pisnimi viri). Spoznavanje aktualnega stanja in vrednotenje usmeritev prihodnjega razvoja sta vsebini, ki spodbujata ustvarjalno mišljenje dijakov, aktivirata miselne procese višjih taksonomskih ravni in omogočata udejanjanje skupnih ciljev s področja trajnostnega razvoja in podjetnosti. Učitelj naj izpostavi glavni problem Mezzogiorna, to so regionalne razlike v stopnji gospodarskega razvoja in življenjskem standardu v primerjavi z deželami na severu Italije. Kljub večkratnim poskusom spodbujanja razvoja s pomočjo državnih subvencij in evropskih sredstev je napredek počasen. Neenakomerna razporeditev virov in kapitala med severom in jugom, nezadostna infrastruktura in povečan vpliv organiziranega kriminala v nekaterih predelih so pomembni dejavniki, ki omejujejo razvoj. Za spodbujanje razvoja so potrebne strateške reforme, ki vključujejo naložbe v infrastrukturo, izobraževanje, inovacije in izboljšanje lokalnih storitev.

Eno od razvojnih priložnosti nedvomno predstavlja turistični potencial, a mora biti razvoj le-tega trajosten. Turizem v Mezzogiornu prispeva dobro četrtino dodane vrednosti celotne države, je izrazito sezonske narave, ponudba je nediverzificirana. Ključne prioritete za povečanje konkurenčnosti juga Italije na področju turizma so: poenostavitev birokratskih postopkov, sprejetje politike sanacije degradiranih urbanih območij in obnova mest, diverzifikacija ponudbe in učinkovitejše upravljanje javnih storitev.

Učitelj naj na primeru južne Italije razloži termin litoralizacija. Gre za zgostitev prebivalstva, povezano z industrijskim razvojem, trgovino in dostopnostjo do morja. Širjenje obalnih mest prinaša tudi številne izzive, kot so onesnaževanje okolja, povečanje prometa, pomanjkanje prostora za gradnjo ter povečano povpraševanje po infrastrukturi in javnih storitvah in depopulacija hribovitih in goratih območij v notranjosti polotoka.

Ker so se dijaki s karakterističnimi naravnogeografskimi značilnostmi južnega dela Italije že seznanili v osnovni šoli in pri predhodno obravnavanih sklopih, je tu smiselna le kratka ponovitev. Pomembno je, da dijaki s pomočjo tematskih zemljevidov izdvojijo dvojnost med obalnimi območji in Apenini z vidika podnebja in rastlinstva.

Sklop je aktualiziran z izbirnim ciljem o migrantski problematiki Sredozemlja, za njegovo realizacijo priporočamo uporabo aktivnih učnih metod.

Vir:

Turismo: le sfide per rilanciare il settore nel Mezzogiorno (2024). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q7ej27f> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q7ej27f>)

SLOVENSKO ZAMEJSTVO, NARODNE SKUPNOSTI V SLOVENIJI IN JEZIKOVNE MANJŠINE V ITALIJI

CILJI

Dijak:

- na zemljevidu išče območja, kjer živi slovenska narodna skupnost, ter tamkajšnja pokrajinska središča;
 - na zemljevidu išče območja avtohtonih narodnih skupnosti v Sloveniji in jezikovnih manjšin v Italiji ter tamkajšnja pomembnejša naselja;
 - raziskuje aktualne izzive, s katerimi se srečujejo pripadniki narodne skupnosti.
- SC (1.1.3.1 | 1.1.4.1 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » ob pomoči zemljevida imenuje in pokaže območja v Italiji, Avstriji, na Madžarskem, Hrvaškem, kjer živi slovenska narodna skupnost;
- » ob pomoči zemljevida imenuje in pokaže območja avtohtonih narodnih skupnosti v Sloveniji in jezikovnih manjšin v Italiji ter imenuje tamkajšnja pomembnejša naselja.

TERMINI

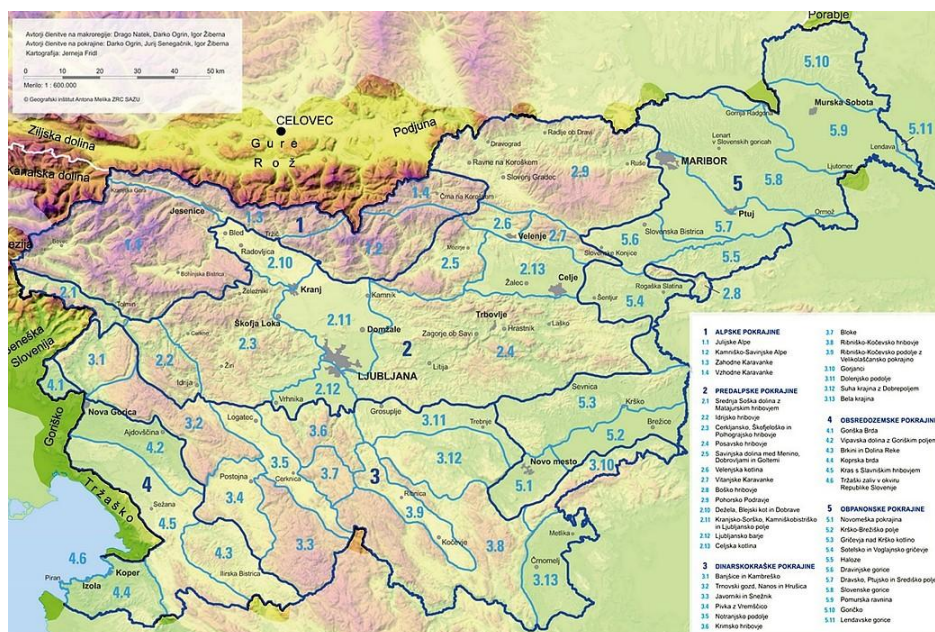
◦ zamejstvo ◦ narodna skupnost ◦ jezikovna manjšina

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična priporočila k obsegu slovenskega zamejstva, narodnih skupnosti v Sloveniji in jezikovnih manjšin v Italiji

Slika 1

Območja zamejskih Slovencev

Vir: Zupančič, 2022b, str. 135, in Dolinar idr., 2011, str. 217.

Cilji v tej skupini ciljev se dotikajo zlasti območij, kjer živi slovenska narodna skupnost v Italiji, v Avstriji, na Madžarskem in na Hrvaškem, ter položaja manjšine in vzrokov za manjšanje števila njenih pripadnikov (nepovezanost, asimilacija).

Predlagamo, da s pomočjo zemljevida dijaki ugotovijo s Slovenci naseljena območja v vseh štirih državah in območja naselitve jezikovnih manjšin v Italiji.

Slovenci kot avtohtona narodna skupnost v Avstriji živijo v glavnem na Koroškem (v dolinah Zilja, Rož in Podjuna, spodnji Labodski dolini, na Gurah, med Dravo in Celovcem ter severneje do Djekš in Kostanj) in a Štajerskem (predvsem v Radgonskem kotu in na nekaj drugih območjih ob slovensko-avstrijski meji, kot so Sobota, Arnež, Ivnik, Lučane in druga), zato je v tem pomenu zapisan tudi učni cilj. Velja opozoriti na 7. člen **Državne pogodbe o ponovni vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije/Avstrijske državne pogodbe**, ki je bila podpisana 15. maja 1955 med ZSSR, Združenim kraljestvom Velike Britanije in Severne Irske, ZDA na eni strani in Avstrijo na drugi strani. Pet odstavkov 7. člena zagotavlja absolutno zaščito slovenske in hrvaške narodne manjšine* (dvojezični topografski napisi, uporaba slovenščine v uradih, osnovno šolstvo v slovenščini, lastne organizacije in zborovanja idr.). Na pomen in mednarodnopravne vidike te pogodbe sta opozorila zlasti Bohte in Škrk (1997), za globlje razumevanje problematike narodnih manjšin priporočamo pa tudi uporabo spodaj zapisane dodatne literature.

Za slovensko narodno skupnost v Italiji je osnova **Zaščitni zakon za Slovence** iz l. 2001, ki izhaja iz Osimskih sporazumov. Priporočamo, da se dijaki seznani s ključnimi določili in zakon ovrednotijo z vidika zaščite slovenske narodne skupnosti.

V enem od ciljev je predvidena tudi omemba Slovencev na Hrvaškem, saj so Slovenci v Republiki Hrvaški uradno priznana narodna manjšina. Kot avtohtona narodna skupnost živijo na območju severne Istre, reškega zaledja, Gorskega Kotarja, Med(ži)murja, Obkolpja in Obsotelja. Večina pripadnikov slovenske narodne

skupnosti pa živi v mestih zunaj navedenih obmejnih območij; tja so se priselili zaradi zaposlitve, službovanja v različnih armadah ter zaradi šolanja (v Zagrebu, Varaždinu, na Reki).

Ustavna določila o pravicah manjšin konkretizira **Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin na Hrvaškem** iz leta 2002. Nazadnje je Hrvaška v svojo **ustavo** Slovence znova vrnila l. 2010.

Obravnava narodnih manjšin je problematična z vidika števila njihovih pripadnikov. Ocene o številu pripadnikov skupnosti v Avstriji se gibljejo okoli 50.000 ljudi; na popisih se sicer za Slovence opredeli precej manj ljudi, kar je posledica mejnih in večplastnih identitet ter izogibanja izpostavljanju zaradi pritiskov v preteklosti. Na madžarskem živi po ocenah okoli 5.000 Slovencev, v Italiji po ocenah do 80.000 Slovencev, na Hrvaškem pa se je ob popisu l. 2021 za Slovence izreklo 7.729 oseb.

Italijanska ustava v 6. členu štiti jezikovne manjšine, s čimer priznava, da na državnem ozemlju živijo narodne skupnosti, ki se jezikovno razlikujejo od večinskega prebivalstva in imajo torej drugačno kulturo, tradicijo in običaje. Določila 6. člena ustave pravno ureja zakon št. 482 z dne 15. decembra 1999, ki v 2. členu v skladu s splošnimi načeli evropskih in mednarodnih institucij prepozna in priznava obstoj dvanajstih jezikovnih manjšin z zgodovinsko prisotnostjo na ozemlju Italije (albanska, katalonska, hrvaška, francoska, frankoprovansalska, furlanska, nemška, grška, ladinska, okcitanska, sardinska, slovenska). Tem manjšinam, živječim v 14 italijanskih deželah, so zagotovljene manjšinske pravice, ki jih ureja krovni zakon št. 482/99 ter deželni zakoni in zakoni avtonomnih pokrajin.

Ker se v slovenskem prostoru strokovni termin "jezikovna manjšina" ne uporablja, je zaradi ustreznega razumevanja določb zakona nujna terminološka pojasnitev. Termin "narodna manjšina" v italijanski literaturi označuje "skupino prebivalstva, pri kateri se prisotnost drugega jezika povezuje z drugačnim občutkom pripadnosti v primerjavi z večinskim prebivalstvom; prevlada nacionalnih značilnosti je jasno izražen znak pripadnosti drugačni kolektivni identiteti" (Toso, 2011). Ker zakon št. 482/99 v 2. členu predvideva zaščito "jezika in kulture albanskih, katalonskih, nemških, grških, slovenskih in hrvaških prebivalcev ter tistih, ki govorijo francoski, frankoprovansalski, furlanski, ladinski, okcitanski in sardinski jezik", je jasno, da so manjšinske pravice zagotovljene vsem drugojezičnim skupnostim z zgodovinsko naselitvijo, ki pa ne izražajo nujno pripadnosti drugemu narodu in se izrekajo za Italijane. Take skupnosti italijanska zakonodaja naslavlja z jezikovnimi manjšinami.

Zaščitenim jezikovnim manjšinam pripadata približno 2 milijona prebivalcev, in sicer: 70-90 tisoč, ki govorijo frankoprovansalski jezik (Aosta, Torino, Foggia), 20 tisoč francosko govorečih (Dolina Aoste), 70-90 tisoč, ki govorijo okcitanščino (Cuneo, Torino, Imperia, Cosenza), 18 tisoč Kataloncev (Alghero, Sassari), 1.269.000 Sardincev, 30 tisoč, ki govorijo ladinščino (Belluno, Trento, Bolzano), 70 tisoč Slovencev, 290 tisoč nemško govorečih (Bolzano), 526 tisoč Furlanov, 2600 hrvaško govorečih (Molise), 20 tisoč grško govorečih (Reggio Calabria, Lecce) in 98 tisoč pripadnikov albanske jezikovne manjšine (Kalabrija, Apulija, Sicilija, Molise, Abruzzo).

Viri:

- » Bohte, B., Škrk, M. (1997). Pomen Avstrijske državne pogodbe za Slovenijo in mednarodnopravni vidiki njenega nasledstva. *Pravnik*, 52(11-12), 601-630. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zf59v37>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zf59v37>)

- » L'UNESCO e la diversità linguistica - il caso dell'Italia. (2021). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l9k61tf>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l9k61tf>)
- » Repubblica italiana. (1999). *Legge 15 dicembre 1999, n. 482 - Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4d44zb8>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4d44zb8>)
- » Republika Slovenija. GOV.SI. Slovenci v Avstriji. <https://www.gov.si teme/slovenci-v-avstriji/>
(<https://www.gov.si teme/slovenci-v-avstriji/>)
- » Republika Slovenija. GOV.SI. Slovenci na Hrvaškem. <https://www.gov.si teme/slovenci-na-hrvaskem/>
(<https://www.gov.si teme/slovenci-na-hrvaskem/>)
- » Republika Slovenija. GOV.SI. Slovenci v Italiji. <https://www.gov.si teme/slovenci-v-italiji/>
(<https://www.gov.si teme/slovenci-v-italiji/>)
- » Republika Slovenija. GOV.SI. Slovenci na Madžarskem. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bj6n19j>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bj6n19j>)
- » Toso, F. (2011). Minoranze linguistiche. *Enciclopedia dell'Italiano*.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jzadr93'Italiano/>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jzadr93'Italiano/>)
- » Zaščitni zakon za Slovence v Italiji (Zakon 38/2021). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nimwa2w>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nimwa2w>)

*Avstrijska državna pogodba pomeni kolektivno zaščito slovenske manjšine po mednarodnem pravu, slovenska manjšina v Italiji pa je zaščiten na ravni notranjega prava na osnovi osimske formule (8. člen Meddržavne pogodbe med SFRJ in Republiko Italijo (eden od teh delov Osimskih sporazumov) iz l. 1975).

IZZIVI SODOBNEGA SVETA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Izzivi sodobnega sveta vključuje skupine ciljev, povezane z obravnavo vseh celin razen Evrope, ki je samostojna tema učnega načrta. Antarktika in severno polarno območje sta, kot je že praksa v slovenski šolski geografiji, združena v skupino ciljev Polarna območja. Spoznavanje globalnih izzivov sveta in celin stremi k celovitemu in kompleksnemu pogledu na zemeljsko celostnost s poudarkom na razumevanju naravnih in družbenih procesov ter pojavov po celinah.

Vsaka skupina ciljev je zasnovana tako, da ima najprej zapisane cilje, ki na kratko opredelijo geografski okvir celine. Ta je pogosto osnovan na temeljnih naravnogeografskih značilnostih celine (površje, naravne ali reliefne enote, reke, jezera ipd.), nato pa sledijo cilji, ki so povezani s posebnostmi vsake celine in so pogosto rezultat družbenogeografske pestrosti.

Pri izboru vsebin je pomembna tudi aktualizacija s cilji, ki so povezani s podnebnimi spremembami in ponekod tudi naravnimi nesrečami, ki vse bolj intenzivno spreminjajo globalno geografsko stvarnost. Nekatere vsebine, ki so jih dijaki v preteklosti spoznali že pri spoznavanju obče geografije pri temi Človek in pokrajina, so pri posameznih celinah posebej poudarjene šele v teh skupinah ciljev kot študija primera z namenom, da dijaki na konkretnem primeru pojav spoznajo in vrednotijo njegove posledice v prostoru.

Kjer se vključuje zgodovinske pregleda, je nujna medpredmetna povezava z zgodovino – npr. krizna žarišča, kolonialna preteklost, geografska odkritja idr.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Azija** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » Kavkaz, Himalaja, Tibet, Kamčatka, Korejski polotok, Japonsko otočje, Filipini, Indonezijski polotok, Indonezijsko otočje, Veliko Kitajsko nižavje, Indijski polotok, Dekanska planota, Gangeško nižavje, Arabski polotok,
- » ognjeni obroč,
- » monsunsko kroženje zraka, poletni monsun, zimski monsun, tajfun,

- » endoreično območje, areično območje,
- » Gobi, Aralsko jezero, Rumena reka, Modra reka, Jez treh sotesk, Ind, Ganges, Bramaputra, Evfrat, Tigris, Mezopotamija, Bengalsko nižavje,
- » cunami,
- » hinduizem, budizem, islam, krščanstvo, judovstvo,
- » OPEC, Perzijski zaliv, Iran, Irak, Saudova Arabija, Kaspijski bazen,
- » Kitajska, Indija, Japonska, Afganistan, azijski tigri, Južna Koreja, Singapur, Tajvan, Malezija, Tajska, Indonezija, Vietnam, Bangladeš,
- » zelena revolucija, samooskrbno kmetijstvo, nomadska živinoreja, plantažno kmetijstvo,
- » krčenje jezer, deforestacija,
- » krizno žarišče, Bližnji Vzhod, Izrael, Palestina, Kašmir, Severna Koreja, Južna Koreja, Tajvan.

Učitelj pri skupini ciljev **Afrika** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Severna Afrika, Podsaharska Afrika,**
- » **Atlas, Etiopsko višavje, Jezersko višavje, Zmajevo gorovje, Kapsko gorovje, Čadska kotlina, Kongovska kotlina, Kotlina Viktorijinega jezera, Kalaharijska kotlina,**
- » Madagaskar, Gvinejski zaliv
- » Viktorijino jezero, Jez velikega etiopskega preporoda,
- » Nil, Niger, Kongo, Zambezi,
- » Sahel, dezertifikacija,
- » monostrukturno gospodarstvo,
- » kolonializem, neokolonializem,
- » krizno žarišče.

Učitelj pri skupini ciljev **Severna Amerika** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **ZDA, Kanada,**
- » **Kanadski ščit, Apalači, Osrednje nižavje, Osrednje višavje, priobalna nižavja, Velike planjave, gorati zahod, Skalno gorovje, Velika kotlina,**
- » Misisipi, Reka sv. Lovrenca, Kolorado, Rio Grande, Velika jezera, Aljaska, Kalifornija, Florida, Labrador, Hudsonov zaliv, Mehiški zaliv,
- » potresi, prelom sv. Andreja
- » poplave, hurikani, tornadi, vdori hladnega zraka,

- » staroselci, Američani evropskega porekla, Afroameričani, Latinoameričani, azijski Američani, amerikanizacija, kulturni mozaik
- » multikulturalizem, migracije,
- » poslovno središče (downtown), suburbanizacija, geto, somestje (konurbacija), megalopolis,
- » družinska farma, agrobiznis,
- » mineralna surovina,
- » industrijski pas, industrija visoke tehnologije, industrijski park, sončni pas (Sun belt),
- » informacijska družba.

Učitelj pri skupini ciljev **Latinska Amerika** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Latinska Amerika, Srednja Amerika, Južna Amerika, Medmorska Amerika,**
- » **Karibsko otočje, Veliki in Mali Antili, Bahamski otoki, Andi, Amazonsko nižavje, Orinoško nižavje, Laplatsko nižavje, Gran Chaco, Pampe, Atakama, (Vzhodna) Patagonija, Brazilsko višavje, Gvajansko višavje,**
- » Mehiški zaliv, Karibsko morje, Amazonka, Orinoko, Laplata,
- » Kalifornijski polotok, Jukatan,
- » biotska raznolikost,
- » konkvistadorji, staroselci,
- » metropola, barakarsko naselje, favela.

Učitelj pri skupini ciljev **Avstralija z Oceanijo** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Avstralija, Veliko razvodno gorovje, Srednjeavstralsko nižavje, Avstralski ščit, Tasmanija, Veliki koralni greben,**
- » **Nova Zelandija, Severni otok, Južni otok, Južne Alpe,**
- » **Oceanija, Melanezija, Mikronezija, Polinezija,**
- » Koralno morje, Veliki avstralski zaliv, Carpentarijski zaliv,
- » Maori
- » Darling, Murray,
- » Velika avstralska puščava, outback, Eyrovo jezero, Uluru,
- » vrečarji, evkalipt,
- » Aborigini, politika »bele« Avstralije, integracija, multikulturni razvoj, Slovenci v Avstraliji,

- » arteška voda, Veliki arteški bazen,
- » vulkanski otok, koralni otok, atol.

Učitelj pri skupini ciljev **Polarna območja** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Arktika, Antarktika, Grenlandija**, Transantarktično gorovje,
- » **Arktični ocean, Antarktični ocean**,
- » antarktična konvergenca, kril,
- » Permafrost,
- » ozonska luknja.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih jezika, državljanstva, kulture in umetnosti ter trajnostnega razvoja, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k rabi strokovne terminologije, aktivnem državljanstvu, poosebljanju vrednot trajnostnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, zamišljanju trajnostnih prihodnosti. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za to temo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Didaktična in vsebinska pojasnila

Zaradi poenotenega zapisa ciljev pri posameznih skupinah ciljev v zvezi s celinami, kakor smo zapisali pri opisu teme, priporočamo, da učitelj najprej kratko obravnava geografski okvir vsake celine. Gre za cilje, ki se navezujejo na predhodno znanje dijakov obče fizične geografije pri temi Človek in pokrajina, zato ni potrebno niti smiselno znova obravnavati vse naravnogeografske značilnosti posamezne celine, ker se v veliki meri navezujejo na že predhodno usvojeno znanje. Spomnimo, da smo že pri obči fizični geografiji pri temi Človek in pokrajina zapisali, da naj učitelj pri obravnavi posameznih sestavin pokrajine vključuje čim več primerov z različnih ravni regionalne geografije (sveta, Evrope in tudi Slovenije). Enako velja za cilje, ki so povezani z izbranimi posebnostmi celin, saj tudi tu velja, da naj učitelj nadgradi znanje iz obče družbene geografije na primerih iz posameznih celin. Tako dosežemo razbremenitev obravnave in ponavljanja velikokrat podobnih ali celo istih ciljev na različnih ravneh oz. pri različnih temah oz. skupinah ciljev.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » aktivnem državljanstvu, kjer dijak privzema odnos do človekovih pravic, razvija veščine etične refleksije, državljske drže in kritičnega mišljenja;
- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;

- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepoznava in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » telesni dobrobiti, kjer dijak spoznava in udejanja pravilno prehrano, gibanje, sprostitve in počitek, pri čemer upošteva varnost ter spozna preventivo pred različnimi oblikami zasvojenosti;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » ustvarjanju digitalnih vsebin, kjer dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje ter pri tem spoštuje avtorske pravice;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu;
- » dejanjih za doseg ciljev ali želene prihodnosti, kar dijak udejanja s prevzemanjem pobude, načrtovanjem in upravljanjem, obvladovanjem nepredvidenih situacij, sodelovanjem in izkustvenim učenjem.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qbmp8rw>).

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti za uresničevanje ciljev:

- » dijaki v učbeniku, knjigah in literaturi pregledajo prispevke oziroma članke o vremenskih ujmah v Aziji;
- » na izbranem primeru velike reke oblikujejo strnjen zapis o pomenu rek v Aziji za prebivalstvo;
- » sošolcem predstavijo probleme kmetijstva, veroizpovedi in prenaseljenosti ter nakažejo rešitve;
- » na izbranem primeru države v Aziji primerjajo življenje ljudi v mestu in na podeželju;
- » naredijo plakat ali referat o gospodarskem vzponu izbrane države v Afriki;
- » izdelajo zemljevid ali plakat naravnogeografskih enot Afrike in njihove medsebojne primerjave;
- » na spletu ali v literaturi poiščejo značilne afriške rastline, ki imajo pomembno vlogo v življenju tamkajšnjega prebivalstva;
- » predlagajo načrt ukrepov za zmanjšanje lakote in preprečevanje širjenja nalezljivih bolezni v Afriki (metoda igre vlog za in proti);
- » seminarska naloga: napišejo razmišljanje o možnostih razvoja Afrike in ovirah zanj;
- » razmišljajo o tem, kaj je motiviralo ljudi za naseljevanje v Severni Ameriki, in utemeljijo, kaj bi sami naredili v vlogi naseljencev v različnih obdobjih;
- » izdelajo vegetacijski zemljevid z risbami značilnih rastlin in živali v Severni Ameriki;

- » napišejo poročilo o nastanku in posledicah značilnih vremenskih pojavov (ujm) v Severni Ameriki;
- » z različnimi viri preučujejo tloris in navpičen prerez ameriških mest ter ugotavljajo mestno strukturo (četrti);
- » raziščejo poljubno vprašanje v zvezi z ZDA (okoljski problemi, naravne nesreče itd.) in ugotovitve predstavijo, pri tem ustrezno vključujejo različne vire in ugotovitve vizualizirajo z grafikoni, preglednicami in zemljevidi;
- » izdelajo zemljevid ali plakat naravnogeografskih enot Latinske Amerike in njihove medsebojne primerjave;
- » na spletu ali v literaturi poiščejo značilne južnoameriške rastline, ki imajo pomembno mesto v življenju tamkajšnjega prebivalstva in kulture, ki jih je Latinska Amerika izmenjala z Evropo;
- » preučijo primer posega človeka v ekosistem (amazonski deževni gozd) in vrednotijo posledice;
- » predlagajo načrt ukrepov za zmanjšanje socialnih nasprotij in preprečevanje kriminala (metoda igre vlog za in proti);
- » z uporabo spleta raziskujejo kolonialno preteklost posameznih držav ali območij;
- » seminarska naloga: napišejo razmišljanje o možnostih razvoja izbrane države (Brazilije itd.);
- » z atlasom in drugimi viri izdelajo potopis s karto potovanja po morju iz Kopra do Sydneyja z vmesnimi postajami, za katere utemeljijo namen postankov;
- » na spletu poiščejo statistične podatke o preseljevanju v Avstralijo in/ali na Novo Zelandijo v zadnjih desetletjih (kdo, kdaj, zakaj);
- » napravijo načrt ukrepov za ravnanje ljudi ob naravni nesreči – npr. ob velikih požarih, ki pogosto prizadenejo dele Avstralije;
- » igra vlog: okrogla miza o pomenu Oceanije za sodobni turizem in izvajanje jedrskih poizkusov – okoljski problem;
- » v atlasu, knjigah ali na spletu pregledajo potek raziskovanja polarnih območij;
- » ugotavljajo križanje interesov več držav na polarnih območjih;
- » poiščejo aktualno slikovno gradivo o razširjenosti ozonske luknje.

AZIJA

CILJI

Dijak:

- O:** opredeljuje lego in obseg Azije ter imenuje največje otoke, polotoke, reke, morja in jezera;
- O:** opisuje osnovne značilnosti površja Azije;
- O:** našteva in pojasnjuje poglobitve podnebne dejavnike v Aziji in poveže podnebja s tipi naravnega rastlinstva v Aziji;
- I:** vrednoti pomen velikih azijskih rek za življenje prebivalstva;
SC (2.1.3.1 | 2.3.1.1)
- I:** našteva in pojasnjuje vpliv naravnih nesreč na življenje v Aziji, ter spoznava zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja;
SC (1.1.2.1 | 2.3.1.1 | 3.2.4.1)
- O:** analizira osnovne demografske značilnosti Azije;
SC (4.1.2.1)
- O:** pojasnjuje vzroke za različno gospodarsko razvitost azijskih držav in posledice vpliva na okolje;
- I:** primerja hitro rastoča gospodarstva nekaterih azijskih držav v preteklosti in danes ter vpliv na okolje (Japonska, Kitajska, J. Koreja, Indija, Malezija, Tajska, Vietnam);
SC (1.1.2.2 | 2.2.2.1)
- I:** opisuje oblike kmetijstva in njihovo razširjenost in glavne izzive;
SC (1.2.2.1 | 2.2.1.1 | 1.2.2.2)
- I:** izpostavlja aktualna azijska krizna žarišča.
SC (1.2.1.5 | 1.2.2.1 | 2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida opiše površje Azije in imenuje največje otoke, polotoke, reke, morja in jezera;
- » na zemljevidu določi in imenuje reliefne enote in jih glede na nastanek opiše in razvrsti;
- » razloži glavne značilnosti azijskega podnebja in rastlinstva v povezavi z reliefom in monsunskim kroženjem zraka;
- » opiše osnovne demografske značilnosti Azije (številčnost, gostota, starost prebivalstva, rast prebivalstva, verstva);

- » **pojasni velike razlike v gospodarski usmeritvi in razvitosti celine,**
- » **našteje vzroke in posledice obremenjevanje okolja v Aziji;**
- » **opiše povezljivost znanja o fizičnih in družbenih značilnostih Azije v vsakdanjem življenju oz. pri njegovem bodočem poklicu.**

TERMINI

- Kavkaz ◦ Himalaja ◦ Tibet ◦ Kamčatka ◦ Korejski polotok ◦ Japonsko otočje ◦ Filipini ◦ Indonezijsko otočje
- Veliko kitajsko nižavje ◦ Indijski polotok ◦ Dekanska planota ◦ Gangeško nižavje ◦ Arabski polotok
- ognjeni obroč

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri tej skupini ciljev je poudarek na izbrani problematiki in ne na (sistematični) obravnavi vseh geografskih elementov. Tako gre pri obravnavi reliefa in z njim povezane geološke zgradbe za spoznavanje osnovnih značilnosti, prav tako ni mišljeno sistematično in podrobno spoznavanje podnebja in rastlinstva, ampak je poudarek na monsunskem kroženju zraka in posebnostih rastlinstva in vodovja v tej povezavi. Učitelj naj skladno s cilji obravnava te vsebine na čim višji taksonomski stopnji, da poudari nadgradnjo ciljev glede na raven znanja v osnovni šoli. Pri obravnavi izbranih ciljev predlagamo še, da učitelj uporablja slovenska poimenovanja, npr. Modra reka (izvirno Chang Jiang/Yangtze Kiang), Rumena reka (izvirno Huang He), pa tudi Tibetanska visoka planota (izvirno Qingzhang Gaoyuan/Qing Zang Gaoyuan).

Dijaki poznajo osnovne značilnosti prebivalstva (številčnost, verstva) iz osnovne šole, zato naj gre tu za kratko ponovitev. Zato naj učitelj bolj poudari značilnosti azijskega gospodarstva, saj je Azija, gledano v celoti, vodilna v izkoriščanju nekaterih naravnih virov in v industrijski proizvodnji. Učitelj naj v tej zvezi izpostavi azijske tigre, a hkrati tudi poudari, da se krog teh držav vse bolj širi. V okviru cilja, da dijak pojasni vzroke za različno gospodarsko razvitost azijskih držav in posledice vpliva na okolje, naj učitelj vključi tudi analizo naraščajočega gospodarskega in političnega vpliva Azije oz. nekaterih držav (Kitajska, Indija idr.), s čimer so povezana tudi nekatera krizna žarišča. Obravnavo samih kriznih žarišč smo zapisali kot izbirni cilj, zato naj se učitelj za vključevanje le-tega v pouk odloči glede na aktualne razmere.

AFRIKA

CILJI

Dijak:

O: opredeljuje lego in obseg Afrike ter na zemljevidu išče največje otoke, reke, morja in zalive ter jezera;

SC (1.1.2.2)

O: na zemljevidu išče in opisuje glavne reliefne enote, jih povezuje z geološkim razvojem ter primerja z vidika velike naravne raznolikosti;

O: opisuje dejavnike in podnebne tipe ter izoblikovanost rastlinskih pasov;

SC (2.2.1.2 | 2.3.1.1)

I: opredeljuje pomen različnih naravnih virov (rude, nafta, plin, kmetijska zemljišča, reke, sončna energija);

SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)

O: v luči zgodovinskega dogajanja spozna družbeni in gospodarski razvoj celine;

SC (1.2.1.5 | 1.2.2.2)

I: izpostavlja glavna afriška krizna žarišča.

SC (1.2.1.5 | 2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida opiše površje Afrike, določi in imenuje največje otoke, reke, morja in zalive ter jezera;
- » na zemljevidu določi in imenuje glavne reliefne enote in razloži nastanek tektonskih jarkov na vzhodu celine;
- » razloži značilnosti pojavljanja podnebnih tipov in vzroke za veliko biotsko pestrost (biodiverziteto);
- » na primeru Sahela razloži posledice podnebnih sprememb in človekovih dejavnosti;
- » pojasni družbeno raznolikost Afrike in njen pomen v sodobnem svetu ter pojasni pojavljanje glavnih kriznih žarišč.

TERMINI

◦ Severna Afrika ◦ Podsaharska Afrika ◦ Atlas ◦ Etiopsko višavje ◦ Jezersko višavje ◦ Zmajeve gore ◦ Kapske gore ◦ Čadska kotlina ◦ Kongovska kotlina ◦ Kotlina Viktorijinega jezera ◦ Kalaharska kotlina

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična in vsebinska pojasnila

V zvezi s ciljem, da dijak opiše dejavnike in podnebne tipe ter izoblikovanost rastlinskih pasov, naj učitelj aktualizira problematiko tudi z aktualnimi podnebnimi spremembami in konkretnimi posledicami v Afriki.

Cilj, da dijak v luči zgodovinskega dogajanja spozna družbeni in gospodarski razvoj celine, vključuje glavne značilnosti kolonializma, osamosvojitve, neokolonializma, vpliva Rusije in Kitajske ter posledice navedenega za današnji razvoj.

V primeru, da učitelj obravnava tudi izbirni cilj, da dijak pojasni aktualna afriška krizna žarišča, naj med drugim poudari, da so krizna žarišča posledica kolonialne zgodovine in umetno začrtanih državnih meja, etnične in verske raznolikosti, nahajališč pomembnih naravnih bogastev in zunanjega vmešavanja v afriške zadeve.

Medpredmetno povezovanje

Medpredmetne povezave: kolonializem, neokolonializem, krizna žarišča, novejši družbeni razvoj

Predmeti: sociologija – identiteta in kultura, zgodovina – pomembna geografska odkritja in oblikovanje kolonialnih imperijev

Za realizacijo ciljev, da dijak interpretira glavne poteze kolonializma, osamosvojitve, neokolonializma, vpliva Rusije in Kitajske ter posledice navedenega za današnji razvoj, da dijak problematizira glavna afriška krizna žarišča in da dijak kritično osvetli družbeni napredek Podsaharske Afrike v novejšem času in vlogo velesil, priporočamo medpredmetno povezovanje s sociologijo in zgodovino.

SEVERNA AMERIKA

CILJI

Dijak:

- O:** opredeljuje lego in obseg Severne Amerike ter imenuje največje polotoke, reke, morja, zalive in jezera;
- O:** išče glavne reliefne enote in povzema ključne naravnogeografske značilnosti Severne Amerike;
- O:** opisuje izbrane naravne nesreče v Severni Ameriki;
SC (2.3.1.1 | 5.1.5.1)
- O:** opisuje spreminjanje položaja staroselcev in pojasni kulturno raznolikost Severne Amerike kot posledico priseljevanja ter notranjih migracij;
SC (1.2.2.2 | 2.2.2.1)
- I:** ugotavlja značilnosti ameriške urbanizacije in nastajanje velikih ameriških mest ter somestij;
SC (2.3.1.1)
- O:** raziskuje glavne značilnosti ameriškega gospodarstva;
SC (2.3.1.2)
- I:** opisuje in primerja stara in nova gospodarska območja;
SC (2.2.1.1)
- I:** preiskuje razvojne možnosti Kanade in ZDA in ju primerja po različnih družbenogeografskih značilnostih.
SC (1.1.4.1 | 2.3.1.1 | 4.1.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida opiše površje Severne Amerike, določi in imenuje največje polotoke, reke, morja in zalive ter jezera;
- » pojasni ključne značilnosti podnebja in rastlinstva;
- » našteje in prostorsko umesti izbrane naravne nesreče v Severni Ameriki;
- » pojasni, kako se je skozi zgodovino spreminjal položaj staroselcev,
- » razloži glavne značilnosti spreminjanja sestave prebivalstva;
- » razčleni posebnosti ameriškega gospodarstva (tehnološka razvitost, nove tehnologije, informacijska družba, agrobiznis, okoljski problemi) in kritično osvetli njegov pomen, pri čemer vključuje tudi vidik trajnostnega razvoja;

» opiše povezljivost znanja o družbenih značilnostih Severne Amerike oz. ZDA v vsakdanjem življenju oz. pri njegovem bodočem poklicu.

TERMINI

- Združene države Amerike ◦ Kanada ◦ Kanadski ščit ◦ Apalači ◦ Osrednje nižavje ◦ priobalna nižavja
- Velike planjave ◦ gorati zahod ◦ Skalno gorovje ◦ Velika kotlina

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Didaktična in vsebinska priporočila

Ta skupina ciljev vsebuje različne aktualne cilje, ki so vezani na Severno Ameriko, ZDA ali Kanado. Najprej so cilji v zvezi z naravnogeografskimi značilnostmi oz. površjem, potem pa cilji, povezani z izbranimi območji. Obravnava geografskega okvira naj bo kratka, saj mnoge stvari dijaki poznajo že iz osnovne šole ali pa se obravnavajo pri fizični in družbeni geografiji v okviru teme Človek in pokrajina. Učitelj naj izpostavi le posebnosti.

Cilji, ki se navezujejo na izpostavljene probleme, zajemajo naravne nesreče, ki so pogoste in pomembne za Severno Ameriko, razvoj industrije, ki je prešel faze od industrializacije do postindustrijske dobe z vsemi posledicami, in končno do oblikovanja območij, kjer ob podpori vrhunskega znanja razvijajo sodobne tehnologije z različnih področij. V gospodarstvu po BDP močno prevladujejo storitvene dejavnosti, ki jih kaže posebej izpostaviti prav pri ZDA, čeprav visok delež storitvenih dejavnosti ni posebnost pri veliki večini razvitih držav sveta.

Predlagamo, da pri cilju o ameriškem kmetijstvu učitelj kratko utemelji razloge za zaton ameriških družinskih farm in pojasni razloge za nastanek tradicionalnih kmetijskih pasov in za njihovo novodobno spreminjanje. Danes ni več možno govoriti o tradicionalnih kmetijskih pasovih, čeprav še vedno gre za veliko specializacijo ameriškega kmetijstva.

Spoznavanje naravnih virov Severne Amerike ter razvojnih dejavnikov in učinkov na pokrajino naj učitelj ilustrira z izbranimi primeri. Poudarek naj bo na spoznavanju in razumevanju vzrokov, teženj in problemov geografskega razvoja izbranih regij z analizo vpliva naravnogeografskih in družbenogeografskih dejavnikov. Analiza obravnavanih tematik naj bo prikazana tudi v razmerju do splošnega razvoja v svetovnem merilu, kar še zlasti velja za ameriško gospodarstvo in njeno moč (tudi politično) v svetovnem merilu.

Če se odloči za izbirne cilje, naj pri cilju, da dijak opiše značilnosti ameriške urbanizacije in nastajanje velikih ameriških mest ter somestij, vključí selitve prebivalstva in dejavnosti v predmestja, gentrifikacijo v notranjih delih mest, premikanje prebivalstva na jug in zahod in utemelji nastajanje somestij. Pri cilju, da dijak pojasni spreminjanje gospodarskih območij (stara in nova območja), učitelj razloži značilnosti novih gospodarskih panog in utemelji njihovo selitev v Sončni pas ter razloži naraščanje pomena storitvenih dejavnosti in prehod v informacijsko družbo. Zadnji izbirni cilj, da dijak preiskuje razvojne možnosti Kanade in ZDA in ju primerja po različnih družbenogeografskih značilnostih, naj bo še v večji meri prepuščen interesu dijakov in usmerjen v izbrano problematiko oz. področje.

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti dijakov za uresničevanje ciljev:

- » razmišljajo o tem, kaj je motiviralo ljudi za naseljevanje v Severni Ameriki, in utemeljijo, kaj bi sami naredili v vlogi naseljencev v različnih obdobjih;
- » izdelajo vegetacijski zemljevid z risbami značilnih rastlin in živali v Severni Ameriki;
- » napišejo poročilo o nastanku in posledicah značilnih vremenskih pojavov (ujm);
- » iščejo, izbirajo in analizirajo podatke o strukturah prebivalstva ter gostoti poselitve ter ugotovitve predstavijo v poljubni digitalni obliki;
- » z različnimi viri preučujejo tloris in navpični prerez ameriških mest ter ugotavljajo mestno strukturo (četrti);
- » na podlagi podatkov izdelajo primerjavo gospodarskega razvoja, usmerjenosti in razmer za gospodarski razvoj Kanade in ZDA;
- » raziščejo poljubno vprašanje v zvezi z ZDA (npr. Sončni pas, ekološki problemi, naravne nesreče itd.) in ugotovitve predstavijo.

Dijaki pri tem ustrezno vključujejo različne vire in ugotovitve vizualizirajo z grafičnimi prikazi, preglednicami in zemljevidi.

Ta skupina ciljev vsebuje različne aktualne cilje, ki so vezani na Severno Ameriko, ZDA ali Kanado. Najprej so cilji v zvezi z naravnogeografskimi značilnostmi oz. površjem, potem pa cilji, povezani z izbranimi območji. Obravnava geografskega okvira naj bo kratka, saj mnoge stvari dijaki poznajo že iz osnovne šole ali pa se obravnavajo pri fizični in družbeni geografiji v okviru teme Človek in pokrajina. Učitelj naj izpostavi le posebnosti.

Cilji, ki se navezujejo na izpostavljene probleme, zajemajo naravne nesreče, ki so pogoste in pomembne za Severno Ameriko, razvoj industrije, ki je prešel faze od industrializacije do postindustrijske dobe z vsemi posledicami, in končno do oblikovanja območij, kjer ob podpori vrhunskega znanja razvijajo sodobne tehnologije z različnih področij. V gospodarstvu po BDP močno prevladujejo storitvene dejavnosti, ki jih kaže posebej izpostaviti prav pri ZDA, čeprav visok delež storitvenih dejavnosti ni posebnost pri veliki večini razvitih držav sveta.

Predlagamo, da pri cilju o ameriškem kmetijstvu učitelj kratko utemelji razloge za zaton ameriških družinskih farm in pojasni razloge za nastanek tradicionalnih kmetijskih pasov in za njihovo novodobno spreminjanje. Danes ni več možno govoriti o tradicionalnih kmetijskih pasovih, čeprav še vedno gre za veliko specializacijo ameriškega kmetijstva.

Spoznavanje naravnih virov Severne Amerike ter razvojnih dejavnikov in učinkov na pokrajino naj učitelj ilustrira z izbranimi primeri. Poudarek naj bo na spoznavanju in razumevanju vzrokov, teženj in problemov geografskega razvoja izbranih regij z analizo vpliva naravnogeografskih in družbenogeografskih dejavnikov. Analiza obravnavanih tematik naj bo prikazana tudi v razmerju do splošnega razvoja v svetovnem merilu, kar še zlasti velja za ameriško gospodarstvo in njeno moč (tudi politično) v svetovnem merilu.

Če se odloči za izbirne cilje, naj pri cilju, da dijak opiše značilnosti ameriške urbanizacije in nastajanje velikih ameriških mest ter somestij, vključi selitve prebivalstva in dejavnosti v predmestja, gentrifikacijo v notranjih delih mest, premikanje prebivalstva na jug in zahod in utemelji nastajanje somestij. Pri cilju, da dijak pojasni spreminjanje gospodarskih območij (stara in nova območja), učitelj razloži značilnosti novih gospodarskih panog in utemelji njihovo selitev v Sončni pas ter razloži naraščanje pomena storitvenih dejavnosti in prehod v informacijsko družbo. Zadnji izbirni cilj, da dijak preiskuje razvojne možnosti Kanade in ZDA in ju primerja po različnih družbenogeografskih značilnostih, naj bo še v večji meri prepuščen interesu dijakov in usmerjen v izbrano problematiko oz. področje.

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti dijakov za uresničevanje ciljev:

- » razmišljajo o tem, kaj je motiviralo ljudi za naseljevanje v Severni Ameriki, in utemeljijo, kaj bi sami naredili v vlogi naseljencev v različnih obdobjih;
- » izdelajo vegetacijski zemljevid z risbami značilnih rastlin in živali v Severni Ameriki;
- » napišejo poročilo o nastanku in posledicah značilnih vremenskih pojavov (ujm);
- » iščejo, izbirajo in analizirajo podatke o strukturah prebivalstva ter gostoti poselitve ter ugotovitve predstavijo v poljubni digitalni obliki;
- » z različnimi viri preučujejo tloris in navpični prerez ameriških mest ter ugotavljajo mestno strukturo (četrti);
- » na podlagi podatkov izdelajo primerjavo gospodarskega razvoja, usmerjenosti in razmer za gospodarski razvoj Kanade in ZDA;
- » raziščejo poljubno vprašanje v zvezi z ZDA (npr. Sončni pas, ekološki problemi, naravne nesreče itd.) in ugotovitve predstavijo.

Dijaki pri tem ustrezno vključujejo različne vire in ugotovitve vizualizirajo z grafičnimi prikazi, preglednicami in zemljevidi.

LATINSKA AMERIKA

CILJI

Dijak:

- : razlikuje pojme Latinska, Srednja in Južna Amerika;
- : opisuje reliefne in podnebne značilnosti glavnih naravnih enot Srednje in Južne Amerike;
- : raziskuje pomen amazonskega tropskega deževnega gozda in njegovo ogroženost;
- SC (2.1.3.1)
- : opisuje značilnosti sestave prebivalstva in analizira probleme velike socialne razslojenosti, rasti velemest in kriminala;
- SC (1.2.2.1 | 2.2.2.1)
- : prepozna gospodarsko raznolikost Latinske Amerike;
- SC (2.2.1.1)
- I: *prepozna Brazilijo kot gospodarskega velikana;*
- SC (2.3.1.1)
- I: *izpostavlja geografske izzive Latinske Amerike.*
- SC (1.2.1.5 | 2.2.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži pojem Latinske Amerike in razlike med Srednjo in Južno Ameriko;
- » na zemljevidu določi in imenuje glavne naravne enote Srednje in Južne Amerike;
- » s pomočjo zemljevida določi in imenuje največje otoke, reke, morje in oceana, zalive in jezera;
- » razloži glavne značilnosti amazonskega tropskega deževnega gozda in posledice izkoriščanja;
- » razloži posledice prihoda evropskih osvajalcev na demografsko sestavo;
- » opiše rast velemest in probleme barakarskih naselij ter utemelji veliko socialno razslojenost;
- » primerja značilnosti gospodarstva izbranih držav v Latinski Ameriki.

TERMINI

◦ Latinska Amerika ◦ Srednja Amerika ◦ Južna Amerika ◦ Medmorska Amerika ◦ Karibsko otočje ◦ Veliki in Mali Antili ◦ Bahamski otoki ◦ Andi ◦ Amazonsko nižavje ◦ Orinoško nižavje ◦ Laplatsko nižavje ◦ Gran Chaco ◦ Pampe ◦ Atakama ◦ (Vzhodna) Patagonija ◦ Brazilsko višavje ◦ Gvajansko višavje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Glede na omejeno število ur naj avtonomno presodi, katerim ciljem bo dal več in katerim manj poudarka, kar je odvisno tudi od tega, kako se je tu zapisanih ciljev dotaknil že pri drugih skupinah ciljev ali se jih je oz. bo pri ciljeh iz regionalne geografije drugih celin.

Cilji so zapisani zapovrstjo tako, da se najprej nanašajo na geografski okvir oz. splošne značilnosti Latinske Amerike (naravne enote, nastanek gorovij in otočij zaradi tektonike plošč, vulkanizem in potresi, gostota poselitve, naravni viri, gospodarska razvitost in usmerjenost, življenjsko okolje, kjer je izpostavljen tropski deževni gozd z biotsko raznolikostjo, staroselci in pritiski na izsekavanje gozda. Posebej je izpostavljena Brazilija kot gospodarski velikan, ki je tudi v povezavi mednarodnim gospodarskim združenjem BRICS, nato pa še zgodovinski oris, kolonialna preteklost in posledice v sodobni družbi (vloga staroselcev in priseljencev), ozemeljski spori, zlasti pa problematika socialne razslojenosti in rasti velemest ter posebne geopolitične razmere (močno razširjen problem kriminala s posebnim ozirom na droge). Učitelj jih lahko obravnava tudi po drugačnem vrstnem redu in v povezavi z drugimi skupinami ciljev tako obče kot regionalne geografije (npr. glede tektonike plošč in gorotvornih procesov ali barakarskih naselij idr.).

AVSTRALIJA Z OCEANIJO

CILJI

Dijak:

O: razlaga geografsko lego in opisuje značilnosti reliefa, podnebja, vodovja, rastlinstva in živalstva Avstralije in Oceanije;

O: pojasnjuje značilnosti poselitve in položaj staroselcev v Avstraliji in Oceaniji;

SC (1.2.1.5 | 2.2.2.1)

O: ugotavlja gospodarske značilnosti Avstralije (kmetijstvo, industrija, storitvene dejavnosti, promet, turizem);

SC (2.3.1.1)

I: izpostavlja vzroke najpomembnejših naravnih nesreč v Avstraliji in Oceaniji ter opredeli posledice le-teh;

SC (2.3.1.1 | 2.3.3.1 | 5.3.5.1)

I: kritično odstira geografske izzive Avstralije in Oceanije.

SC (2.2.1.2 | 1.2.1.5)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opredeli geografsko lego Avstralije in Oceanije;

» opiše površje Avstralije in Oceanije ter delitev le tega na naravne enote;

» s pomočjo zemljevida določi in imenuje največje otoke, reke, morja, zalive in jezero;

» pojasni značilnosti podnebja in vodovja Avstralije in Oceanije ter razloži posebnosti rastlinstva in živalstva, pri čemer upošteva tudi vidik trajnostnosti;

» opiše sestavo prebivalstva in značilnosti poselitve;

» primerja položaj Aboriginov s položajem Maorov;

» pojasni posebnosti avstralskega gospodarstva s poudarkom na naravnih virih (mineralih) in možnostih za kmetijstvo (arteška voda).

TERMINI

◦ Avstralija ◦ Veliko razvodno gorovje ◦ Srednjeavstralsko nižavje ◦ Avstralski ščit ◦ Tasmanija ◦ Velik koralni greben ◦ Nova Zelandija ◦ Severni otok ◦ Južni otok ◦ Južne Alpe ◦ Oceanija ◦ Melanezija ◦ Mikronezija ◦ Polinezija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Skupina ciljev se nanaša na tri območja – Avstralijo, Novo Zelandijo ter Oceanijo. Predlagamo kratko primerjalno obravnavo vseh območij, ker naj učitelj podari njihovo raznolikost, kar je vezano zlasti na prvi in drugi cilj. Pri preostalih ciljih je možen enak pristop ali pa obravnava izbrane problematike po območjih (Avstralija, Oceanija z Novo Zelandijo). To naj vključuje izbrane informacije, ki poudarijo posebnosti posameznega območja in so posebej pomembne za razumevanje okoljskih, družbenih značilnosti, procesov, problemov oz. življenja na določenem območju. V tej povezavi odsvetujemo vsakokratno natančno enciklopedično obravnavo vseh geografskih elementov. Poseben pomen naj imajo okoljski vidiki, naravne vrednote, medkulturno sožitje in trajnostni razvojni potencial v razmerju do preostalega sveta. Pri tem je vedno treba primerno, četudi na kratko, vključevati aktualne dogodke.

POLARNA OBMOČJA

CILJI

Dijak:

- : opredeljuje polarna območja in primerja glavne značilnosti površja, podnebja in vodovja;
- : povzema glavne posledice podnebnih sprememb na polarnih območjih;
- SC (4.1.2.1 | 2.1.3.1 | 2.3.3.1)
- : ugotavlja pomen in možnosti izkoriščanja različnih naravnih virov na polarnih območjih.
- SC (2.3.1.1 | 2.3.3.1 | 5.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži poglobitve značilnosti površja, podnebja in vodovja Arktike in Antarktike;
- » oceni in predstavi posledice podnebnih sprememb na polarnih območjih (ledeni pokrov, pojav ozonske luknje, prometne poti na severu itd.);
- » pojasni pomen in možnosti izkoriščanja različnih naravnih virov na polarnih območjih.

TERMINI

○ Arktika ○ Antarktika ○ Grenlandija ○ Arktični ocean ○ Antarktični ocean

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Polarni območji obsegata **Arktiko** in **Antarktiko**. Čeprav gre za enotno poimenovanje, sta si tudi precej različni. Učitelj naj poudari skupne značilnosti (npr. polarno podnebje in velike količine ledu, ki pokrivajo pokrajini). Pri tem je pomembna razlika, da sklenjena ledena masa na severnem polarnem območju poleti razpade, na jugu oz. na Antarktiki pa ostane v večjem delu sklenjena in se od celinskega ledu lomijo večji ali manjši kosi ledu (ledene plošče). Kakor imamo Antarktiko za celino, gre v bistvu za debel ledeni pokrov, ki prekriva nepovezano kopno, otoke in vmesna območja, ki bi bila pod vodo, če ledu ne bi bilo (ne glede na morebiten dvig površja).¹ Antarktično območje lahko omejimo tudi s 60. vzporednikom južne geografske širine, do koder sega Antarktični ocean in je območje t. i. antarktične konvergence, kjer hladna morska voda tone pod toplejšo morsko vodo zmernih širin.

Arktiko lahko opredelimo kot območje severno od severnega tečajnika (severno od 66,5°) ali kot območje, kjer je najtoplejši mesec v povprečju hladnejši od 10 °C. To območje pokriva morski ledeni pokrov in ledeni pokrov na Grenlandiji in nekaterih drugih otokih, velik del (kopnega) pa tudi trajno zamrznjena tla. Za razliko od Arktike

je Antarktika v večjem delu trajno poledenela; brez ledu so le nekatera zatišna kopna območja in Antarktični polotok ter otoki.

Velja opozoriti, da zavzema velik del Arktike Arktični ocean, ki so ga nekdaj imenovali Severno ledeno morje. Prav tako se v zadnjih desetletjih večja pomen obeh območij, tako zaradi podnebnih sprememb (na Arktiki se med drugim odpira severna pomorska pot) kot tudi najnovejših odkritij različnih mineralnih surovin. Tudi ta dejstva velja upoštevati pri obravnavi tega sklopa ciljev.

Še nekaj možnih poudarkov ali izhodišč za obravnavo pri pouku je v prilogah o problematiki ozona (https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Zmanj%C5%A1evanje_koncentracije_ozona_in_ozonska_luknja.pdf) nad Antarktiko in ozemeljskih zahtevah (https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Ozemeljske_zhteve_za_Antarktiko.pdf) po njej.

¹ Fretwell, P., Pritchard, H. D., Vaughan, D. G., Bamber, J. L., Barrand, N. E., Bell, R., Bianchi, C., Bingham, R. G., Blankenship, D. D., Casassa, G., Catania, G., Callens, D., Conway, H., Cook, A. J., Corr, H. F. J., Damaske, D., Damm, V., Ferraccioli, F., Forsberg, R., Fujita, S., Gim, Y., Gogineni, P., Griggs, J. A., Hindmarsh, R. C. A., Holmlund, P., Holt, J. W., Jacobel, R. W., Jenkins, A., Jokat, W., Jordan, T., King, E. C., Kohler, J., Krabill, W., Riger-Kusk, M., Langley, K. A., Leitchenkov, G., Leuschen, C., Luyendyk, B. P., Matsuoka, K., Mouginot, J., Nitsche, F. O., Nogi, Y., Nost, O. A., Popov, S. V., Rignot, E., Rippin, D. M., Rivera, A., Roberts, J., Ross, N., Siegert, M. J., Smith, A. M., Steinhage, D., Studinger, M., Sun, B., Tinto, B. K., Welch, B. C., Wilson, D., Young, D. A., Xiangbin, C., and Zirizzotti, A.: Bedmap2: improved ice bed, surface and thickness datasets for Antarctica, *The Cryosphere*, 7(1), 375–393. <https://doi.org/10.5194/tc-7-375-2013> (<https://doi.org/10.5194/tc-7-375-2013>)

GEOGRAFSKI IZZIVI EVROPE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Geografija Evrope zajema sedem skupin ciljev. Prva skupina, Geografski okvir Evrope, je namenjena obravnavi nekaterih poglobitnih naravnih in družbenih značilnosti Evrope, ključnih za razumevanje njene geografske pestrosti in kompleksnosti, in je temelj za obravnavo skupin ciljev, ki obravnavajo njene posamezne dele. Pri obravnavi naravnih značilnosti smo na prvo mesto postavili obravnavo reliefa, in sicer v tesni povezavi z geološko zgradbo. Sledi obravnavo splošnih značilnosti podnebja in podnebnih tipov, medtem ko je med družbenimi značilnostmi poudarek na prebivalstvu. Pri obravnavi slednjega je izpostavljena jezikovna, etnična in verska raznolikost celine, ki je temelj za razumevanje ne le evropske zgodovine, ampak predvsem njene sedanosti, zaznamovane tako s procesi povezovanja evropskih narodov in njihovih nacionalnih držav kot tudi s procesi dezintegracije in z različnimi konflikti.

Naslednjih šest skupin ciljev zajema obravnavo šestih geografskih enot Evrope: Severne, Zahodne, Južne, Jugovzhodne, Vzhodne in Srednje Evrope. Vrstni red njihove obravnave ni posebej pomemben in si ga lahko vsak učitelj določi sam. Pri vsaki enoti najprej predstavimo njen geografski okvir, to je tiste skupne geografske značilnosti, ki ta del Evrope povezujejo v bolj ali manj zaokroženo celoto s prepoznavnimi skupnimi potezami. Na takšen temelj potem postavimo obravnavo izbranih geografskih problemov, ki so za posamezno geografsko enoto še posebej značilni in aktualni. Zaradi različnega števila ur po programih strokovnega gimnazijskega izobraževanja je pri vsaki skupini ciljev tudi več izbirnih ciljev.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Geografski okvir Evrope** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » Severna Evropa, Zahodna Evropa, Južna Evropa, Jugovzhodna Evropa, Vzhodna Evropa, Srednja Evropa,
- » Skandinavski polotok, Pirenejski polotok, Apeninski polotok, Balkanski polotok, Islandija, Britansko otočje, Irska, Korzika, Sicilija, Sardinija, Skandinavsko gorstvo, Evropska sredogorja, Ural, Ruska plošča, Alpe, Apenini, Pireneji, Dinarsko gorstvo, Balkan, Karpati, Padska nižina, Panonska nižina, Poljsko-Nemško nižavje, Vzhodnoevropsko nižavje, Ren, Donava, Volga,
- » podnebni tip, sredozemsko, oceansko, kontinentalno, zmerno hladno, tundrsko in gorsko podnebje.

- » indoevropski jezik, slovanski, romanski, ugrofinski jezik, krščanstvo, katoličan, pravoslavac, protestant, musliman, islam,
- » Evropska unija.

Učitelj pri skupini ciljev **Severna Evropa** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Severna Evropa, nordijske države, pribaltske države,**
- » **Skandinavsko gorovje,**
- » kontinentalna poledenitev, fjord, fjell, ledenik, ledeniško jezero,
- » Severno morje, Norveško morje,
- » vrtna ploščad, geotermalna energija, vetrna energija,
- » prelov, ribolovna kvota, ribja farma,
- » lesna in papirna industrija,
- » rusifikacija.

Učitelj pri skupini ciljev **Zahodna Evropa** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Zahodna Evropa, Severnoatlantski tok, Škotsko višavje, Centralni masiv, Ardeni, Pireneji, Alpe,**
- » kolonialna preteklost, migracija, multikulturni značaj, urbanizacija, suburbanizacija, staranje prebivalstva, praznjenje podeželja,
- » industrijska revolucija, vlaganje v znanje in razvoj, hitri vlak, informacijska družba, industrijska družba, jedrska tehnologija, alternativni vir,
- » Beneluks.

Učitelj pri skupini ciljev **Južna Evropa** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Južna Evropa, Iberski, Apeninski, Balkanski polotok, Pireneji, Meseta, Apenini, Šarsko-Pindsko gorstvo, Padska nižina,**
- » stik litosferskih plošč, Afriška litosferska plošča, Evrazijska litosferska plošča, Vezuv, Etna, Stromboli,
- » sredozemsko podnebje, makija, gozdni požar,
- » sušno kmetijstvo, oljčni nasadi, namakalno kmetijstvo, rastlinjaki,
- » množični turizem, betonska džungla, sezonskost,
- » naftni madež, odpadki, cvetenje morja, invazivna tujerodna vrsta.

Učitelj pri skupini ciljev **Jugovzhodna Evropa** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » Jugovzhodna Evropa, Dinarsko gorstvo, Šarsko-Pindsko gorstvo, Karpati, Rodopi, Balkansko gorovje, Panonska nižina, Vlaška nižina,
- » Balkan, Zahodni Balkan, **Balkanski polotok**,
- » Hrvati, Srbi, Bošnjaki, Črnogorci, Albanci, Romuni, Bolgari, Madžari, Turki, Romi, pravoslavci, katoličani, muslimani,
- » tranzicija, država kandidatke (za članstvo v EU).

Učitelj pri skupini ciljev **Vzhodna Evropa z azijskim delom Rusije** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Vzhodna Evropa, Vzhodnoevropsko nižavje, Ural, Zahodnosibirsko nižavje, Srednjesibirsko višavje,**
- » **Črno morje, Azovsko morje, Kaspijsko jezero, Bajkalsko jezero, Volga, Dneper, Dnester, Ob, Jenisej, Irliš, Amur,**
- » Sovjetska zveza, Doneški bazen,
- » plinovod, naftovod.

Učitelj pri skupini ciljev **Srednja Evropa** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **Srednja Evropa, Alpe, Zahodni Karpati, sredogorja s kotlinami, Renska dolina, Nemško-Poljsko nižavje, Panonska kotlina, Blatno jezero, Donava, Ren,**
- » blokovska delitev Evrope, tranzicija, denacionalizacija,
- » Porurje, premogovna in jeklarska kriza, prestrukturiranje gospodarstva,
- » klimatsko zdravilišče, kopališki turizem, alpski poletni in zimski turizem, množični turizem, zelena vas.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih trajnostnega razvoja in digitalnih kompetenc, ki učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k informacijski in podatkovni pismenosti, ki naj bo v podporo poosebljanju vrednot trajnostnosti, sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi, in predvidevanju prihodnjega razvoja. Podrobneje so pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za to temo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Didaktična in vsebinska priporočila

Pri obravnavi Evrope bomo uporabili kombiniran regionalni pristop, ki smiselno povezuje (uvodni) pregled Evrope kot celote kot logični temelj, na katerega potem postavimo obravnavo šestih evropskih geografskih enot. Slednjih ne obravnavamo od države do države in enciklopedično, kot se je to počelo v preteklosti in je še danes prisotno v različnih enciklopedijah in spletnih virih, ampak uporabljamo osrednjeproblemski pristop, to je osredotočanje na enega ali več osrednjih geografskih problemov, ki smo jih znotraj nujne selekcije

prevelikega obsega učne snovi prepoznali kot ključne ali še posebej aktualne za razumevanje celostne podobe posamezne evropske geografske enote. Pri izboru teh osrednjih geografskih problemov se bomo osredotočili predvsem na nekatere najbolj izstopajoče in pogosto tudi najbolj pereče družbenogeografske pojave in procese, pri katerih se bo kot nekakšna rdeča nit večkrat še posebej izpostavljata skrb za okolje in trajnostni razvoj. Medpredmetno se že po tradiciji najbolj povezujemo z zgodovino, v precej manjši meri pa tudi s sociologijo in s programskim sklopom aktivnega državljanstva.

Čeprav pri obravnavi posameznih geografskih enot že sam zapis učnih ciljev enot narekuje izbrane poudarke, je zaželeno, da se pri tem izrazijo tudi interesi dijakov in upošteva učiteljevo avtonomijo v smislu, kateri tematiki bo pri praktični realizaciji pouka dal večji poudarek. Evropa je celina, na kateri živimo. Večji del dijakov jo je v posameznih delcih že vsaj malo spoznal, na primer na dopustovanjih v sosednji Hrvaški, ali pa se je z dogajanjem v njej vsaj okvirno seznanil prek medijskega poročanja. Tako so si dijaki o Evropi pridobili vsaj nekaj izkustvenih doživetij ali pa vsaj vizualnih vtisov. Pri pouku geografije se zato lahko naslonimo tudi na določena osebna doživetja in občutja.

Pri geografiji Evrope priporočamo raznoliko uporabo tako sodobnih kot tradicionalnih didaktičnih strategij z vključevanjem digitalnih in drugih učnih pripomočkov, ki jih sicer uporabljamo tudi pri regionalni geografiji sveta in Slovenije. Pri tem moramo še posebej opozoriti tudi na delo s kartografskim gradivom, ki je pri dijakih neobhodno za pridobivanje ustrezne prostorske orientacije, se pa v praksi vse prevečkrat zanemarja. Obvezna ekskurzija v eno ali več bližnjih evropskih držav bi bila najbolj idealna učna oblika za neposredno opazovanje in izkustveno učenje. Ker pa v šolski praksi za večino dijakov to ni povsod izvedljiva možnost, jo lahko do neke mere nadomestimo z raziskovalnim in projektnim delom, ki se v učnem načrtu za gimnazijski program sicer lahko izvajata pri vseh temah. Pri slednjih dveh oblikah dijaki sami iščejo in izbirajo relevantne podatke in informacije med številnimi možnostmi, ki jih ponujajo tako pisni viri kot sodobna tehnologija, pri čemer samostojno uporabljajo geografske vire in literaturo. V praksi danes to pomeni predvsem iskanje in uporabo različnih digitalnih geografskih podatkov, prek katerih znajo dijaki sami zaznati ključne geografske probleme posameznih delov Evrope in iskati možne rešitve za številna vedno znova porajajoča se odprta vprašanja, vezana na določen evropski geografski prostor.

Današnja Evropa – in Evropska unija znotraj nje – se sooča s številnimi problemi, tudi takšnimi, ki si jih še nekaj let nazaj preprosto nismo mogli predstavljati. Medijske novice, ki že zaradi boljšega trženja medijskih produktov pogosto izpostavljajo predvsem najrazličnejša neskladja, probleme in konflikte, lahko pri marsikom ustvarjajo občutja malodušja in ne najbolj pozitivno naravnane poglobljene poglede v evropsko prihodnost. Pouk geografije Evrope je zato ena od dobrih priložnosti, da dijaka pripravimo na njegovo sedanje in prihodnje življenje v naši skupnosti evropskih držav. Pri takšnem pouku ne bežimo od soočanja z realnimi evropskimi problemi, ki niso zanemarljivi in pri katerih se lahko včasih komu zdi, da jih je vsak dan le še več, ampak vseskozi iščemo tudi vzroke za njihov nastanek in možne rešitve. Številni problemi se nam takoj zdijo manj pereči ali celo zanemarljivi, če jih predstavimo v ustreznem kontekstu, za kar ravno geografija pogosto nudi zelo dobre možnosti. V ta namen se lahko med drugim naslonimo na številne velike dosežke, ki jih je Evropa dosegla tako v svoji zgodovini kot v bližnji preteklosti in zaradi katerih je v očeh številnih prebivalcev drugih celin postala in še vedno ostaja nekakšen zgled celine blagostanja in človeka vrednega življenja. Prav zato v pouk geografije Evrope ne bomo po potrebi vključevali le razglašanih ciljev Evropske unije znotraj in zunaj njenih meja, ampak še posebej njene vrednote, na katerih temelji: človekovo dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, pravna država in človekove pravice.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » aktivnem državljanstvu, kjer dijak privzema odnos do človekovih pravic, razvija veščine etične refleksije, državljske drže in kritičnega mišljenja;
- » posebljanju vrednot trajnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnosti, kjer dijak prepozna in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » socialni dobrobiti, kjer se dijak zaveda lastnega vedenja v skupinah, raznolikosti družbenih skupin, razvija komunikacijske spretnosti, se uri v sodelovanju in reševanju konfliktov, empatiji in prosocialnem vedenju;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.unzr.si/api/link/oxa04v1>).

Priporočene dejavnosti

Nekatere možne dejavnosti za uresničevanje ciljev:

- » dijaki po spletu iščejo primere za različne tipe površja v različnih delih Evrope;
- » rišejo klimograme evropskih podnebnih tipov in interpretirajo razlike med njimi;
- » spremljajo vremenske napovedi za Evropo;
- » s posnetki iz zraka, tematskimi zemljevidi ali fotografijami in vrednotijo razvojne procese v izbrani evropski pokrajini;
- » oblikujejo in izdelajo poljuben izdelek na problematiko nastanka, razvoja, širitve in delovanja EU;
- » napišejo esej o odpravljanju medetničnih trenj v državah EU;
- » zbirajo in predstavijo članke o državah Severne Evrope;
- » napišejo zgodbo, kako je med ribiči na Severnem morju ali kakšen je dan na naftni ploščadi;
- » izdelajo karto držav Severne Evrope in jo opremijo z glavnimi statističnimi podatki;

- » zapišejo vprašanja o neznanih pokrajinah v Severni Evropi, o ljudeh in njihovih navadah;
- » napišejo potopis križarjenja ob norveških fjordih in po baltskih pristaniščih Finske in Švedske, narišejo pot in poudarijo pomembnejše gospodarske točke (delo v dvojicah);
- » izdelajo stenski časopis z državami Severne Evrope, na katerem predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);
- » z analizo virov grafično predstavijo razlike med državami Severne Evrope glede na izbrane kazalnike (površina, število prebivalcev, BDP na prebivalca, indeks človekovega razvoja, naravni in selitveni prirast idr.);
- » na spletu poiščejo podatke in izdelajo preglednico, v kateri primerjajo države Zahodne Evrope;
- » igra vlog: okrogla miza na temo življenje ljudi je tesno povezano z morjem – nekoč in danes;
- » izdelajo stenski časopis z državami Zahodne Evrope, na katerem predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);
- » napišejo potopis križarjenja po glavnih pristaniščih Zahodne Evrope, narišejo pot in poudarijo pomembnejše gospodarske točke (delo v dvojicah);
- » z analizo kronoloških tematskih kart in fotografij opišejo pokrajinske in prostorske spremembe, ki so jih v dele Zahodne Evrope prinesli turizem, promet ali tehnološki razvoj;
- » izdelajo maketo različnih tipov vulkanov;
- » izdelajo stenski časopis z državami Južne Evrope, na katerem predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);
- » na spletu poiščejo podatke in izdelajo preglednico, v kateri primerjajo države Srednje Evrope;
- » igra vlog: okrogla miza na temo življenje ljudi v Sredozemlju je tesno povezano z morjem – nekoč in danes;
- » igra vlog: izdelajo in predstavijo turistični prospekt o izbrani državi Južne Evrope;
- » debatni klub o množičnem turizmu, ki vedno bolj obremenjuje okolje in domačine (t. i. preturizem);
- » napišejo potopis križarjenja po glavnih lukah Južne Evrope, narišejo pot in poudarijo pomembnejše gospodarske točke (delo v dvojicah);
- » zbirajo in predstavijo članke o državah Jugovzhodne Evrope;
- » debatni klub o perspektivah gospodarskega razvoja držav Jugovzhodne Evrope;
- » izdelajo karto držav Jugovzhodne Evrope in jo opremijo z glavnimi statističnimi podatki;
- » napišejo potopis potovanja po glavnih mestih Jugovzhodne Evrope, narišejo pot in poudarijo pomembnejše gospodarske točke (delo v dvojicah);
- » izdelajo stenski časopis z državami Jugovzhodne Evrope, na katerem predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);

- » izdelajo stenski časopis z državami Jugovzhodne Evrope, na katerem predstavijo aktualna konfliktna stanja (izbrani primeri);
- » zbirajo in predstavijo članke in novice o državah Vzhodne Evrope;
- » z analizo virov grafično predstavijo razlike med državami Vzhodne Evrope glede na izbrane kazalnike (površina, število prebivalcev, BDP na prebivalca, indeks človekovega razvoja, naravni in selitveni prirast idr.);
- » izdelajo stenski časopis z državami Vzhodne Evrope, na katerem predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);
- » igra vlog: okrogla miza na temo življenja ljudi v skrajno redko poseljeni Sibiriji;
- » izdelajo stenski časopis z državami Vzhodne Evrope, na katerem predstavijo aktualna konfliktna stanja (izbrani primeri);
- » debatni klub o perspektivah gospodarskega in družbenega razvoja držav Vzhodne Evrope;
- » izdelajo karto držav Srednje Evrope in jo opremijo z glavnimi statističnimi podatki;
- » z analizo kronoloških tematskih kart in fotografij opišejo pokrajinske in prostorske spremembe, ki sta jih v dele Srednje Evrope prinesla industrializacija in deindustrializacija;
- » izdelajo stenski časopis z državami, ki segajo v Panonsko nižino, in predstavijo najbolj prepoznavne značilnosti teh držav v kulinariki, kulturni in naravni dediščini (izbrani primeri);
- » izdelajo potopis s karto potovanja po eni izmed izbranih alpskih pokrajin, dolin, vrhov v dveh različnih letnih časih.

GEOGRAFSKI OKVIR EVROPE

CILJI

Dijak:

- opredeljuje lego in obseg Evrope ter njeno delitev na posamezne enote;
- imenuje največje otoke, polotoke, reke, morja in zalive;
- opisuje osnovne značilnosti površja Evrope;
- ugotavlja vpliv podnebnih dejavnikov na evropsko podnebje in opiše podnebne tipe v Evropi;
- opisuje gostoto poselitve prebivalstva in našteje glavne skupine evropskih jezikov in verstev;
- ! omejuje *Evropsko unijo znotraj Evrope in utemelji načela gospodarskega povezovanja (štiri svoboščine);*
- SC (1.2.1.1 | 1.2.1.5 | 2.3.1.1)

I: razlaga nastanek Evropske unije in spoznava glavne namene (učinke) delovanja na praktični ravni.

SC (1.2.1.5)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu določi in imenuje posamezne dele Evrope;
- » poimenuje in na zemljevidu določi in imenuje najpomembnejša evropska gorovja, nižine/nižavja, polotoke, otoke, reke, morja in zalive;
- » našteje razširjenost posameznih podnebnih tipov (sredozemskega, oceanskega, kontinentalnega, zmerno hladnega, tundrskega in gorskega podnebja) in opiše vlogo glavnih podnebnih dejavnikov (geografska širina, Severnoatlantski tok, relief, razporeditev kopna in morja, vpliv podnebnih sprememb);
- » s pomočjo zemljevida opiše značilnosti poselitve Evrope, razširjenost glavnih skupin evropskih jezikov in verstev;
- » na zemljevidu omeji obseg Evropske unije in utemelji štiri glavne svoboščine enotnega trga (prost pretok oseb, storitev, blaga in kapitala).

TERMINI

- Severna Evropa ◦ Zahodna Evropa ◦ Južna Evropa ◦ Jugovzhodna Evropa ◦ Vzhodna Evropa ◦ Srednja Evropa
- Skandinavski polotok ◦ Pirenejski polotok ◦ apeninski polotok ◦ Balkanski polotok ◦ Islandija
- Britansko otočje ◦ Irska ◦ Korzika ◦ Sicilija ◦ Sardinija ◦ Skandinavsko gorstvo ◦ Evropska sredogorja
- Ural ◦ Ruska plošča ◦ Alpe ◦ Apenini ◦ Pireneji ◦ Dinarsko gorstvo ◦ Karpati ◦ Balkan ◦ Padska nižina
- Panonska nižina ◦ Poljsko - nemško nižavje ◦ Vzhodnoevropsko nižavje

SEVERNA EVROPA

CILJI

Dijak:

- : s pomočjo zemljevida opisuje lego in utemeljuje delitev Severne Evrope na nordijske in pribaltske države;
- : opredeljuje značilnosti ledeniško preoblikovanega površja Severne Evrope;
- : ugotavlja pomen značilnih naravnih virov na primeru Norveške, Danske, Islandije in Finske;
- SC (2.2.2.1 | 2.3.1.1 | 4.1.3.1)
- I: *pojasnjuje ključne probleme ribolova na primeru Norveške in Islandije;*
- SC (2.2.2.1)
- I: *pojasnjuje spreminjanje demografske slike pribaltskih držav po drugi svetovni vojni.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Severne Evrope in utemelji delitev na nordijske in pribaltske države;
- » pojasni nastanek ledeniško preoblikovanega površja in našteje njegove značilnosti;
- » ovrednoti pomen črpanja nafte in zemeljskega plina za gospodarski in družbeni razvoj Norveške;
- » razloži pomen hidroenergije in geotermalne energije na Islandiji ter vetrne energije na Danskem.

TERMINI

- Severna Evropa
- nordijske države
- pribaltske države

ZAHODNA EVROPA

CILJI

Dijak:

O: s pomočjo zemljevida opredeljuje Zahodno Evropo, opisuje lego in glavne značilnosti površja ter podnebja Zahodne Evrope;

O: ugotavlja razloge za visoko gospodarsko razvitost držav Zahodne Evrope nekoč in danes;

SC (2.2.2.1 | 2.3.1.1)

O: utemeljuje raznolikost prebivalstva Zahodne Evrope;

SC (2.1.2.1)

O: spoznava vzroke in posledice urbanizacije;

SC (2.1.3.1)

I: preiskuje pretekle in aktualne težnje Škotske in Severne Irske po samostojnosti;

SC (1.2.4.1)

I: opisuje države Beneluksa z vidika življenjskega standarda ter deleža priseljenega prebivalstva.

SC (3.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» na zemljevidu omeji Zahodno Evropo in pojasni posledice lege ob Atlantiku in vpliva Severnoatlantskega toka na podnebje;

» pojasni, kako je zgodovinski razvoj vplival na današnjo gospodarsko podobo;

» razloži vzroke za raznolikost prebivalstva Zahodne Evrope;

» na konkretnih primerih pojasni vpliv urbanizacije in suburbanizacije na družbo in okolje in primere trajnostnih praks.

TERMINI

◦ Zahodna Evropa ◦ Severnoatlantski tok ◦ Škotsko višavje ◦ Centralni masiv ◦ Ardeni ◦ Pireneji ◦ Alpe

JUŽNA EVROPA

CILJI

Dijak:

- : s pomočjo zemljevida opredeljuje Južno Evropo, opisuje lego in glavne značilnosti površja Južne Evrope na stiku dveh litosferskih plošč (potresi, vulkani);
- : ugotavlja glavne značilnosti sredozemskega podnebja in rastlinstva;
SC (2.1.3.1 | 2.3.1.2)
- : spoznava ključne gospodarske dejavnosti v državah Južne Evrope;
- : prepozna glavne okoljske probleme (Sredozemsko morje, ribolov, turizem, kmetijstvo);
SC (2.2.1.2 | 2.2.3.1)
- : utemeljuje razdeljenost Italije na bogatejši sever in revnejši jug oz. razlikuje med vzroki in posledicami tega.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Južno Evropo;
- » pojasni vulkansko in potresno ogroženost Južne Evrope;
- » razloži posebnosti sredozemskega podnebja in rastlinstva;
- » opiše gospodarske značilnosti na primeru Italije, Španije in Grčije;
- » razloži prednosti in slabosti sredozemskega turizma;
- » razloži vzroke za različne oblike ogroženosti morja v povezavi z njegovim gospodarskim pomenom.

TERMINI

- Južna Evropa ◦ Iberski polotok ◦ Apeninski polotok ◦ Balkanski polotok ◦ Pireneji ◦ Meseta ◦ Apenini
- Šarsko-Pindsko gorstvo ◦ Padska nižina

JUGOVZHODNA EVROPA

CILJI

Dijak:

O: s pomočjo zemljevida opredeljuje Jugovzhodno Evropo, opisuje lego in glavne značilnosti površja ter podnebja Jugovzhodne Evrope;

I: razlikuje pojma *Balkan* in *Jugovzhodna Evropa* ter opredeli pojem *Zahodnega Balkana*;

O: išče vzroke za pestro etnično in versko sestavo Jugovzhodne Evrope in ugotavlja njune posledice;

SC (1.2.1.5 | 1.2.2.1)

O: raziskuje vzroke za različen družbeno-gospodarski položaj držav Jugovzhodne Evrope;

O: raziskuje obmorski turizem v državah Jugovzhodne Evrope;

SC (2.2.1.2 | 2.3.1.1 | 5.2.2.1)

I: se seznaja s problematiko balkanske migracijske smeri s poudarkom na političnih razmerah in odnosov med državami JV Evrope.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Jugovzhodno Evropo;
- » opiše posebnosti podnebja;
- » razloži pojme *Balkan*, *Jugovzhodna Evropa* in *Zahodni Balkan*;
- » pojasni vpliv migracij na pestro etnično in versko sestavo Jugovzhodne Evrope;
- » opiše vzroke za različen družbenogospodarski položaj držav Jugovzhodne Evrope;
- » primerja in ovrednoti naravne možnosti in družbene dejavnike za turistični razvoj Hrvaške.

TERMINI

- Jugovzhodna Evropa ◦ Dinarsko gorstvo ◦ Šarsko-Pindsko gorstvo ◦ Rodopi ◦ Balkansko gorstvo
- Panonska nižina ◦ Vlaška nižina ◦ Balkanski polotok ◦ Karpati

VZHODNA EVROPA Z AZIJSKIM DELOM RUSIJE

CILJI

Dijak:

- : s pomočjo zemljevida opredeljuje Vzhodno Evropo, na zemljevidu išče glavne reliefne enote Vzhodne Evrope in azijskega dela Rusije, reke jezera in morja;
- : išče povezanost med podnebjem, prstmi in kmetijstvom v državah Vzhodne Evrope;
SC (2.1.3.1)
- : ugotavlja demografski razvoj v Vzhodni Evropi v različnih družbenih sistemih;
- : raziskuje pomen naravnih virov in industrializacije kot temelja gospodarskega razvoja v Vzhodni Evropi;
SC (2.2.1.1)
- I: opisuje razpad Sovjetske zveze in imenuje glavna konfliktna območja v Vzhodni Evropi.
SC (1.2.1.5 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na zemljevidu omeji Vzhodno Evropo;
- » opiše vpliv podnebja in prsti na kmetijstvo v državah Vzhodne Evrope;
- » razloži dejavnike, ki so vplivali na demografski razvoj Vzhodne Evrope po razpadu Sovjetske zveze;
- » pojasni izjemno pomembno vlogo razvoja industrije v Sovjetski zvezi in pomen zemeljskega plina in nafte za Rusijo.

TERMINI

- Vzhodna Evropa ◦ Vzhodnoevropsko nižavje ◦ Ural ◦ Zahodnosibirsko nižavje ◦ Srednjesibirsko višavje

SREDNJA EVROPA

CILJI

Dijak:

🟡: s pomočjo zemljevida opredeljuje Srednjo Evropo, na zemljevidu išče glavne reliefne enote Srednje Evrope in jih povezuje z geološko zgradbo in s podnebjem;

🟡: utemeljuje vzroke za razlike v gospodarski razvitosti med državami zahodnega in vzhodnega dela Srednje Evrope;

🟡: povezuje posledice združitve Nemčije z današnjim gospodarskim in demografskim razvojem;

🔴 (2.2.2.1)

🟡: razlaga vzroke za premogovno in jeklarsko krizo in ukrepe za prestrukturiranje gospodarstva in urejanje degradiranega okolja v Porurju;

🔴 (2.2.2.1)

🟡: analizira značilnosti turizma v alpskih državah na primeru Avstrije in Švice v povezavi s podnebnimi spremembami in trajnostnim razvojem;

🔴 (2.1.3.1 | 2.3.1.2)

🟡: ugotavlja naravne možnosti za kmetijstvo na vzhodnem delu Srednje Evrope in družbene razmere za spreminjanje kmetijske proizvodnje po denacionalizaciji.

🔴 (2.2.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» na zemljevidu omeji Srednjo Evropo in jo poveže z geološko zgradbo in s podnebjem;

» opiše razlike v gospodarski razvitosti med zahodnim in vzhodnim delom Srednje Evrope kot posledico nekdanje blokvske delitve Evrope;

» razloži vzroke in ukrepe za prestrukturiranje gospodarstva in urejanje degradiranega okolja v Porurju;

» razloži različne oblike turizma v alpskih državah na primeru Avstrije in Švice;

» opiše prilagajanje turizma na podnebne spremembe in trajnostnemu razvoju;

» pojasni naravne možnosti za kmetijstvo in razloži razloge za spreminjanje obsega in sestave kmetijske proizvodnje;

» opiše povezljivost znanja o fizičnih in družbenih značilnostih Srednje Evrope v vsakdanjem življenju oz. pri njegovem bodočem poklicu.

TERMINI

◦ Srednja Evropa ◦ Alpe ◦ Zahodni Karpati ◦ sredogorja s kotlinami ◦ Renska dolina ◦ Poljsko-Nemško
nižavje ◦ Panonska ktlina ◦ Blatno jezero

GEOGRAFSKI IZZIVI SLOVENIJE IN ITALIJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Geografski izzivi Slovenije in Italije poglobljeno obravnava izbrane geografske problematike Slovenije in Italije. Prva skupina ciljev Trajnostni razvoj in Upravljanje s prostorom je vezana na smotrno gospodarjenje s prostorom in njegove posledice na okolje. Skupina ciljev Demografski izzivi in migracije vsebinsko osvetljuje politične in gospodarske migracije in integracijo migrantov v družbo. Skupina ciljev Kmetijstvo in kulturna pokrajina izpostavlja specifično poselitve in kmetijstva v Sloveniji (kot npr. opuščanje in zaraščanje kmetijskih zemljišč, ozelenjevanje, ogozdovanje idr.) ter Padsko nižino kot eno najpomembnejših kmetijskih območij v Evropi. Skupina ciljev Trajnostni promet in trajnostna mobilnost obravnava okoljsko in gospodarsko trajnostnost prometa in trajnostni življenjski slog v tej povezavi. Skupina ciljev Trajnostni turizem se osredotoča na izzive turizma v Sloveniji in Italiji v povezavi s trajnostnostjo. V zadnji skupini ciljev, Naravni viri in energetika, je poudarek na prednostih in slabostih energetskih virov glede na razpoložljivost virov in potrebe Slovenije in Italije.

Namen sklopov vseh šestih skupin ciljev je natančneje spoznati izbrane geografske značilnosti Slovenije in Italije s poudarkom na skupnih značilnostih in funkcionalni povezanosti njenih pokrajin oziroma geografskih enot, pa tudi razvijati prostorsko predstavo o njih. Dijaki naj bi skozi doseganje ciljev celotne teme prepoznali in razvili razumevanje ključnih problematik vključno s potenciali in izzivi, ki prispevajo k trajnostnosti in kakovosti življenja prebivalcev Slovenije in Italije.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Strokovni termini

V tem razdelku navajamo razširjen nabor terminov in drugih pojmov, ki jih učitelj obravnava pri skupinah ciljev te teme. Zapis pomeni, da so poudarjeno zapisani le ključni pojmi, ki so navedeni že v posebnem polju v učnem načrtu **Strokovni termini**, učitelj pa poleg teh obravnava še tu zapisane termine in druge pojme oz. pojmovne zveze.

Učitelj pri skupini ciljev **Trajnostni razvoj in upravljanje s prostorom** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

» **trajnostnost**, trajnostni razvoj, upravljanje s prostorom.

Učitelj pri skupini ciljev **Demografski izzivi in migracije** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **selitev (migracija)**, migrant, **odseljevanje** (emigracija), **priseljevanje** (imigracija), **selitveni ali migracijski saldo**, begunec.

Učitelj pri skupini ciljev **Kmetijstvo in kulturna pokrajina** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **oblika kmetijstva**, ekstenzivno kmetijstvo, intenzivno kmetijstvo, samooskrbno kmetijstvo, tržno kmetijstvo, trajnostno kmetijstvo, ekološko kmetovanje, biološko kmetovanje,
- » **kmetijska panoga**, poljedelstvo, živinoreja, sadjarstvo, vinogradništvo,
- » **raba tal, zemljiška kategorija**, gozd, travnik, pašnik, njiva, vinograd, sadovnjak, obdelovalna površina,
- » **pesticid**, mineralno gnojilo.

Učitelj pri skupini ciljev **Trajnostni promet in trajnostna mobilnost** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **promet, vodni promet, cestni promet, železniški promet, zračni promet**, cevovod,
- » avtocestni križ, Slovenika, Ilirika, 3. razvojna os, Luka Koper, Letališče Jožeta Pučnika,
- » Autostrada del Sole, Autostrada del Mediterraneo, Autostrada Serenissima, Aeroporto Roma Fiumicino, Aeroporto Milano Malpensa, Aeroporto Venezia Marco Polo, Porto di Genova, Porto di Trieste,
- » trajnostna oblika prometa, trajnostna mobilnost,
- » prometna infrastruktura, telekomunikacijski sistem.

Učitelj pri skupini ciljev **Turizem** obravnava naslednje termine in druge pojme:

- » **turizem, turistični cilj**, turistična ponudba, turistična infrastruktura.

Učitelj pri skupini ciljev **Naravni viri in energetika** obravnava naslednje termine in druge pojme oz. pojmovne zveze:

- » **energetika**,
- » **energetski vir, naravni vir, mineralna surovina, obnovljiv vir, neobnovljiv vir, fosilno gorivo**,
- » energetska revščina, energetska neodvisnost.

Vključevanje skupnih ciljev

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni različni skupni cilji s poudarkom na področjih jezika, državljanstva, kulture in umetnosti, trajnostnega razvoja, digitalnih kompetenc ter podjetnosti. Ta učitelja zavezujejo, da dijake prednostno usmerja k aktivnemu državljanstvu, socialni dobrobiti, sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, telesni dobrobiti in., ukrepanju za trajnostnost. Dijak aktivno sodeluje pri izvajanju trajnostnih praks in politik ali njihovi simulaciji, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju in ustvarjanju digitalnih vsebin. Dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje, si zamišlja trajnostno prihodnost, išče in vrednoti zamisli, odkriva priložnosti za ustvarjalnost ter etično in trajnostno razmišljanje. To udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu. Podrobneje so skupni cilji pojasnjeni v didaktičnih priporočilih za posamezne skupine ciljev.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pomembno je, da učitelj dijakom predstavi namen obravnave teme, njeno povezavo z vsakdanjim življenjem in poklicem/stroko, za katero se dijaki izobražujejo. Predlagamo, da se učitelj z dijaki pogovori, da je namen skupin ciljev natančneje spoznati geografske značilnosti oz. izzive Slovenije. Gre za nadgradnjo ciljev, ki so zapisani pri temi Pokrajinska pestrost Slovenije in Italije, če pa učitelj zaradi načela izbirnosti tem te teme predhodno ni obravnaval, naj se osredotoči na predhodno znanje o geografiji Slovenije in Italije na kratko razloži namen vsake skupine ciljev. Tu naj poudari, da je pomembno poznati aktualno problematiko zaradi njenega vpliva na življenje prebivalcev, enako pomembno je poznati tudi vzroke za aktualne procese, da bi lahko predvidevali prihodnji razvoj.

Cilji teme oz. skupin ciljev osvetljujejo posamezna izbrana področja (trajnostnost, demografski izzivi, kmetijstvo, promet, turizem, naravni viri), še zlasti pa konkretne izzive znotraj njih. Ob podpori učitelja naj bi dijaki skušali nakazati možne rešitve, učitelja pa naj posebej poudari vzgojni in odnosni vidik posameznega problema oz. izziva.

Pri obravnavi teme oz. skupine ciljev Geografski izzivi Slovenije in Italije kot tudi pri vseh drugih skupinah ciljev, priporočamo vključevanje raziskovalnega in projektnega dela. Te cilje je možno vključevati v različne teme oz. skupine ciljev, učitelj pa ja presodi, kdaj je ob njegovem načrtovanju pouka to najbolj smiselno, učinkovito in izvedljivo.

Pri raziskovalnem oz. projektnem delu naj učitelj izbere oblike in metode dela, da dijaki poudarjeno razvijajo posebne geografske zmožnosti, kot so:

- » prostorsko in časovno zavedanje in dojemanje razvoja prostora z vidika pokrajnotvornih dejavnikov in procesov ter zvez med njimi,
- » spoznavanje raznolikosti naravnih, socialno-ekonomskih in kulturnih sistemov,
- » sposobnosti za iskanje vzročno-posledičnega sovlivanja naravnih in družbenih procesov v pokrajini,
- » vrednotenje naravno- in družbenogeografskih pojavov in procesov z zmožnostjo njihove prostorsko-kronološke umestitve oz. kritično razumevanje prostorske razmestitve pojavov in njihovih protislovij,
- » zmožnosti povezovanja geografskega znanja z drugimi znanji za celovito umevanje sodobnega sveta,
- » prenos in uporaba splošnega znanja na konkretnem primeru in obratno,
- » raziskovanje pokrajine ter sposobnost povezovanja geografske teorije s prakso s kritičnim geografskim mišljenjem ter uporabo splošnih in posebnih raziskovalnih metod,
- » prepoznavanje nujnosti sonaravnega razvoja ter odgovornosti za ohranjanje biotskih in abiotskih dejavnikov okolja za prihodnje generacije, tj. nujnost vzdrževanja ravnotežja med človekovim hotenjem in naravo, ter
- » razumevanje kompleksnosti prostorskih problemov in poznavanje možnosti lastne dejavne udeležbe.

Pri tem je pomembna uporaba splošnih in posebnih raziskovalnih metod, kot so:

- » večine dejavnega terenskega raziskovalnega dela,
- » identifikacija raziskovalnih vprašanj,
- » zbiranje in razvrščanje podatkov,
- » obdelava in prikazovanje podatkov,
- » posploševanje, interpretacija in uporaba spoznanj,
- » predstavljanje informacij na različne načine ob podpori digitalne tehnologije.

Zgoraj zapisana izhodišča so prenosljiva v različne učne situacije in učne priložnosti. Pri tem je pomembno, da učitelj organizira in omogoči varno in spodbudno učno okolje, kakor nakazujejo splošna didaktična priporočila, kjer bi izpostavili, da naj bo zlasti pozoren na učno okolje z izbiro ustreznih učnih (didaktičnih) strategij, dejavnosti in oblik. Prav tako naj dijake vključuje že v načrtovanje dela in pri izvedbi daje dovolj pogosto povratne informacije, kjer lahko vključuje tudi dijake (vrstniška povratna informacija). Za izvedbo raziskovalnega (vključno s terenskim) in projektnega dela priporočamo naslednje dejavnosti, kjer smo v običajnem tisku zapisali dejavnosti, ki se tičejo predhodnih v učnem načrtu, podarjeno pa zapisali dejavnosti, ki se praviloma tičejo teme Geografski izzivi Slovenije in Italije:

- » **dijaki naj v čim večji meri glede na možnosti načrtujejo in izvedejo terensko delo, s katerim osvetlijo geografski problem;**
- » **na terenu naj uporabljajo različne karte, zemljevide in druge pripomočke za delo;**
- » uporabljajo naj geološki zemljevid in druge vire geološke vsebine kot pripomoček pri terenskem delu oziroma raziskovanju kamnin;
- » v pokrajini naj prepoznavajo značilne preoblikovalne procese;
- » raziskujejo naj površje (reliefne oblike, naklon, geomorfološki procesi itd.);
- » ugotavljajo naj vpliv kamninske zgradbe na površje;
- » določajo naj kamninsko osnovo glede na prepoznane kamnine ali s pomočjo geološkega zemljevida in analize vzorca, jemljejo vzorce kamnine in jih analizirajo glede na trdoto, karbonatnost/nekarbonatnost, barvo, sijaj, zrnastost, prisotnost fosilov, skrilavost ipd.;
- » z eksperimentiranjem in opazovanjem uvrstijo posamezne vzorce kamnin v ustrezno skupino glede na nastanek – npr.: magmatske (predornine, globočnine), metamorfne (skrilave, masivne in posebne) in sedimentne kamnine (klastične, kemične in biokemične);
- » razložijo naj dejavnike pri nastajanju rečnega površja;
- » izvedejo naj vaje v zvezi z onesnaženostjo zraka (npr. vaja ugotavljanja trdnih delcev v zraku, ugotavljanje onesnaženosti z lišaji ipd.);
- » merijo, zapisujejo, vrednotijo in predstavijo naj vremensko dogajanje (temperaturo, padavine, zračni tlak, vlažnost, oblačnost, osončenost, smer in moč vetra, osnovne fenološke faze);
- » s poskusi naj ugotavljajo lastnosti prsti;

- » z raziskovanjem in opazovanjem naj vrednotijo prst (v domači pokrajini) z vidika kmetijstva in njenega varstva (iščejo vzroke onesnaževanja in sklepajo o posledicah, vrednotijo poseganje človeka v naravo);
- » analizirajo naj ključne lastnosti voda (odvzem vzorca, temperaturo, širino vodotoka, padec vodnega toka, risanje ploščine preseka vodnega toka in struge, hitrost, pretok, energijo in delo vode, moč vodnega slapa, barvo, motnost, vonj, pH vode) in ovrednotijo okoljske probleme;
- » anketirajo naj prebivalstvo glede na dano nalogo (npr. načini ogrevanja, navade mobilnosti (prevoza) na delo, odnos do obnovljivih virov energije idr.);
- » kartirajo naj funkcijo stavb v naselju;
- » ugotavljajo in kartirajo različne funkcijske cone v lokalnem naselju;
- » na podlagi literature, statističnih virov in/ali ankete preučujejo demografske probleme izbranih naselij, KS ali občine;
- » z anketo naj raziskujejo probleme ljudi na podeželju;
- » izvedejo naj preprosto raziskavo in analizo prometa (štetje vozil, analiza parkirišč, delo na letališču ipd.), analizirajo podatke in naredijo povzetek;
- » preučijo dejavnike za (nadaljnji) razvoj različnih vrst turizma v lokalnem okolju ali izbrani/domači pokrajini;
- » s pomočjo izbrane aplikacije izračunajo svoj ogljični ali okoljski odtis in izvajajo druge aktivnosti.

Zapisali smo širši nabor dejavnosti, ki jih je možno izpeljati pri predhodnih temah oz. skupinah ciljev in pri tej temi. Ker nabor presega realno število ur in možnosti realizacije, priporočamo, da se učitelj glede na interes dijakov usmeri v poglobljeno preučitev problemov, ki jih določi skupaj z dijaki. Pri tem naj upošteva, da je nekatere dejavnosti možno izpeljati v razredu, druge pa trajajo več časa in zahtevajo dodatno delo doma in/ali na terenu. Ugotovitve naj dijaki tudi predstavijo.

TRAJNOSTNI RAZVOJ IN UPRAVLJANJE S PROSTOROM

CILJI

Dijak:

O: spozna pojem in cilje trajnostnega razvoja, jih ovrednoti in oceni z vidika družbe, okolja ter lastnih vrednot (krepi družbeno odgovornost);

SC (2.2.1.2 | 2.4.3.1 | 5.1.3.1 | 3.3.5.3)

O: vrednoti različne posege in dejavnosti (prostorske probleme) v okolju z vidika trajnostnosti oziroma v povezavi s stroko/poklicem, za katerega se izobražuje, ter predlaga možne rešitve;

SC (2.2.1.2 | 2.4.3.1 | 3.3.1.1 | 5.1.5.1)

I: raziskuje, kako lahko njegov domači kraj ali lokalna skupnost namesto neobnovljivih virov uporabi obnovljive vire s tem, da preučuje alternativne možnosti (raba vetrne, sončne energije, biomasa).

SC (2.4.3.1 | 5.1.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **razloži pojem trajnostnost** in na primerih razloži pomen izbranih ciljev trajnostnega razvoja za življenje ljudi.

TERMINI

- trajnostnost

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Namen te skupine ciljev je, da dijaki najprej spoznajo področja trajnostnega razvoja, ki je okvir, da le-te povežejo s primeri iz Slovenije in Italije, in sicer iz različnih gospodarskih področij, ter pri tem vključujejo vse ravni od lokalne skupnosti do države. Široka zasnovanost ciljev omogoča povezovanje s strokovnim/poklicnim področjem, za katerega se dijaki izobražujejo, čeprav so vidiki trajnostnosti še posebej izpostavljeni v skupinah ciljev o prometu in turizmu. Priporočamo aktualizacijo problematike z navezovanjem na izkušnje dijakov in primere trajnostnosti iz domačega okolja, kjer naj bodo dejavnosti usmerjene tudi v (pro)aktivno delovanje dijakov. Ker se problematika trajnostnosti močno povezuje tako s skupnimi cilji kot z drugimi skupinami ciljev v tej temi, priporočamo celostno problemsko obravnavo, kjer je učitelju prepuščena avtonomija, kako bo povezoval cilje iz vseh skupin ciljev pri tej temi.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » ukrepanju za trajnostnost, kjer dijak aktivno sodeluje pri izvajanju trajnostnih praks in politik ali njihovi simulaciji, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju;
- » socialni dobrobiti, kjer se dijak zaveda lastnega vedenja v skupinah, raznolikosti družbenih skupin, razvija komunikacijske spretnosti, se uri v sodelovanju in reševanju konfliktov, empatiji in prosocialnem vedenju;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

DEMOGRAFSKI IZZIVI IN MIGRACIJE

CILJI

Dijak:

- : razlaga vzroke in posledice različnih vrst selitev ter pojasni njihove posledice za območja odselitev in priselitev v Sloveniji in Italiji;
- : analizira statistične podatke o gibanju števila prebivalcev v Sloveniji in Italiji ter predvidi njihov nadaljnji razvoj;
- SC (4.3.1.1 | 4.3.2.1 | 2.2.2.1)
- : ugotavlja države, v katerih so največje skupnosti slovenskih in italijanskih izseljencev in njihovih potomcev;
- SC (4.1.1.1 | 4.1.2.1)
- : opisuje nastanek in značilnosti sodobne večkulturne družbe in pojasnjuje vlogo posameznika za sožitje v njej.
- SC (1.2.2.2 | 3.3.4.3 | 3.3.5.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše glavne skupine vzrokov za priselitve in odselitve v Sloveniji in Italiji (gospodarski, politični, verski, osebni, podnebni),
- » pojasni, zakaj je pomembna integracija migrantov na primeru Slovenije in Italije;
- » imenuje in na zemljevidu sveta pokaže države, v katerih so največje skupnosti slovenskih in italijanskih izseljencev in njihovih potomcev;
- » pojasni pomen strpnega sobivanja v družbi in vzroke za možna nasprotja.

TERMINI

- selitve (migracije) ○ odseljevanje (emigracija) ○ priseljevanje (imigracija) ○ selitveni (migracijski) saldo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Namen te skupine ciljev je, da dijaki poglobijo znanje s področja prebivalstva in migracij z aktualnimi procesi v Sloveniji in Italiji. Na razmestitev prebivalstva in gostoto poselitve vplivajo številni naravno- in družbenogeografski dejavniki, ki jih dijaki večinoma že poznajo. Zato naj bo poudarek na aktualnem gibanju števila prebivalcev oz. migracijah, čeprav izziv za Slovenijo in Italijo predstavlja tako naravno gibanje števila prebivalcev (ki je v posameznih letih tudi negativno) kot notranje in zunanje (meddržavne) migracije. Nekateri

problemi izhajajo tudi iz starostne sestave prebivalstva, ki hkrati nakazuje izzive, s katerimi se bosta Slovenija in Italija soočili v prihodnosti. Slovenija se je namreč iz dežele odseljevanja preobrazila v deželo priseljevanja. Posledice vseh teh sprememb se odražajo tako v narodnostni kot verski (in še kakšni) sestavi. Priporočamo, da učitelj izkoristi aktualne dogodke, vezane na ta cilj in jih v čim večji meri vključi v pouk, ter tako razvija vrednote medkulturnosti oz. spoštovanje medkulturne različnosti.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » aktivnem državljanstvu, kjer dijak privzema odnos do človekovih pravic, razvija veščine etične refleksije, državljanske drže in kritičnega mišljenja;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepoznava in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » socialni dobrobiti, kjer se dijak zaveda lastnega vedenja v skupinah, raznolikosti družbenih skupin, razvija komunikacijske spretnosti, se uri v sodelovanju in reševanju konfliktov, empatiji in prosocialnem vedenju;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » ustvarjanju digitalnih vsebin, kjer dijak razvija, dopolnjuje obstoječe digitalne vsebine ali jih ponovno izdeluje ter pri tem spoštuje avtorske pravice.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

KMETIJSTVO IN KULTURNA POKRAJINA

CILJI

Dijak:

- : našteva kmetijske panoge in različne oblike kmetijstva;
- : razlikuje posamezne zemljiške kategorije;
- : raziskuje (ne)trajnostnost različnih oblik kmetijstva in vlogo gensko spremenjenih organizmov pri pridelavi hrane;
- SC (3.2.2.1)
- : vrednoti pomen kmetijstva za oskrbo s hrano in surovinami;
- : raziskuje kmetijstvo v Padski nižini ter ga primerja s kmetijstvom v izbranih slovenskih pokrajinah z vidika panog, pridelovalnih pogojev in trajnostnosti.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » našteje in opiše različne oblike kmetijstva z vidika razvoja, intenzivnosti in trajnostnosti ter razloži razlike med njimi;
- » primerja kmetijstvo v Padski nižini s tistim v izbranih slovenskih pokrajinah z vidika panog, pridelovalnih pogojev in trajnostnosti.

TERMINI

- oblika kmetijstva
- kmetijska panoga
- raba tal
- zemljiška kategorija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Namen te skupine ciljev je, da dijaki spoznajo pomen današnjega kmetijstva, ki preko njegovih panog zagotavlja večino hrane ljudem in je obenem tudi vir surovin za prehrabno in drugo predelovalno industrijo.

Priporočamo, da učitelj pri tem uporabi različne primere kmetijske prakse iz Slovenije ali Italije, saj je v današnji družbi še vedno premalo prisotno zavedanje tako o splošnem pomenu kmetijstva kot o problematiki okoljsko močno obremenjujočega kmetijstva in prisotnosti gensko spremenjenih organizmov in pretirane rabe zaščitnih sredstev (herbici, pesticidi, fungicidi, atibiotiki idr.) za rastlinsko in živalsko pridelavo.

Priporočamo, da učitelj opozori na pomen kakovostno pridelane oziroma prirejene hrane, kratke proizvodne in predelovalne verige ter lokalno pridelavo in druge prvine. Vsebinsko-didaktični poudarek naj ne bo na opisu

kmetijskih panog in oblik, ampak njegovi presoji z vidika trajnostnosti, kamor prištevamo tudi oblikovanje in vzdrževanje kulturne pokrajine, saj kmetijstvo posega na daleč največji delež površja Slovenije, če izvzamemo vodne površine, gozdove in neproduktivna območja.

V podporo raziskovalnemu delu pri pouku je na voljo tudi mnogo spletnih aplikacij in virov statističnih podatkov, tako domačih kot tujih, npr. Podatki o kmetijstvu, ribištvu in gozdarstvu Statističnega urada Slovenije ali Javni pregledovalnik grafičnih podatkov MKGP, zavihek Agricoltura na spletni strani italijanskega statističnega urada ISTAT idr.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Zdravje in dobrobit; Digitalne kompetence s poudarkom na:

- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » telesni dobrobiti, kjer dijak spozna in udejanja pravilno prehrano, gibanje, sprostitev in počitek, pri čemer upošteva varnost ter spozna preventivo pred različnimi oblikami zasvojenosti;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

TRAJNOSTNI PROMET IN TRAJNOSTNA MOBILNOST

CILJI

Dijak:

O: opisuje vrste prometa ter opredeli njegov razvoj in pomen skozi čas v Sloveniji in Italiji;

SC (2.2.2.1 | 2.3.1.1)

O: s pomočjo zemljevida opisuje obstoječe avtocestno in železniško omrežje v Sloveniji in Italiji;

SC (1.1.2.2)

O: izpostavlja pomen sodobnega prometnega omrežja in trajnostnih oblik mobilnosti v sodobni družbi oz. v Sloveniji in Italiji;

SC (2.1.3.1 | 2.2.1.1)

I: vrednoti *nujnost posodobitve prometne infrastrukture in 3. razvojne osi*;

SC (2.3.1.1 | 5.1.2.2)

I: *pojasnjuje vlogo pomembnejših pristanišč v Italiji in Luke Koper*;

SC (2.3.1.1)

I: *pojasnjuje vlogo Letališča Jožeta Pučnika ter pomembnejših italijanskih letališč*.

SC (2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **našteje vrste prometa in razloži vpliv posameznih vrst na pokrajino** in pomen za gospodarske dejavnosti v Sloveniji in Italiji;

» **ob pomoči zemljevida ovrednoti stanje obstoječega cestnega in železniškega omrežja v Sloveniji in Italiji**;

» našteje primere trajnostnih oblik mobilnosti;

» opiše povezljivost znanja o prometu in mobilnosti z vsakdanjim življenjem oz. z njihovim bodočim poklicem;

» *pojasni vlogo pristanišč za razvoj gospodarstva na primeru Luke Koper in pomembnejših italijanskih pristanišč*;

» *pojasni vlogo Letališča Jožeta Pučnika ter pomembnejših italijanskih letališč*.

TERMINI

◦ promet ◦ vodni promet ◦ cestni promet ◦ železniški promet ◦ zračni promet

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj pri obravnavi ciljev v zvezi s prometom izpostavi pomen sodobnih prometnih omrežij za mobilnost ljudi in globalizacijo blagovnega prometa. Izpostavi naj prednosti in slabosti posameznih vrst prometa. Prav tako promet močno vpliva na okolje, kjer naj učitelj izpostavi, da je promet eden večjih porabnikov prostora, da zaseda nekdanje najboljše kmetijske površine, zahteva gradnjo velikih in zahtevnih objektov (letališča, pristanišča, skladišča idr.), vpliva na razmestitev drugih dejavnosti (stanovanja, industrija, nakupovalna središča itd.), vse vrste prometa so onesnaževalec okolja, od katerih je na prvem mestu cestni promet.

Prav tako naj učitelj izpostavi trajnostne oblike mobilnosti ljudi, realne možnosti za t. i. zeleni prehod v prometu in drugo problematiko. Trajnostna mobilnost je pomemben del trajnostnega razvoja, ki vse številčnejšemu človeštvu omogoča gibanje, mobilnost, saj prispeva k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov, čistejšemu zraku v mestih, večji kakovosti bivanja, javnemu zdravju in socialni pravičnosti. Posledično prispeva k boljšim razvojnim možnostim. V tem smislu je trajnostna mobilnost okoljsko sprejemljiva, družbeno pravična in spodbuja razvoj gospodarstva.

Priporočamo, da se učitelj navezuje na konkretne primere iz Slovenije in da cilje povezuje s strokovnim/poklicnim področjem dijakov, saj je problematika trajnostnega prometa in mobilnosti vključena v vsakodnevno življenje prav vsakega človeka.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume kompleksne medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » ukrepanju za trajnostnost, kjer dijak aktivno sodeluje pri izvajanju trajnostnih praks in politik ali njihovi simulaciji, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

TURIZEM

CILJI

Dijak:

- : ugotavlja dejavnike za razvoj različnih vrst turizma v izbrani/domači pokrajini;
- : utemeljuje pomen turizma za gospodarstvo ter njegov vpliv na okolje v povezavi s stroko/poklicem, za katerega se izobražuje;
- SC (2.1.3.1 | 5.1.2.2 | 5.1.3.1)
- I: na izbranem primeru analizira stopnjo trajnosti turizma ter predlaga smernice za njegov nadaljnji trajnostni razvoj;
- SC (2.2.1.1 | 2.2.1.2)
- : s pomočjo različnih virov preiskuje turizem v izbrani/domači pokrajini z vidika ponudbe in povpraševanja ter ugotovitve predstavi.
- SC (4.1.3.1 | 2.2.1.2 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » s pomočjo slikovnega gradiva in zemljevida našteje dejavnike za razvoj različnih vrst turizma v Sloveniji in Italiji;
- » ovrednoti pomen turizma za slovensko gospodarstvo in stroko/poklic, za katerega se izobražuje;
- » predvidi izzive turizma v Sloveniji in Italiji glede na trajnostni razvoj.

TERMINI

- turizem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Turizem je v obeh državah pomembna gospodarska dejavnost z dobrimi razvojnimi možnostmi. Glavne prednosti slovenskega turizma so neokrnjena narava, številne naravne lepote ter pokrajinska in biotska pestrost. Italija spada med vodilne turistične države na svetu z raznoliko ponudbo, temelječo na bogati naravni in kulturni dediščini, a tudi z nekaterimi omejitvenimi dejavniki. Turizem in s tem dohodek, ki ga prinaša, omogoča perifernim in manj razvitim območjem, ki so naravno privlačna, a s slabšimi možnostmi za razvoj drugih dejavnosti, možnost ohranjanja poselitve in s tem ohranjanje kulturne dediščine. Tudi tu je možno povezovanje ciljev s stroko/poklicem, za katerega se dijaki izobražujejo, saj se s turizmom neposredno ali posredno povezujejo mnoge dejavnosti. Priporočamo, da učitelj usmerja dijake h kritičnemu mišljenju in

sistemskemu pristopu k obravnavi problematike z možnostjo priprave različnih konkretnih izdelkov, povezanih s turizmom ali njegovo promocijo v domači pokrajini.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj; Digitalne kompetence ter Podjetnost s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » poosebljanju vrednot trajnostnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnostnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami;
- » iskanju in vrednotenju zamisli, odkrivanju priložnosti, ustvarjalnosti ter etičnem in trajnostnem razmišljanju, kar dijak udejanja ob podpori učitelja ob izbranem učnem izzivu.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

NARAVNI VIRI IN ENERGETIKA

CILJI

Dijak:

○: poimenuje glavne skupine naravnih virov glede na trajnost in jih umesti med obnovljive ali neobnovljive vire;

○: raziskuje pomen energetskega virov za Slovenijo in Italijo nekoč in danes;

SC (2.2.1.1 | 2.3.1.1)

○: razlaga možne spremembe v energetiki v kontekstu trajnostnega razvoja Slovenije in Italije v prihodnje;

SC (2.1.1.1 | 2.3.3.1)

○: navaja in presoja ukrepe za učinkovito rabo energije in v povezavi s stroko/poklicem, za katerega se izobražuje;

SC (2.2.2.1 | 5.1.2.2 | 1.2.2.2)

I: razlaga pojma energetska revščina in energetska neodvisnost.

SC (1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » našteje glavne skupine naravnih virov glede na trajnostnost;
- » primerja pomen energetskega virov za Slovenijo nekoč in danes ter razloži vzroke za spremembe;
- » razloži prednosti in slabosti glavnih energijskih virov glede na razpoložljive vire in potrebe Slovenije;
- » našteje in razloži vsaj tri ukrepe za učinkovito rabo energije po posameznih skupinah dejavnosti, v gospodinjstvu in v povezavi poklicem, za katerega se izobražuje.

TERMINI

○ energetika ○ energetski vir ○ naravni vir ○ mineralna surovina ○ neobnovljiv vir ○ fosilno gorivo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Zadnji sklop ciljev tej temi je namenjen obravnavi zlasti energetskega virov v Sloveniji in Italiji in izzivom energetske oskrbe. Čeprav med naravne vire sodijo tudi viri kot so kmetijska zemljišča, (pitna)voda ipd., naj bo poudarek na problematiki izkoriščanja obnovljivih in neobnovljivih energetskega virov. V tem smislu je v ospredju njihova raba za proizvodnjo električne energije in toplote. Sedanji razvoj gre v smer opuščanja fosilnih

(neobnovljivih) virov kot je premog, saj pričakujemo zaprtje še zadnjega delujočega premogovnika v bližnji prihodnosti. Zato bo izziv energetske (samo)oskrbe obeh držav še toliko večji. Učitelj naj izkoristi aktualne dogodke in spodbudi dijake k kritičnemu razmišljanju in ustreznem vrednotenju različnih energetskih virov in možnih energetskih scenarijev v prihodnje.

V cilje oziroma standarde znanja so prav tako umeščeni skupni cilji s področij Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; Trajnostni razvoj in Digitalne kompetence s poudarkom na:

- » rabi jezika, kjer dijak uporablja strokovno terminologijo, spoznava razlike med jeziki in razvija sporazumevalne zmožnosti;
- » aktivnem državljanstvu, kjer dijak privzema odnos do človekovih pravic, razvija veščine etične refleksije, državljske drže in kritičnega mišljenja;
- » poosebljanju vrednot trajnosti, kjer dijak gradi razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost;
- » sprejemanju kompleksnosti v trajnosti, kjer dijak prepozna in razume komplekse medsebojne povezave med okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi sistemi;
- » zamišljanju trajnostnih prihodnosti, kjer dijak razvija sposobnost vizualizacije in načrtovanja trajnostnih rešitev za prihodnje izzive;
- » informacijski in podatkovni pismenosti, kjer dijak brska med podatki, jih išče, vrednoti in upravlja z njimi ter digitalnimi vsebinami.

Učitelj navedene skupne cilje realizira z ustreznimi učnimi situacijami, oblikami in metodami dela ter uporabo različnih virov ob podpori digitalne tehnologije. Podrobnejša razlaga umeščenih skupnih ciljev je v didaktičnih priporočilih v poglavju 2 Skupni cilji (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/oxa04v1>).

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

UVOD V GEOGRAFIJO

Rogelj, B., Ogrin, D., Cigale, D., Vintar Mally, K., Miklič Cvek, L., Krevs, M., Frelih, M., Bobovnik, N. (2020). *Uvod v študij Geografije*. FF v Ljubljani.

Na tem mestu pripenjamo celoten nabor **literature**

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx), ki jo lahko učitelj dodatno uporabi pri obravnavi tem oz. skupin ciljev.

UVOD V GEOGRAFIJO

Rogelj, B., Ogrin, D., Cigale, D., Vintar Mally, K., Miklič Cvek, L., Krevs, M., Frelih, M., Bobovnik, N. (2020). *Uvod v študij Geografije*. FF v Ljubljani.

Povezava na razširjen nabor literature.

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx)

ZEMLJEVIDI IN ORIENTACIJA

Kartografija in zemljevidi:

Cigler, N. (ur.). (2003). Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli. Zbirka K novi kulturi pouka. ZRSŠ. Ljubljana, str. 36–37.

Clarke, D. (2003). *Are You Functionally Map Literate?* <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3v38de3>

Golob, B. (2018). Kompas in trije severi. *Geografija v šoli*, 26(2), 53–57.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/thnmy3r>

Golob, T. (2017). Uporaba geografskih informacijskih sistemov pri pouku geografije v srednji šoli na primeru programa Quantum GIS. *Geografija v šoli*, 25(3), 28–35. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ntk04mu>

Polšak, A. (ur.). (2010). Geografija. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. ZRSŠ. Ljubljana, str. 267.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9tvz5qp>

Polšak, A. (ur.). (2013 (ur.). *Geografija. Izzivi razvijanja znanja v gimnazijski praksi*. ZRSŠ. Ljubljana, str. 39.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gspmrff>

Polšak, A. (2014). Vloga zemljevidov pri pouku geografije. V A. Žakelj (ur.), *Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah : sklop: posodobitev pouka na osnovnih šolah in gimnazijah : zbornik prispevkov zaključne konference in predstavitev predmetno razvojnih skupin*, Ljubljana, 1. julij 2013. 2. izd. (str. 83–92). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/21d4qyj>

Spletni zemljevidi in viri podatkov:

ArcanumMaps. Arcanum Maps - The Historical Map Portal. <https://maps.arcanum.com/en/>

ArcGIS Online. <https://www.arcgis.com/index.html>

Atlas okolja. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3s81dzf>

Atlas voda. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/z4r28ju>

eGeologija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1ji0wqu>

Google Earth (aplikacija).

Google Earth. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/72rjiqu>

Google zemljevidi. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p0c0y8v>

Javni geodetski podatki. <https://ipi.eprostor.gov.si/jgp/data>

Javni pregledovalnik grafičnih podatkov MKGP. <https://rkq.gov.si/GERK/WebViewer/>

Naravovarstveni atlas. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/pocka9j>

Open Street Map. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jeiqep2https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7vwtlvj>

Uporabna geografija. <https://uporabna.geografija.si/>

Povezava na razširjen nabor literature.

([https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura za geografijo 2.docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura%20za%20geografijo%202.docx))

ČLOVEK IN POKRAJINA

Fizična geografija

Geologija in geomorfologija

Earle, S. (2019). *Physical Geology – 2nd Edition*. Victoria, B.C.:

BCcampus. <https://opentextbc.ca/physicalgeology2ed/>

Gartner, M., Suvajac, M. (2019). Virtualni reliefni peskovnik. *Geografija v šoli*, 27(1), 24–30.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/y4smh5x>

Stojilković, B., Polšak, A. (2021). Kjer se konča dolina in začne gora : uvod v fizično geografijo gora. *Geografija v šoli*, 29(2), 42–53.

Vrabec, M. (2020). Metamorfne kamnine. *Geografija v šoli*, 28(3), 26–29.

<https://doi.org/10.59132/geo/2020/3/26-29>

Podnebje in podnebne spremembe

Brečko Grubar, V., Kovačič, G., Kolega, N. (2019). Podnebne spremembe vplivajo na pogostejše poplave morja. *Geografija v šoli*, 27(3), 30–34. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ea6w2l4>

Davidović, D., Vovk Korže, A., Lužnik, J. (2019). Politični ukrepi Evropske unije za reševanje podnebne krize. *Geografija v šoli*, 27(3), 25–29. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ea6w2l4>

Hočevar A., Petkovšek Z. (1984). *Meteorologija, osnove in nekatere aplikacije*. Partizanska knjiga, Ljubljana, 219 str.

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). cambiamenti climatici. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vihc8yj>

Libbrecht, G. K. (b. d.). *Snow Chrystals*. <http://www.snowcrystals.com/>

Prelog, F. (b. d.). *Vremenski pojmi*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/czny9lb>

Polšak, A. (2016). Nekaj vsakodnevnih vremenskih pojavov: vlaga v zraku. *Geografija v šoli*, 24(2-3), 147–157. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9wzcyj2>

Roth, G. (1992). *Vremenoslovje za vsakogar*. Državna založba Slovenije.

Vovk Korže, A. (2019). Na podnebne spremembe se mora kmetijstvo prilagoditi takoj. *Geografija v šoli*, 27(3), 12–24. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ea6w2l4>

Vrhovec T., Kastelec D., Petkovšek, Z. (2007). *Vreme in podnebje v gorah*. Tehniška založba Slovenije.

Prsti in rastlinstvo

FAO in Univerza v Ljubljani (2015). *Mednarodni klasifikacijski sistem za poimenovanje tal 2014. Mednarodni klasifikacijski sistem za poimenovanje tal. Posodobitev 2015. Naslov izvirnika: World reference base for soil resources 2014: International soil classification system for naming soils and creating legends for soil maps. Update 2015*. Prevod Blaž Repe. <https://www.fao.org/3/i3794SL/i3794sl.pdf>

Hrvatini, M., Perko, D. (2003). Gozdno rastje in morfometrične značilnosti površja v Sloveniji. *Geografski vestnik*, 75(2), 9–33. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nw5cdo3>

Kmetijski inštitut Slovenij (b. d.). *eTLA – talni informacijski sistem KIS*. <https://www.kis.si/eTLA>

Repe, B. (2010). Prepoznavanje osnovnih prsti slovenske klasifikacije. *Dela*, 34, 143–166. <https://doi.org/10.4312/dela.34.143-166>

Repe, B., Perica, D. (2022). *Terensko proučevanje prsti*. Univerza v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Vovk Korže, A. (2020). Celovit pogled na prsti kot osnovo za kmetijsko rabo tal. *Geografija v šoli*, 28(2), 6–12. <https://doi.org/10.59132/qeo/2020/2/6-12>

Vrščaj, B., Grčman, H., Kralj, T. (2019). *Klasifikacija tal Slovenije. Sistem za opisovanje in poimenovanje tal Slovenije*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dwanqfm>

Splošno o vodah in vodnem krogu

GOV.SI (b. d.). *Voda*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/c7lpj3y>

Easton, Z. M., Bock, E. (2020). *Hydrology Basics and the Hydrologic Cycle*. Virginia Tech. Virginia State University. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/em8affa>

Nonner, J. C. (2002). *Introduction to Hydrogeology: Unesco-IHE Delft Lecture Note Series*. CRC Press. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wwwuamw>

Riđanović, J. (1993). *Hidrogeografija*. Školska knjiga. Zagreb. <https://toaz.info/doc-view-2>

Study Smarter. *Water Cycle*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/63v7xjk>

Vovk, A. (1999). *Hidrogeografija, študijsko gradivo*. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Oddelek za geografijo,

Vovk Korže, A. (2005). *Kopenske vode v geografskem okolju*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxcaijt>

Podzemne vode

Agencija RS za okolje. *Podzemne vode*. <https://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/>

Agencija RS za okolje. *Vode*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l4vh0ob>

Brenčič, M. (2008). *Podzemna voda kot vir pitne vode*. Predavanje, Ljubljana, 21. 11. 2008. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5iqbf78>

Hydrogeological Atlas of the Great Artesian Basin. d28rz98at9flks.cloudfront.net/79790/79790_GAB_Atlas.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fhkpzy7>)

Janža, M., Jamnik, B., Prestor, J., in Mali, N. (2017). Podzemna voda—glavni (skoraj edini) vir pitne vode v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 25(3), 19–27. <https://doi.org/10.59132/qeo/2017/3/19-27>

Oceani, morja in jezera

Agencija RS za okolje. *Morje*. <http://www.arso.gov.si/vode/morje/>

Ding, M., idr. (2023). *A framework of freshwater and saline lake typology classification through leveraging hydroclimate, spectral, and literature evidence*. 10.22541/essoar.168500304.49971280/v1 (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wcxg6we>)

Tekoče vode

Agencija RS za okolje. Reke. <http://www.arso.gov.si/vode/reke/>

Study Smarter. River Regime. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/63v7xjkriver-regime/>

Upravljanje z vodami

Brečko Grubar, V. (2009). Hidrogeografske značilnosti porečja kot osnova za celostno upravljanje s porečjem Mure. V: *Tatjana Kikec (ur.). POMURJE – Trajnostni regionalni razvoj ob reki Muri*. Murska Sobota, Zveza geografov Slovenije in Društvo geografov Pomurja, 84–92. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sifxj7p>

Vovk, A. (2022). Industrijsko onesnaževanje voda in vpliv na ekosisteme. *Geografija v šoli*, 30(2), 24–30. <https://doi.org/10.59132/geo/2022/2/24-30>

Vovk, A. (2022). Problemi z odtokom meteornih voda. *Geografija v šoli*, 30(2), 31–37. <https://doi.org/10.59132/geo/2022/2/31-37>

Splošno o naravnih nesrečah

Dustrup, A. D. (b. d.). *Physical Geography and Natural Disasters*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cjorum6>

INGV vulcani. Istituto nazionale di geofisica e vulcanologia. <https://ingvvulcani.com/faq/>

INGV terremoti. Istituto nazionale di geofisica e vulcanologia. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/34wq5q8>

Komac, B., Zorn, M. (2005). Geomorfološke nesreče in trajnostni razvoj. *IB revija* 4/2005. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/shqlztl>

Komac, B., Zorn, M. (2011). Vloga zavarovanih območij pri blažitvi naravnih nesreč. V J. Nared, D. Perko, N. Razpotnik Visković, *Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji* (str. 113–125). Založba ZRC. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ele0rmx>

Komac, B., Zorn, M., Ciglič, R. (2011). *Izobraževanje o naravnih nesrečah v Evropi*. <https://doi.org/10.3986/9789612545857>

Natek, K. (2011). Temeljni termini v geografiji naravnih nesreč. *Dela*, 35, 73–101. <https://doi.org/10.4312/dela.35.73-101>

Ministrstvo za obrambo. Uprava RS za zaščito in reševanje (2002). *Nesreče in varstvo pred njimi*.

Orožen Adamič, M. (1993). Naravne nesreče v Sloveniji. *Geografski obzornik* 1, 8–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n4d6v07>

Orožen Adamič, M. (2005). Geografija in naravne nesreče. *Geografski obzornik*, 52(1), 4–12. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ah12sxd>

Perko, D. (1992). Ogroženost Slovenije zaradi naravnih nesreč. *Ujma* 6, 74–77.

Trobec, T. (2011). Vodogradbeni protipoplavni ukrepi za varstvo pred škodljivim delovanjem hudourniških poplav kot sestavni del obvladovanja poplavnega tveganja. *Dela*, 35, 103–124.

<https://doi.org/10.4312/dela.35.103-124>

Zorn, M., Komac, B., Pavšek, M., Pagon, P. (ur.) (2010). *Naravne nesreče 1: Od razumevanja do upravljanja*. ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789612545642>

Zorn, M., Komac, B., Ciglič, R., Pavšek, M. (ur.) (2011). *Naravne nesreče 2: Neodgovorna odgovornost*. ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789612545710>

Zorn, M., Komac, B., Pavšek, M., Ciglič, R. (ur.) (2014). *Naravne nesreče 3: (Ne)prilagojeni*. ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789612546762>

Zorn, M., Komac, B., Ciglič, R., Tičar, J. (ur.) (2017). *Naravne nesreče 4: Trajnostni razvoj mest in naravne nesreče*. ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789612549947>

Zorn, M., Komac, B., Pavšek, M., Logar, E. (ur.) (2020). *Naravne nesreče 5: Domači odzivi na globalne izzive*. ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/9789610502678>

Zorn, M. (2016). *Naravne nesreče in trajnostni razvoj*. Študijsko gradivo za študijski program druge stopnje na Fakulteti za humanistične študije in Fakulteti za management Univerze na Primorskem.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/d594pvz>

Družbena geografija

Prebivalstvo

CIA. *The World Factbook*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>

European Commission. *Global Human Settlement - Visualisation*.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6m5l6ws>

Eurostat. *Demography, population stock and balance*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fvlc4te>

Flisar, A. (2018). Medkulturnost in integracija dijakov na srednji šoli iz prve roke. *Geografija v šoli*, 26(3), 56–58.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rysn2w>

Indexmundi. *Demographics*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nsotsfu>

Il Paese domani: crescerà lo squilibrio tra nuove e vecchie generazioni, aumenteranno le differenze. ISTAT.

2024. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vykn9w>

Kelbič Đajić, M. (2018). Migracije, integracija in diskriminacija pri pouku geografije. *Geografija v šoli*, 26(3), 51–55. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rysn2w>

Our World in Data. *Population and Demography Change*. <https://ourworldindata.org/>

Pelc, S. (2018). Geografija marginalnosti. *Geografija v šoli*, 25(1), 8–13.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Rogelj, B. (2018). Miti in dejstva o "begunski krizi". *Geografija v šoli*, 26(3), 26–34.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rysn2w>

Sardoč, M. (2016). Protislovne vsebine v vzgoji in izobraževanju. *Geografija v šoli*, 24(2-3), 8–15.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9wzcyj2>

Statistični urad Republike Slovenije. Podatkovna baza SiStat. Prebivalstvo.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rfeb8xe>

Statistični urad Republike Slovenije. Prebivalstvena

piramida. <https://www.stat.si/poppiramida/Piramida2.asp>

Statista. Demographics. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/iqieuyd>

The World Bank. Population. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wro9i66>

United Nations. World Population Prospects - Population Division. <https://population.un.org/wpp/>

Wikipedia (b. d.). Race (human categorization). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9ce3i57>

Worldometer. <https://www.worldometers.info/>

Žitnik Serafin, J. (2016). Pomen vključevanja migracijske tematike in vsebin medkulturne vzgoje v vse učne predmete. *Geografija v šoli*, 24(2-3), 16–23. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9wzcyj2>

Župančič, J. (2018). Krizne migracije v sredozemskem prostoru in njihove evropske posledice. *Geografija v šoli*, 26(3), 8–25. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rysn2w>

Naselja

Benkovič Krašovec, M. (2006). Centralna naselja na podeželju v Sloveniji. *Geografski obzornik*, 53(3), 10–18.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qe8usl3> ali <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uvmesra>

Bernot, F., Bračič, V., Černe, A., Gams, I., Jeršič, M., Kokole, V., Kokole, V., Kolbezen, M., Lah, A., Lovrenčak, F., Perko, D., Sket, B., in Vrišer, I. (1998). *Geografija Slovenije* (str. 501). Slovenska matica.

Capuder Vidmar, T. (2011). *Razvoj naselij 1: Od prazgodovine do industrijske revolucije. E-učbenik*. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/22wwfhi>

Drozg, V. (2013/2014). *Geografija naselij. Učno gradivo, 1. del, št. leto 2013/14.*

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bmtowwu> (16. 12. 2023)

Drozg, V. (2013/2014). *Geografija naselij. Učno gradivo, 3. del, št. leto 2013/14.*

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f0ohyy7> (16. 12. 2023)

Kokole, V., Kokole, V. (1998). *Naselja in poselitev*. V: Geografija Slovenije. Slovenska matica, Ljubljana, str. 310–361.

Orožen Adamič, M., Fridl, J., Kladnik, D., Drago Perko, D. (ur). (1998). *Geografski atlas Slovenije. Država v prostoru in času*. Ljubljana: DZS.

Portal GOV.SI. *Mesta in urbana območja v Sloveniji*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/d6mw0k7>

Rebernik, D (2008). *Urbana geografija: geografske značilnosti mest in urbanizacije v svetu*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Rebernik, D. (2019). *Geografija naselij*. Znanstvena založba FF, UL.

GOV.SI. *Mesta in mestna območja v Sloveniji*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/d6mw0k7>

Ekonomska geografija

Konečnik, Kotnik, E. (2017). Izzivi ekonomske geografije v gimnaziji. *Geografija v šoli*, 25(1), 38–44.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rzx7ih2>

Šalamun, M. , Konečnik Kotnik, E. (2017). Alternativni pristop k obravnavi ekonomske geografije v gimnaziji.

Geografija v šoli, 25(1), 33–37. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rzx7ih2>

Urbistat (2025). *Demografia e popolazione - Italia*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m6t23m8>

Kmetijstvo

FAO (The Food and Agriculture Organization of the United Nations),

FAOSTAT. <http://www.fao.org/faostat/en/#data>

IMPAKTER. Business of Sustainability (21. 4. 2023). *How Does Climate Change Affect*

Agriculture. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/o8r022a>

Javni pregledovalnik grafičnih podatkov MKGP. <https://rkg.gov.si/GERK/WebViewer/>

Pirnat, J. (2024). *Krajinska ekologija*. Založba Univerze v Ljubljani.

Polšak, A. (2020). Pridelava izbranih kmetijskih kultur na svetu. *Geografija v šoli*, 28(2), 30-39.

<https://doi.org/10.59132/geo/2020/2/30-39>

Potočnik Slavič, I., Lampič, V., in Mikolič, S. (2021) Novi pristopniki v kmetijstvo: uporaba in učinki rezultatov projekta NEWBIE. *Dela*, 56, 229-233. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/t6j32pu>

Razpotnik Visković, N. (2019). Jani Kozina, Mateja Šmid Hribar, Saša Poljak Istenič, Jernej Tiran, Nela Halilović: Družbeni učinki urbanega kmetijstva, *Georitem* 31. *Geografski vestnik*, 91(2), 161–162.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/o0ozda>

Skorupan, M., in drugi (2024). *Kmetijstvo in prehrana* : 6. konferenca Društva učiteljev geografije Slovenije :

Ormož, 31. 5. in 1. 6. 2024. Društvo učiteljev geografije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hc12yt4>

Statistični urad RS. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/k7vbe6w>

United States Environmental Protection (b. d.). Climate Change Impacts on Agriculture and Food Supply. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mm412r0>

Vrišer, I. (1995). *Agrarna geografija*. Filozofska fakulteta v Ljubljani.

Industrija

Confindustria (n. d.). Home. <https://www.confindustria.it/home>

Istituto Nazionale di Statistica (ISTAT). (n. d.). Industria. <https://www.istat.it/tag/industria/>

Kritične mineralne surovine: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1wdbkr9>

Mineralne surovine v Sloveniji: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/49dgbwf>

Polšak, A. (2024). Nekateri globalni problemi tekstilne industrije in hitre mode = On global issues in textile and fast fashion industry. *Geografija v šoli*. 2024, 32(1), 14–25. <https://dx.doi.org/10.59132/qeo/2024/1/15-25>

International Monetary Fund. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7ztm75b>

Our World in Data. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/c3l84ys>

World Bank. <https://datacatalog.worldbank.org/home>

Turizem in promet

Cigale, D., Lampič, B., Potočnik Slavič, I., in Repe, B. (ur.). (2018). *Geografsko raziskovanje turizma in rekreacije v Sloveniji*. *GeograFF 15*. Založba Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789610600183>

Global Maritime Traffic. <https://globalmaritimetraffic.org/index.html>

Grmek, D. (2001). *Logistika tovarnih tokov. Osnove kontejnerizacije*. Konzorcij šolskih centrov Slovenije. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/henb41w>

Horvat, U. (2020). *Geografija turizma: študijsko gradivo*. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

ISTAT. Istituto Nazionale di Statistica. Turismo. <https://www.istat.it/tag/turismo/>

MarineTraffic: Global Ship Tracking Intelligence. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/x7bvfof>

Ogrin, M., Vozelj, T., Žemlja, K. (2017). Trajnostna mobilnost v Alpah. *Geografski obzornik*, 64(3–4), str. 63–74. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yq3ukqf>

Pelc, S. (2007). *Izbrana poglavja iz prometne geografije*. Univerzitetni učbenik. Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/strmrzz>

Rodrigue, J. P., Comtois, C., Slack, B (2013). *The Geography of Transport Systems*. Third Edition. Rutledge. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lnlamfr>

The spatial organization of transportation and mobility (b. d.). The Geography of Transport Systems.

<https://transportgeography.org/>

World Ocean Review. Shipping at the turning point. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2w353hw>

Globalni trajnostni razvoj

American Museum of Natural History (b. d.). Human Population Through Time.

https://www.youtube.com/watch?v=PUwmA3Q0_OE

Babbini, L., De Corso, S., Lasco, A., Leoni, I., Lotti, A., Pasquale, A., Vaccaro, L., Viti, S. (2024). Sostenibilità.

Bagoly-Simó, P. (2022). Geography's unkept promises of education for sustainable development (ESD) on geography's wasted potential to educate for a more sustainable future. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 32(1), 53–68. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f0892oo>

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera M. (2022). GreenComp. Evropski okvir kompetenc za trajnostnost. JRC science for policy report.

Clemente, F., De Corso, S., Lotti, A., Sole, M. C., Lanz, A., Santini A., Alessi, R., Damico, M., Leoni, I., Viti, S. (2025). Economia circolare. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bcimbhe>

Earth Overshoot Day (2023). Country overshoot days. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0e83975>

Fridl, J., Ilc, M., Kušar, S. (2007). Uvajanje vsebin vrednot prostora in prostorskega načrtovanja v učni proces. *Geografija v šoli*, 3(16), 12–20. Zavod RS za šolstvo.

Global Footprint Network (2024). <https://data.footprintnetwork.org>

Go-cart. Make Cartogram. <https://go-cart.io/cartogram>

Inštitut za zdravje in okolje (b. d.). kakšen je tvoj ekološki odtis. <https://izo.si/izracunaj-ekoloski-odtis/>

Košmerl, T., Mikulec, B. (2022). Izobraževanje odraslih za trajnostni razvoj v luči teorij transformativnega učenja. *Sodobna pedagogika*, 73(2), 11–25. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/exquysp>

Kušar, S. (2008). Aktualizacija učnih vsebin z vidika vrednot prostora in participacije javnosti v procesu prostorskega planiranja. *Dela*, 29, str. 37–48. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Ogrin, M., Vozelj, T., Žemlja, K. (2017). Trajnostna mobilnost v Alpah. *Geografski obzornik* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ydfeyyu>), 64(3/4), 63–74. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n7dyzka>

Otrin, K., Benčina, M., Živčič, L., Resnik Planinc, T., Plevnik, A. (2013). *Trajnostna mobilnost, Priročnik za učitelje v srednjih šolah*. Ministrstvo za infrastrukturo in prostor. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m6n7yms>

North-South Centre of the Council of Europe (b. d.). *What is Global Education*.

<https://www.youtube.com/watch?v=wdDMqVNkWEo>

Plut, D. (2002). Teoretični in terminološki vidiki koncepta trajnostnosti/sonaravnosti. *Geografski vestnik*, 74(1), 73–86. ZRC SAZU. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sjoyfxh>

Plut, D. (2005). Teoretična in vsebinska zasnova trajnostno sonaravnega napredka. *Dela*, 35, 6–18. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.

UNESCO in Slovenska nacionalna komisija za UNESCO (2022). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Kažipot. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf (http://www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf)

Vovk, A. (2018). Kako razumeti trajnostni razvoj. *Geografija v šoli*, 26(1), 14–22.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Vovk, A., Davidović, D. (2023). Trajnostnost in krožno gospodarstvo kot izobraževalna priložnost za geografe. *Geografija v šoli*, 31(1), 9–18. <https://doi.org/10.59132/qeo/2023/1/9-18>

Vovk, A., Lužnik, J., Davidović, D. (2019). Agroekološka znanja bogatijo tudi geografijo. *Geografija v šoli*, 27(1), 22–27. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dpdwpep>

Povezava na razširjen nabor literature.

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx)

POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE IN ITALIJE

Regionalizacija

Brezovnik, B., Holcman, B., in Trpin, G. (2020) Pokrajine v Sloveniji. Inštitut za lokalno samoupravo Maribor. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/u242eje>

Gams, I. (1983). Slovenske regije (Geografske značilnosti Slovenije). Mladinska knjiga.

Gams, I. (2000). Stanje v (Prirodno)geografski regionalizaciji Slovenije. *Geografski vestnik*, 72(1), 53–60. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sib4t2k>

Gams, I. (1984). Metodologija geografske razčlenitve ozemlja. *Geografski vestnik*, 56, 75–82. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hljiccm>

Kladnik, Drago (1996). Naravnogeografske členitve Slovenije. *Geografski vestnik* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xbbzvyyf>), 68, str. 123–159. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uzxunue>

Natek, K. (1998). O regionalizaciji Slovenije. *Geografski vestnik*, 70, str. 139–150. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/58kbq35>

Orožen Adamič, M., Perko, D., Kladnik, D., Belec, B., Drozg, V., Pavšek, M., Horvat, U., Vovk, A., in Žiberna, I. (1995). *Krajevni leksikon Slovenije*. DZS.

Perko, D. (1998). Pokrajine. V J. Fridl (ur.), *Geografski atlas Slovenije: država v prostoru in času*. DZS.

Perko, D. (1998). Geografija, regija in regionalizacija. *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Mladinska knjiga.

Perko, D. (1998). Tipizacija in regionalizacija Slovenije. *Geografski obzornik*, 45(1), 12–17. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/01ea8ia>

Perko, D. (1998). The Regionalization of Slovenia (Regionalizacija Slovenije). *Acta geographica*, 38(1).
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ymzhbho>

Plut, D. (1999). Regionalizacija Slovenije po sonaravnih kriterijih. *Geografski vestnik*, 71, 9–25.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jhfleh6>

Senegačnik, J., Ogrin, D., Žiberna, I. (2013). Nova naravnogeografska členitev Slovenije na 47 pokrajin. *Geografija v šoli*, 22(2/3), 110–124. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wqpx8as>
 ali <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0ftzf3m>

Vrišer, I. (1990). Ekonomskogeografska regionalizacija Republike Slovenije. *Geografski zbornik*, 30, str. 131–247.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hcfxmnt>

Žiberna, I., Natek, K., Ogrin, D. (2004). Naravnogeografska regionalizacija Slovenije pri pouku geografije v osnovni šoli. V: Drozg, Vladimir (ur.). *Teorija in praksa regionalizacije Slovenije*. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Alpske pokrajine v Sloveniji in Italiji

Homo Alpinus. (2025). Le Alpi. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0yvuyusp>

Kunaver, J. (2021). Kaninsko pogorje in njegova izjemna narava iz sedanjosti v preteklost. *Geografija v šoli*, 29(3), 10–27. <https://doi.org/10.59132/qeo/2021/3/10-27>

Kunaver, J. (2022). Kaninsko pogorje in človek. *Geografija v šoli*, 30(1), 10–21. <https://doi.org/10.59132/qeo/2022/1/10-21>

Ministero dell'Ambiente e della Sicurezza Energetica (MASE). (2022). Elenco dei parchi. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rdupvvh>

Mavri, R. (2021). Trajnostni razvoj rekreacije na prostem v Triglavskem narodnem parku. *Geografija v šoli*, 29(2), 24–33. <https://doi.org/10.59132/qeo/2021/2/24-33>

Medved Cvikel, B., Kranjec, S., Kavšek, J. (2021). Kmetijstvo na gorskem območju v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 29(2), 15–23. <https://doi.org/10.59132/qeo/2021/2/15-23>

Mikša, P. (2021). Od gore do simbola: Triglav in njegova vloga pri Slovencih. *Geografija v šoli*, 29(2), 6–14. <https://doi.org/10.59132/qeo/2021/2/6-14>

Parks.it. (2025). Atlante dei Parchi. <https://www.parks.it/mappe/ap.php>

Polšak, A. (2021). Naravni spomenik Tolminska korita. *Geografija v šoli*, 29(3), 61–62. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8fd3ia2>

Skoberne, P., M. Getzner, H. Kirchmeir, 2012: Analiza naravnih značilnosti na območju Karavank. INTERREG IV A Slovenija-Avstrija, projekt Karavanke@prihodnost – Gospodarjenje z naravo v evropski regiji prihodnosti, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9ckmv1u>

Stružnik S. (2021). Planinsko pašništvo. *Geografija v šoli*, 29(2), 34–

41. <https://doi.org/10.59132/qeo/2021/2/34-41>

Padska nižina

Assandri, G., Brambilla, M., Bassi, E., in Rubolini, D. (2023). *Effects of land-use changes on biodiversity in agricultural landscapes: A case study from Northern Italy*. Università degli Studi di Milano.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jhq84c7>

Consorzio di Bonifica Delta del Po (n. d.). *La formazione della Pianura Padana*.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/buw6r3w>

HyperFVG (2006). *Alta e bassa pianura friulana*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uvxq54t>

Istituto Nazionale di Statistica (ISTAT) (n. d.). *Industria*. <https://www.istat.it/ita/industria/>

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA) (2020–2024). *EcoAtlante*.

<https://ecoatlante.isprambiente.it/>

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA) (n. d.). *Stato, variazioni e tendenze del clima in Italia*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ad3r0jp>

Ministero delle Imprese e del Made in Italy (MIMIT) (n. d.). *Sito ufficiale del MIMIT*.

<https://www.mimit.gov.it/it/>

Regione Emilia-Romagna (2024). *La Pianura Padana*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/v0rzdks>

Regione Veneto (2022). *Dettaglio news - Ambiente e territorio*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/28tbmrz>

Sanità Informazione (2023). *Inquinamento, Pianura Padana tra le peggiori in Europa: l'inchiesta sul Guardian*.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/939saq7>

Soldi, C. (2024). *Clima in Pianura Padana: agricoltura in tilt*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/63v7nws>

Urbistat. (2025). *Demografia e popolazione - Italia*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m6t23m8>

Apenini

Camardo, G. (2022). *Il pessimo stato del Calderone, il ghiacciaio che non c'è più*.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2qvnfd3>

Di Noi, A., De Corso, S., Di Stefano, C., Carnevali, L., Ercole, S., Genovesi, P., Grignetti, A., Imperio, S., Nardelli R., Serra, L. (2024). *Natura e biodiversità*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zdpcvrk>

INGV terremoti. Istituto nazionale di geofisica e vulcanologia. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/34wq5q8>

INGV vulcani. Istituto nazionale di geofisica e vulcanologia. <https://ingvvulcani.com/faq/>

Licari, F., in Miccoli, S. (2024). La demografia delle aree interne: dinamiche recenti e prospettive future.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j0bw8b2>

Lo spopolamento della montagna abruzzese è inevitabile? (2024). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/emf0lb7>

Obalna območja in otoki

Babbini, L., De Benedetti, A. A., De Corso, S., De Fioravante, P., Pasquale, A., Vaccaro, L., Borrello, P., De Angelis, R., Nardone, G., Picone, M., Spada, E., Fortibuoni, T., Ronchi, F., Silvestri, C. (2024). Mare e coste.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/anben05>

ISTAT. Istituto Nazionale di Statistica. Turismo. <https://www.istat.it/tag/turismo/>

Jelinic, I. (2024). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7riukdh>

Missing Migrants Project. Organizzazione Internazionale per le Migrazioni. 2024.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6i6wfc0>

Sbrana, F. (2024). L'epoca della Cassa e le aree meridionali da sostenere.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4zkxy0u>

Turismo: le sfide per rilanciare il turismo nel Mezzogiorno (2024). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q7ej27f#>

Predalspke pokrajine

Blatnik, M. (2013). *Gorenjska v obdobju globalizacije*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Bole, D., in drugi (2020). *Velenje, industrijsko mesto v preobrazbi*. Založba ZRC.

Černe, A., Kušar, S. (2014) Razvojni položaj Gorenjske statistične regije. *Dela*, 41, 55–79.

Čater, L. (2018). *Razvoj turizma ob Velenjskem jezeru* [Magistrsko delo, Univerza v Mariboru]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kzh3si>

Drožg, V., Horvat, U., in Konečnik Kotnik, E. (2017). *Geografije Podravja*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/956iwf8>

Gabrič, A., Čevka, K., Obrstar, J., in Štaut, L. (2018). *Zasavje 2018 : iz temnega rudarstva v zeleno prihodnost* : 21. geografski raziskovalni tabor. Društvo mladih geografov Slovenije.

Geršič, M. (ur.). (2021). *Koroška – od preteklosti do perspektiv*. Zveza geografov Slovenije in ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika. <https://doi.org/10.3986/zborovanje.016>

Jelen, A., Klemenčič, M. (ur.), Popovič E. (ur.). (2015). *Spodnja Savinjska dolina. V toku idej in doživetij po dolini zelenega zlata*. 18. geografski raziskovalni tabor, 5.–13. 7. 2014. Ljubljana : Društvo mladih geografov Slovenije.

Polšak, A. (2018). Pridelava hmelja v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 26(1), 60–64. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Polšak, A. (2019). Gmajne v Spodnji Savinjski dolini in regulacija Savinje. *Geografija v šoli*, 27(1), 10–23. <https://doi.org/10.59132/geo/2019/1/10-23>

Polšak, A. (2021). Oblikovanje zemljiške razdelitve na Kozjanskem. *Geografija v šoli*, 29(1), 5–21. <https://doi.org/10.59132/geo/2021/1/5-21>

Senegačnik, J. (2012). *Slovenija in njene pokrajine*. Modrijan.

Šarac, D. (2021). *Prostorski in urbanistični razvoj mesta Ljubljane skozi čas : vpliv vojsk na razvoj mesta*. Obzorja.

Ferle, M., Gašperič, P., Horvat, M., Pokrajac, A., Polajnar, J., Porok, A., Savenc, B., Šinkovec, I., Vurnik, B., Zorn, M., Žmuc, I., in Županek, B. (2018). *Zgodovina Ljubljane: od kolišč do zelene prestolnice* (str. 224). Mestni muzej, Muzej in galerije mesta Ljubljane.

Žiberna, I., Zajc, P. (2021). Geografske značilnosti Pohorja. *Proteus*, 83(2-5), 104–114. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xybo6v4>

Obsredozemske pokrajine

Bogataj, J. (2021). *Slovenija: kulturna dediščina na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Balkana*. Hart.

Gosar, A. (2003). *Zavarovana območja in njihov pomen za turizem : morska učna pot : Mesečev zaliv in njegovi zakladi : strokovni seminar in terensko delo, 28. –29. november 2003*, Strunjan. Univerza na Primorskem.

Istenič, K., Cotman, G., Resnik Planinc, T., in Nemec, L. (2009). *Strokovna ekskurzija na Primorsko*. Oddelek za geografijo. Filozofska fakulteta.

Koderman, M., Poklar, M. (ur.). (2023). *Geografsko raziskovanje Slovenske Istre 2*. Založba Univerze na Primorskem. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xhy46nl>

Kovačič, G. (ur.). (2021). *Geografsko raziskovanje Slovenske Istre 1*. Založba Univerze na Primorskem. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rvcrl5a>

Nared, J., Repolusk, P., Kavaš, D., Zavodnik Lamovšek, A., Čok, G., in Mrak, G. (2022). *Spodbujanje razvoja obmejnih problemskih območij v Sloveniji*. Geografija Slovenije 38. Založba ZRC. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m7jor2h>

Ogrin, D. (ur.) (2018). *Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva*. Znanstvena založba Filozofske fakultete v Ljubljani.

Pavšič, J., Gogala, M., in Seliškar, A. (2019). *Slovenska Istra 1, Neživi svet, rastlinstvo, živalstvo in naravovarstvo*. Slovenska matica.

Perko, D., in Orožen Adamič, M. (ur.) (1998). *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Mladinska knjiga.

Polšak, A. (2022). Prostorsko širjenje Kopra in njegovega pristanišča = Spatial expansion of Koper and its port. *Geografija v šoli*, 30(1), 32–37. <https://doi.org/10.59132/geo/2022/1/32-37>

Senegačnik, J. (2012). *Slovenija in njene pokrajine*. Modrijan.

Stepišnik, U. (2024). *Geomorfologija krasa Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://doi.org/10.4312/9789612973131>

Dinarskokraške pokrajine

Bogataj, J. (2021). *Slovenija: kulturna dediščina na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Balkana*. Hart.

Ciglič, R. (2016). *Dinarske pokrajine*. V Terasirane pokrajine: ob sedemdesetletnici Geografskega inštituta Antona Melika. ZRC SAZU, 96–133.

Ferk, M. (2016). *Paleopoplave v porečju kraške Ljubljane*. Založba ZRC. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/w2wn2vc>

Gostinčar, P. (2011). Kontaktni kras v Kočevskem Rogu in Kočevski Mali gori. *Dela*, 35, 27–43. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/869efau>

Krofel, M., Perušek, M. (2010). Dinarski gozdovi kot ekosistem. *Svet ptic*, 16(2), 6–9.

Nared, J., Repolusk, P., Kavaš, D., Zavodnik Lamovšek, A., Čok, G., in Mrak, G. (2022). *Spodbujanje razvoja obmejnih problemskih območij v Sloveniji*. Geografija Slovenije 38. Založba ZRC. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m7jor2h>

Nared, J., Repolusk, P., Zavodnik Lamovšek, A., Foški, M., in Mrak, G. (2023) *Demografska analiza in projekcije za podeželska in urbana območja v Sloveniji*. Založba ZRC.

Perko, D., in Orožen Adamič, M. (ur.) (1998). *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Mladinska knjiga.

Senegačnik, J. (2012). *Slovenija in njene pokrajine*. Modrijan.

Sinjur, I. (2014). Žledolom januarja in februarja 2014 v Sloveniji : prostorska in časovna spremenljivost vremena na območju dinarskih pokrajin. *Gozdarski vestnik*, 72(7/8), 299–309.

Stepišnik, U. (2017). *Dinarski kras: plitvi kras Zgornje Pivke*. Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0jaqpon>

Stepišnik, U. (2020). Kraška polja v Sloveniji. *Dela*, 53, 23–43. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l73wlr4>

Stepišnik, U. (2024). *Geomorfologija krasa Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://doi.org/10.4312/9789612973131>

Žebre, M., Stepišnik, U., in Kodelja, B. (2013). Sledovi pleistocenske poledenitve na Trnovskem gozdu. *Dela*, 39, 157–170. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1fp9bs0>

Obpanonske pokrajine

Bogataj, J. (2021). *Slovenija: kulturna dediščina na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Balkana*. Hart.

Cigale, D. (2019). *Kulturna pokrajina Haloz*. Univerzitetna založba Univerze Maribor. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/s075hqm>

- Drozg, V. (ur.), Horvat, U. (ur.), Konečnik Kotnik, E. (ur.). (2017). *Geografija Podravja*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 348 str. Zbirka Prostori. <https://dx.doi.org/10.18690/978-961-286-074-5>
- Drozg, V., Horvat, U., Konečnik Kotnik, E. (ur.). (2019). *Kulturna pokrajina Haloz*. 1. izd. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 220 str. Zbirka Prostori. <https://dx.doi.org/10.18690/978-961-286-302-9>
- Horvat, U. (ur.), Konečnik Kotnik, E. (ur.), Žiberna, I. (ur.). (2023). *Dravsko polje*. 1. izd. Maribor: Univerzitetna založba, 2024. II, 363 str. Zbirka Prostori. <https://dx.doi.org/10.18690/um.ff.11.2023>
- Horvat, U., Stubičar, N. (2021). Pojavnost in prepoznavnost poglobitnih turističnih znamenitosti in lokacij v Mariboru. *Revija za geografijo*, 16(2), 7–32. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ovauzx>
- Hozjan, Ž. (2022). *Geografski oris območja Lendavskih goric* [Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta]. <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=83307>
- Komel, R. in Šalamon, A. (ur.) (2021/22) *Haloze*. Prirodoslovno društvo Slovenije.
- Lampič, B. (ur.), Rebernik, D. (ur.). (2011). *Spodnje Podravje pred izzivi trajnostnega razvoja*. Univerza v Ljubljani, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za geografijo.
- Nared, J., Repolusk, P., Kavaš, D., Zavodnik Lamovšek, A., Čok, G., in Mrak, G. (2022). *Spodbujanje razvoja obmejnih problemskih območij v Sloveniji*. Geografija Slovenije 38. Založba ZRC. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m7jor2h>
- Perko, D., in Orožen Adamič, M. (ur.) (1998). *Slovenija – pokrajine in ljudje*. Mladinska knjiga.
- Senegačnik, J. (2012) *Slovenija in njene pokrajine*. Modrijan.
- Podvršič, A. (2023). De-industrialisation of Maribor : from devaluation to subordinated re-integration into global capitalism. *Revija za geografijo*, 18(2), 23–40.
- Žiberna, I. (3. 1. 2020). Kako onesnažujemo v Mariboru. *Večer*. Selan, I. (8. 8. 2017). Kje se pregreva Maribor in zakaj. *Večer*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qpsu0cp>
- Žiberna, I. (2022). Naravnogeografske značilnosti Haloz. *Proteus*, 84(4-7), 164-171.

Zamejstvo

- IV Rapporto dell'Italia sull'attuazione della Convenzione quadro per la tutela delle minoranze nazionali. Ministero dell'Interno (2014). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vxsszpu>
- Dolinar, F. M., Gabrič, A., Golec, B., Kosi, M., Nabergoj, T., Rihtaršič, M. (2011). *Slovenski zgodovinski atlas*. Nova revija.
- Herakovič, K. (2009). *Slovenci v zamejstvu v učnih načrtih in učnih gradivih pri pouku geografije in slovenščine v gimnazijah* [Diplomsko delo]. Univerze v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/d20i5zi>
- Josipovič, D. (2016). Porabski Prekmurci in meje Prekmurja. *Analiza PAZU HD*, 2(1), 15-26. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nfomb57>

Polšak, A. (2010). *Slovenci v zamejstvu*. Seminar ZRSŠ Drugačna geografija. Livške ravne. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/o5xtvno>

Republika Slovenija. GOV.SI. Zamejstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/s6a3yqf>

Republika Slovenija. GOV.SI. Slovenci po svetu. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sc4q35l>

Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. <https://slovenci.si/slovenci-po-svetu/>

Wikipedija. Koroški Slovenci. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6tyjafq>

Zupančič, J. (1997). Slovenci v Avstriji – število, način poselitve, struktura, identiteta. *Geografski vestnik*, 69, 115–138. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9fcvinb>

Zupančič, J. (2022). Položaj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem v postmodernem družbenem utripu. *Dela*, 58, 49–75. <https://doi.org/10.4312/dela.58.49-75>

Zupančič, J. (2022). Položaj slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem v postmodernem družbenem utripu. *Dela*, 58, 49–75. <https://doi.org/10.4312/dela.58.49-75>

Zupančič, J. (2022). Slovenske manjšine v sosednjih državah. *Razprave FF*. <https://doi.org/10.4312/9789617128819>

Povezava na razširjen nabor literature.

(https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx)

IZZIVI SODOBNEGA SVETA

Azija

Erhartič, B. (2009). *Jemen*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Fabjan, I. (2003). Singapur – sodobno mesto in istoimenska država. *Geografski obzornik*, 50(1), 3–10. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9bhh9nm>

Frantar, P. (2004). Galilejsko jezero in njegov pomen za vodno oskrbo Izraela. *Geografski obzornik*, 51(1), 18–23. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vnldpy8>

Gabrovec, M., Kušar, S., Mihelčič, M., Mrak, I., Rejec Brancelj, I., in Zupančič, J. (2004). *Kirgizistan*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Gradišar, B. (2001). Jordanija – biser Bližnjega vzhoda. *Geografski obzornik*, 48(1), 15–20. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4lxk1th>

Lozinšek, M. (2005). Kašmir – od raja do vojne. *Geografski obzornik*, 52(3), 11–17. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/w7147u1>

Marn, T. (2015). *Mjanmar*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Napokoj, M. (2011). *Šrilanka*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Perpar, A. (2006). Japonsko podeželje – razvojna priložnost ali relikv preteklosti? *Geografski obzornik*, 53(3), 24–27. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uvmesra>

Šijanec, K. (2013). Tri mesta Radžastana. *Geografski obzornik*, 60(1/2), 28–37. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ao60vda>

Šijanec, K. (2015). Demografski in gospodarski razvoj Vietnama in Laosa. *Geografski obzornik*, 62(1), 4–18. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/u6w29xz>

World Atlas (b. d.). *Oceani*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n12etpb>

World Atlas (b. d.). *Celine*. <https://www.worldatlas.com/continents>

Zupančič, J. (2021). *Geografija Rusije in njenih vplivnih območij*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Županič, J. (2016). Guilinski kras. *Geografski obzornik*, 63(2), 14–22. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xmrvi4p>

Afrika

African Development Bank Group (b. d.). *African Economic Outlook*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/y01bcd2>

Earth.Org (b. d.). *Deforestation in Africa: Causes, Effects, and Solutions*. <https://earth.org/deforestation-in-africa/>

Ferfila, B. (2020). *Afrika*. Demat.

Ganna Mahmoud, D. (2021). *Gorovje Atlas*. *Geografija v šoli*, 29(2), 54–61. <https://doi.org/10.59132/geo/2021/2/54-61>

Geršič, M. (2014). Biser Afrike: geografski oris Ugande. *Geografski obzornik*, 61(1/2), 4–15. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kmyvd4j>

Geršič, M. (2016). Naravna dediščina Etiopije. *Geografski obzornik*, 63(1), 4–16. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8qkzwcf>

Geršič, M. (2019). Kulturna dediščina Sudana. *Geografski obzornik*, 66(3), 4–18. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/miloxio>

Grmovšek, A. (2000). Tsingy de Bemaraha – kras na Madagaskarju. *Geografski obzornik*, 47(4), 11–15. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f6cob14>

Katalinič, E. (2017). Afriške bolezni – medpredmetni in formativni pristop. *Geografija v šoli*, 25(2), 39–44. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7nxeoju>

Lampič, B. (2001). Bogastva in okoljski problemi Namibije. *Geografski obzornik*, 48(4), 39. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j96l7hj>

- Lovrenčak, F. (2011). Geografska regionalizacija Afrike. *Geografski obzornik*, 58(4), 4–8.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp>)
- Markelj, V. (2009). Madagaskar – etnična identiteta rdečega otoka. *Geografski obzornik*, 56(3), 4–14.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6v4peoz>
- Napokoj, M. (2008). *Libija*. Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Pirc, J. (2017). *Libija – od imigracijskega središča do območja prisilnih migracij*. *Geografski obzornik*, 64(1), 23–33. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qa8enj>
- Polšak, A. (2016). Brez namakanja v Egiptu ne gre. *Geografija v šoli*, 24(2/3), 8–21.
<https://doi.org/10.59132/geo/2016/2-3/101-105>
- Senegačnik, J. (2002). Cape Town. *Geografski obzornik*, 49(1), 3–9.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/t8nqkma>
- Senegačnik, J. (2007). Burkina Faso. *Geografski obzornik*, 54(2), 4–11.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0q1zp17>
- Senegačnik, J. (2009). Mali – primer relativno stabilnega političnega in gospodarskega razvoja sahelske države. *Geografski obzornik*, 56(1/2), 4–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l310rqt>
- The Economist Intelligence Unit (b. d.). *Africa Outlook 2024*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cfswsin>
- The World Bank (b. d.). *The Africa Human Capital Plan*. <https://ahcp.worldbank.org/en/>
- Urbanc, M. (2004). Sneg na Kilimandžaru. *Geografski obzornik*, 51(3), 24–27.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vj5hx6l>
- Vintar Mally, K. (2010). *Maroko* (2. dopolnjena izdaja). Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Vintar Mally, K. (2011). Spreminjanje podnebja v Afriki – Ključen razvojni izziv. *Geografski obzornik*, 58(4), 9–18.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp>
- Vintar Mally, K. (2012). *Geografija Podsaharske Afrike*. Univerza v Ljubljani. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Vodopivec, B. (2011). Nova destinacija: odgovornost – Odgovorni turizem v Burkina Fasu. *Geografski obzornik*, 58(4), 34–35. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp>
- Vovk Korže, A. (2011). Regionalna geografija Afrike – Pogled na izobraževanje in učna gradiva. *Geografski obzornik*, 58(4), 29–33. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp>
- Zakovšek, S. (2014). Lagos – razvojni problemi nigerijskega vele mesta. *Geografski obzornik*, 61(4), 4–12.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/islemqa>
- Zupančič, J. (2011). Nemirni afriški kontinent – Geografski vidiki kriznih območij v Afriki. *Geografski obzornik*, 58(4), 19–28. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqwe5vp>
- Zupančič, J. (2020). Nemirni Afriki kontinent. *Geografski obzornik*, 58(4), 19–28.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/16pmbh3>

Severna Amerika

Anko, E. (2021). *Urbana prenova mest v Združenih državah Amerike* [Zaključna seminarska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h26syvb>

Bokal, G. (2015). *Geografski vidiki družbenih gibanj v Združenih državah Amerike po drugi svetovni vojni* [Zaključna seminarska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rlv6pcs>

Ferfila, B. (2013). Indijanci Severne Amerike – nekoč in danes. Fakulteta za družbene vede.

Ilc, M. (2006). Slovenska diaspora na metropolitanskem območju Clevelanda. *Geografski obzornik*, 53(4), 4–9. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/v3fr6ss>

Kunaver, J. (2002). Koloradska planota in kanjonske pokrajine jugovzhodnega Utaha. *Geografski obzornik*, 49(2), 3–8. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1mtklfz>

Kunaver, J. (2002). Naravni parki in naravne znamenitosti v zgornjem toku rek Kolorado, Green River in San Juan. *Geografski obzornik*, 49(3), 3–11. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ndqn9zp>

Orešnik, H. (2017). Prebivalstvo in poselitev ZDA. Magistrsko delo [Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jn8d6qq>

Polšak, A. (2008). Narodni park Bryce Canyon. *Geografski obzornik*, 55(1/2), 25–31. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b2w2ldk>

Potočnik Slavič, (2009). Kanadske družbenogospodarske prelomnice. *Geografski obzornik*, 56(4), 9–20. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9pfua8n>

Repe, B., in Brus, R. (2012). *Kalifornija*. Založba ZRC, ZRC SAZU.

Senegačnik, J. (2008). Veliki kanjon. *Geografski obzornik*, 55(1/2), 4–9. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8c0pdv2>

Stojilković, B. (2013). Sodobni razvojni procesi ob mehiško-ameriški meji. *Geografski obzornik*, 60(4), 4–11. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9jrp3u4>

Latinska Amerika

Chalupa, P., Veselovský, J., Kladnik, D. (2018). Peru – dežela potomcev Inkov. *Geografski obzornik*, 65(3/4), 42–51. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dka3w1q>

Cigale, D. (2002). Indijansko prebivalstvo v Argentini. *Geografski obzornik*, 49(2), 18–25. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/t8nqkmg>

Cigale, D. (2017). Tradicionalni in sodobni odnosi človeka do gora na primeru Andov. *Geografski obzornik*, 64(374), 53–62. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n7dyzkg>

Černoš, S. (2014). *Prilaganje Inkov naravnogeografskim značilnostim Ekvadorja* [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/jdbpild>

Fabjan, I. (2000). Jamajka – otok reggaeja in ruma. *Geografski obzornik*, 47(2), 20–25. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1dpod5a>

Fabjan, I. (2000). Paragvaj. *Geografski obzornik*, 47(4), 16–20. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/o7uynnt>

Furlan, U. (2012). Sonaravno življenje Majev. *Geografski obzornik*, 59(4), 12–19. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/20bvql0>

Kokalj, Ž. (2007). Kolumbija – primer pomena stabilnih političnih razmer za gospodarski in družbeni razvoj države. *Geografski obzornik*, 54(2), 12–16. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0q1zp17>

Mrak, I. (2003). Kordiljera Huayhuash. Zavarovana lepota perujskih Andov. *Geografski obzornik*, 59(2), 4–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yone1wq>

Rejec Brancej, I. (2000). Pantanal – biser v osrčju Latinske Amerike. *Geografski obzornik*, 47(2), 3–9. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/v08r9tv>

Senegačnik, J. (1996). Pokrajinske značilnosti Čila. *Geografski obzornik*, 43(4), 6–12. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/a5kr1tr>

Senegačnik, J. (2001). Nekatere družbenogeografske posebnosti Haitija. *Geografski obzornik*, 48(2), 3–12. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/84occiy>

Stojilković, B. (2020). Izbrani primeri aktualnih procesov in dogodkov v Latinski Ameriki. *Geografija v šoli*, 28(1), 8–17. <https://doi.org/10.59132/geo/2021/2/42-53>

Veselovský, J., Chalupa, P. (2020). Bolivija – Tibet Južne Amerike. *Geografski obzornik*, 67(1/2), 58–68. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j46nycq>

Avstralija

Australia - Geophy. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ldd3qxy>

Australian Government - Geoscience Australia. *Australian Geography*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/div4r26>

Australian Government. Hydrogeological Atlas of the Great Artesian Basin. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3qmsyvx>

Brllec, T. (2012). *Urbanizacija v Avstraliji* [Zaključna seminarska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7k3kea4>

Mezeg, D. (2015). *Turizem Avstralije* [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0p0f707>

Patrick, K. (9. 6. 2010). Geomorphology of Uluru, Australia. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q88e1i3>

Podobnikar, T. (1996). Avstralija – odmaknjeni outback. *Geografski obzornik*, 43(2), 13–19.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bk2j0ef>

Selčan, A. (2011). *Hidrogeografija Avstralije* [Zaključna seminarska naloga, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yukmm1z>

Senegačnik, J. (2002). Sydney. *Geografski obzornik*, 48(4), 16–22. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j96l7hj>

Polarna območja

AntarcticGlaciers.org. *How much of the Antarctic Ice Sheet is below sea level?*

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/e8tvqs0>

Aurora Expeditions. *10 fun facts about Antarctica*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/q9u0n5j>

British Antarctic Survey. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/bz980ni>

Jamieson, S. S. R., Stokes, C. R., Ross, N., Rippin, D. M., Bingham, R. G., Wilson, D. S., ... Bentley, M. J. (2014). The glacial geomorphology of the Antarctic ice sheet bed. *Antarctic Science*, 26(6), 724–741.

<https://doi.org/10.1017/S0954102014000212>

Limits of Oceans and Seas. Monte Carlo, 1953. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2k37zcp>

Perko, D. (2006). Koliko je oceanov. *Geografski vestnik*, 78(2), 77–83.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/98lvfah>

Scientific Committee on Antarctic Research. <https://scar.org>

Senegačnik, J. (2010). Antarktika – ledena celina z ozirom na globalno segrevanje ozračja. *Geografski obzornik*, 57(3/4), 15–23. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qtpqdkr>

Senegačnik, J. (2001). Turizem na Antarktiki. *Geografski obzornik*, 58(2), 5–14.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ewdob1v>

Povezava na razširjen nabor literature.

https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx

GEOGRAFSKI IZZIVI EVROPE

Severna Evropa

Danish Energy Agency (2002). *Data, tables, statistics and maps. Energy Statistics 2022*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/t9qhz25>

Denmark, de. *Pioneers in clean energy*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/77p20ih>

Government of Iceland. *Energy*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5hr50kl>

Government of Iceland. *Fisheries in Iceland*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wbwmpc6>

- Government.no (12. 10. 2021). Norway's oil history in 5 minutes. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wvby568>
- Green by Iceland. *Renewable Energy*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/36kchfl>
- Hreinsson, Egill. (2008). *Renewable Energy Resources in Iceland – Environmental Policy and Economic Value*. Nordic Conference on Production and Use of Renewable Energy 9 -11 of July, 2008, Vaasa, Finland. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hqqrkja>
- ICES – International Council for the Exploration of the Sea (2021). *Icelandic Waters ecoregion – Fisheries overview*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h79774s>
- Kortelainen, J. (2002). Forest industry on the map of Finland. *Fennia. International Journal of Geography*, 180. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n91uv8x>
- Kunaver, J. (2010). Svalbard - arktični glaciološki in ekološki laboratorij Evrope. *Geografski obzornik*, 57(2), 4–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cugqm2r>
- Kunaver, J. (2010). Svalbard - naravna pestrost arktične pokrajine. *Geografski obzornik*, 57(3/4), 4–14. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gtpqdkr>
- LowCarbonPower. *Electricity in Denmark in 2023/2024*. <https://lowcarbonpower.org/region/Denmark>
- Mesec, S. (2005). Laponska - tradicija v tranziciji. *Geografski obzornik*, 52(3), 24–27. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/w7147u1>
- Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. *Forestry in Finland*. <https://mmm.fi/en/forests/forestry>
- Natural Resources Institute Finland (2024). *Country Market Statement Finland 2024: Forest Sector Market Statement for Finland 2024*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/asx3fjn>
- Ministry of Agriculture and Forestry of Finland. *Forest industry*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ady2v1l>
- Norway. *Geography*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/myvee4r>
- Razpotnik, B. (2007). Struktura in položaj manjšin na Finskem [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nnbeq1t>
- Sinjur, I. (2016). Delovno mesto nad arktičnim krogom. *Geografski obzornik*, 63(1), 17–22. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8qkzwcfc>
- Statista. *Population of Estonia, Latvia and Lithuania from 1950 to 2020*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6n3t25w>
- Statistic Iceland. *Fisheries*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mdksq5k>
- Szulecki, K., Chitra, A., Harald, D., Houeland, C., Jordhus-Lier, D. (2021). *Norwegian Oil and Gas Transition: Building Bridges Towards a Carbon Neutral Future*. University of Oslo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lnqcs73>
- World Population Review. *Baltic States 2024*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vsv299l>

Zvidriņš, P. (2010). Demographic Development in the Baltic Sea Region. Latvijas Zinatnu Akdemijas.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9dz0qvf>

Zahodna Evropa

ESRI. *Demographics, higher investment and the future potential growth rate of the Irish economy*.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/o6uscub>

Government of the Netherlands. *Agriculture and horticulture*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f5cxh36>

Koster, E. A. (2005). *The Physical Geography of Western Europe*. Oxford University Press. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/tmqfxki>

Kumer, P. in Milost, J. (2015). *Irska*. Založba ZRC.

OECD iLibrary. *OECD Economic Surveys: France*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1et3pw3>

Cormac Ó Gráda, C., Hjortshøj O'Rourke, K. (2021). *The Irish Economy During the Century After Partition*. Working Paper Series. UCD Centre for Economic Research. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4yykecl>

Ozis, L. (2012). Trajnostna mobilnost in dostop do turističnih znamenitosti na Irskem. *Geografski obzornik*, 59(4), 20–28. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/20bvql0>

Polšak, A. (2017). Drobci iz geologije Škotske. *Geografija v šoli*, 25(1), 10–23.
<https://doi.org/10.59132/qeo/2017/1/10-23>

Ruhr-Universität Bochum. *Regionalkunde Ruhrgebiet*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xyhe83r>

Statista. *Demographics of Ireland - statistics & facts*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6c0z3ti>

Wageningen University & Research (11.12. 2023). *State of Agriculture, Nature and Food: Agricultural businesses increasingly finding additional sources of income*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/snzt44a>

Wikipedia. *Economy of France*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/583qp5h>

Južna Evropa

Civili, F. S. (2010). *The Land-Based Pollution of the Mediterranean Sea: Present State and Prospects*. IE Med.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/eiqxmm4>

Fabjan, I. (2002). Madeira - otok večne pomladi. *Geografski obzornik*, 49(2), 21–27.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1mtklfz>

Gumilar, A. (2003). Korzika - gorati sredozemski otok. *Geografski obzornik*, 50(1), 11–16.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9bhh9nm>

Gradišar, P. (2000). Algarve – evropski »konec sveta«. *Geografski obzornik*, 47(1), 16–19.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/komel8c>

Kumer, P., Milost, J. (2011). Ciper - večni talec tujih interesov. *Geografski obzornik*, 57(3/4), 24–31.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ik3t4sv>

Plan Bleu (b. d.). *Mediterranean Observatory on Environment and Sustainable Development*. <https://www.obs.planbleu.org/en/mssd/>

Potočnik, I. (2000). Mallorca: biser ali madež v Sredozemlju? *Geografski obzornik*, 47(2), 10–19.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1dpod5a>

Vovk Korže, A. (2001). Malta - ostanek kopenskega mostu med Evropo in Azijo. *Geografski obzornik*, 48(1), 3–8.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4lxk1th>

Zorn M. in Logar Zorn, V. (2003). Okamneli gozd na Lezbosu. *Geografski obzornik*, 50(2), 14–19.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0kfpvl2>

Zorn, M., Razpotnik Visović, N., Repolusk, P., ferk, M. (2013). Prostorski in regionalni razvoj Sredozemlja – enotni pristop in izbrana orodja. *Georitem*, 22. Založba ZRC. <https://doi.org/10.3986/9789610503514>

Žnidarčič, T. (2008). Naravni rezervat Albufera - (ne)uspešen dialog med naravo in človekom? *Geografski obzornik*, 55(3), 17–24. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/s9cimhq>

Jugovzhodna Evropa

Bufon, M. (2019). Nemirni balkanski "mix": težavno upravljanje političnih in kulturnih prepletanj v jugovzhodni Evropi med Avstrijo, Turčijo in Rusijo. *Primorski dnevnik*, 79(149), 19.

Bufon, M. (2023). Romunija, država stičišč : težavno upravljanje političnih in kulturnih prepletanj v jugovzhodni Evropi med Avstrijo, Turčijo in Rusijo. *Primorski dnevnik*, 79(139), 18.

Doka, D., Qiriaz, P. (2023). *The Geography of Albania: Problems and Perspectives*. World Regional Geography Book Series. Springer.

Emmert, T. in Ungro, C. (ed.) (2016). Conflict in South-Eastern Europe at the end of the twentieth century: a "Schollars' Initiative" assesses some of the controversies. Routledge.

Gekić, H., Bidžan-Gekić, A., Drešković, N., Mirić, R. in Reményi, P. (2023). *The Geography of Bosnia and Herzegovina: Between East and West*. World Regional Geography Book Series. Springer.

Jenko, N. (2021). Etnična identiteta Seklerjev in njihova asimilacija v Romuniji. *Geomix*, 28(2), 30–34.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/upkbq6t> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/upkbq6t>)

Polšak, A. (2008). Problemi kmetijstva v državah JV Evrope v luči pristopnih pogajanj z EU - primer Hrvaške. *Geografija v šoli*, 17(3), 58–64.

Polšak, A. (2008). Razvojni problemi kmetijstva v Bosni in Hercegovini in Hrvaški v luči pogajanj z EU-primer BIH. *Geografija v šoli*, 17(3), 49–57.

Polšak, A. (2013). Povojni demografski procesi v BIH. *Geografija v šoli*, 22(1), 57–66.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cdrh5y6> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cdrh5y6>)

Zupančič, J. (2023). Geografija Balkana in njegovega obrobja: narava, politična zgodovina, gospodarstvo, podatkovnik. Založba Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789612972219>
(<https://doi.org/10.4312/9789612972219>)

Vzhodna Evropa

Belina, B. in Arambaša, M. (2007). Alltägliche Identitätskonstruktionen in der Republik Moldau zwischen Rumänismus und Moldovenismus. *Europa Regional*, 15(4), 189–198. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nslv3qc> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nslv3qc>).

Blinnikov, M. S. (2021). *A Geography of Russia and Its Neighbors. Second Edition*. The Guilford Press.

Ilchenko, M. (2017). "Socialist cities" under post-Soviet conditions: symbolic changes and new ways of representation. *Europa Regional*, 25(2), 30–44. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hbbwj4m>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hbbwj4m>).

Zupančič, J. (2014). Ukrajinska kriza. *Geografski obzornik*, 61(1/2), 41–42.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kmyvd4j> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kmyvd4j>)

Zupančič, J. (2021). *Geografija Rusije in njenih vplivnih območij*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.31205/RA.386.02> (<https://doi.org/10.31205/RA.386.02>).

Srednja Evropa

Havrlant, J. (2002). Beskidi - turistična regija s svojevrstnimi značilnostmi in problemi. *Geografski obzornik*, 48(2), 23–26. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j96l7hj>

Kunaver, J. (2009). Geološki park Karnijske Alpe. *Geografski obzornik*, 56(1/2), 32–37.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l310rqt>

Ogrin, M., Vozelj, T., Žemlja, K. (2017). Trajnostna mobilnost v Alpah. *Geografski obzornik*, 67(3/4), 63–74.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n7dyzka>

Polšak, A. (2019). Visoke Ture, Veliki Klek in Pastirica. *Geografija v šoli*, 27(3), 56–62.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ea6w2l4>

Razpotnik, N., Urbanc, M., Nared, J. (2009). Prostorska in razvojna vprašanja Alp. *Georitem*, 12. Založba ZRC.
<https://doi.org/10.3986/9789612545567>

Urbanc, M. (2009). Berlinski zid. *Geografski obzornik*, 56(4), 4–8. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9pfua8n>

Povezava na razširjen nabor literature.

([https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura za geografijo 2.docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura%20za%20geografijo%202.docx))

GEOGRAFSKI IZZIVI SLOVENIJE IN ITALIJE

Geografsko-terensko delo

Bevc, V. (1997). Pouk geografije v naravi. 1. ZRSŠ, Ljubljana.

Brečko Grubar, V., Kovačič (2017). Terenski seminar Istra – spoznavanje s terenskimi metodami geografskega raziskovanja. *Geografija v šoli*, 25(2), 30–38. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7nxeoju>

Brečko Grubar, V., Kovačič, G., Kolega, N., Koderman, M., (2018). Terensko delo kot del praktičnega dela izpita splošne mature pri predmetu geografija. *Geografija v šoli*, 26(2), 38–45.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/thnmy3r>

Brečko Grubar, V., Gregor Kovačič, G. (2022). Geografsko raziskovanje in pomen poznavanja krajevnih vodnih virov. *Geografija v šoli*, 30(2), 38–47. <https://doi.org/10.59132/geo/2022/2/38-47>

Brložnik, D., Klasinc, M (2018). Izbirni predmet projektno delo z osnovami raziskovalnega dela kot sodoben način poučevanja. *Geografija v šoli*, 26(1), 50–54. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Dovč, P., Lampič, B. (2020). Spoznavanje degradiranih območij v lokalnem okolju ter raziskovanje sprememb v prostoru – projektno delo dijakov Srednje šole Domžale. *Geografija v šoli*, 28(3), 38–46.
<https://doi.org/10.59132/geo/2021/1/38-46>

Lipovšek, I. (2018). Geografski pouk o(b) vodi. *Geografija v šoli*, 26(1), 43–49.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Madronič, P. (2018). Šolska kamninska zbirka. *Geografija v šoli*, 26(1), 36–42.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>

Polšak, A. (2018). Nekaj pogledov na uporabo geografskih virov. *Geografija v šoli*, 26(1), 23–35.
<https://doi.org/10.59132/geo/2018/1/23-35>

Prah, K., Suljanović, E. (2022). GIS kot orodje za ugotavljanje storitvenih območij – primer gasilskih postaj. *Geografija v šoli*, 30(2), 48–51. <https://doi.org/10.59132/geo/2022/2/48-51>

Polšak, A. (ur.). (2013). *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi*. Zavod RS za šolstvo.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gspmrff>

Resnik Planinc, T. (ur.), Ilc Klun, M.(ur.) (2015). Priprava in izvedba geografskih terenskih vaj v lški vasi. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 208 str.

Stanič, T. (2018). Geografska ekskurzija z aktivno sodelujočbo dijakov – Cerkniško jezero in Škocjanske jame. *Geografija v šoli*, 26(1), 46–52. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/thnmy3r>

Obča geografija Slovenije in Italije

ARSO.GOV.SI. *Okoljski odtis*, 2013. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1idknnl>

Capogrossi, R., Laureti, L., Augello, R., Canali, E., Ceralli, D., Cimini, A., De Corso, S. (2025). Carta della natura. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/9morkkl>

De Corso, S., De Benedetti, A. A., Vaccaro, L., Lasco, A. (n. d.). Città in transizione. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/azm06p6>

Demšar Mitrovič, P., Resnik Planinc, T., Urbanc, M. (2007). Geografsko izobraževanje o vrednotah prostora za zagotavljanje trajnostnega razvoja. *Geografija v šoli*, 16(3).

Flisar, N. (2021). *Paleopodnebne spremembe v Evropi: od pliocena do antropocena* [Magistrsko delo]. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

Fridl, J., Ilc, M., Kušar, S. (2007). Uvajanje vsebin vrednot prostora in prostorskega načrtovanja v učni proces. *Geografija v šoli*, 3(16), 12–20. Zavod RS za šolstvo.

GOV.SI. Mesta in urbana območja v Sloveniji. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/d6mw0k7>

Ilc Klun. M. (2028). Vključenost tematik slovenskega izseljenstva v pouk geografije. *Geografija v šoli*, 26(3), 44–50. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/rysn2w>

Inštitut za zdravje in okolje (b. d.). Kakšen je tvoj ekološki odtis. <https://izo.si/izracunaj-ekoloski-odtis/>

Inštitut za zdravje in okolje. Izračunaj ekološki odtis. <https://izo.si/izracunaj-ekoloski-odtis/>

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). Città in transizione. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/6uinqau>

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). Dissesto idrogeologico. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/rsqeata>

Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). Rifiuti marini. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/qx6zyqq>

Janža, M., Jamnik, B., Prestor, J., Mali, N. (2017). Podzemna voda – glavni (skoraj edini) vir pitne vode v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 25(3), 19–27. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/ntk04mu>

Josipović, D. (2016). Migracije v Slovenijo iz (nekdanje) Jugoslavije po drugi svetovni vojni. *Geografija v šoli*, 24(2–3), 44–50. <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/9wzcyj2>

Konečnik Kotnik, E., Kolnik, K. (2023). Učne vsebine o Dravskem polju v geografskih izobraževalnih gradivih. Dravsko polje. *Prostori*, 6. Univerza v Mariboru. <https://doi.org/10.18690/um.ff.11.2023.11>

Košmerl, T., Mikulec, B. (2022). Izobraževanje odraslih za trajnostni razvoj v luči teorij transformativnega učenja. *Sodobna pedagogika*, 73(2), 11–25.

Kušar, S. 2008: Aktualizacija učnih vsebin z vidika vrednot prostora in participacije javnosti v procesu prostorskega planiranja. *Dela*, 29, str. 37–48. FF v Ljubljani.

Lampič, B., Kikec, T. (2019). Funkcionalno razvrednoten prostor – razmere v Sloveniji in možnost vključevanja vsebine v osnovno- in srednješolsko izobraževanje. *Geografija v šoli*, 27(2), 8–21. <https://doi.org/10.59132/qeo/2019/2/8-21>

- Lovrenčak, F. (1999). Naravnogeografske značilnosti kot možnost razvoja Slovenije. *Dela*, 14, 27–44. <https://doi.org/10.4312/dela.14.27-44>
- Lukšič Hacin, M. (2016). Izseljevanje Slovencev od devetnajstega stoletja do osamosvojitve Slovenije. *Geografija v šoli*, 24(2/3), 32–43. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9wzcyl2>
- Ministero dell'Interno. Sistema e accoglienza sul territorio. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qjio3ma>
- Natek, K. (2005). Poplavna območja v Sloveniji. *Geografski obzornik*, 52(1), 13–18. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ah12sxd>
- Ogrin, D., Repe, B., Štut, L., Svetlin, D., in Ogrin, M. (2023). Podnebna tipizacija Slovenije po podatkih za obdobje 1991–2020. *Dela*, 59, 5–89. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/z2ycajz>
- Ogrin, M., Vozelj, T., Žemlja, K. (2017). Trajnostna mobilnost v Alpah. *Geografski obzornik*, 64(3/4), 63–74. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n7dyzkg>
- Otrin, K., Benčina, M., Živčič, L., Resnik Planinc, T. in Plevnik, A. (2013). *Trajnostna mobilnost, Priročnik za učitelje v srednjih šolah* (str. 84). Ministrstvo za infrastrukturo in prostor. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/m6n7yms>
- Pelc, S. (2015). Mestno prebivalstvo Slovenije. Založba Univerze na Primorskem. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mnu775n>
- Pelc, S. (2018). Mednarodne selitve v Sloveniji in podatki o njih. *Geografija v šoli*, 26(3), 35–43. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ryxsn2w>
- Plut, D. (2002). Teoretični in terminološki vidiki koncepta trajnostnosti/sonaravnosti. *Geografski vestnik*, 74(1), 73–86. ZRC SAZU. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sjoyfxh>
- Plut, D. (2003). Vodni viri Slovenije. *Geografski obzornik*, 50(3), 8–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h24zi40>
- Plut, D. (2005). Teoretična in vsebinska zasnova trajnostno sonaravnega napredka. *Dela*, 35, 6–18. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Polšak, A. (2009). Obravnava kmetijstva pri pouku z razvijanjem veščin ob uporabi slikovnega in statističnega gradiva. V: A. Žakelj (ur.), M. Borstner (ur.). *Raznolikost pristopov k celostnemu učenju in poučevanju : zbornik povzetkov*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Polšak, A. (2010). Nekatere možnosti obravnave kmetijstva pri pouku. V A. Polšak (ur.), *Geografija. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. Geografija. 1. izd. (str. 78–98). Zavod RS za šolstvo.
- Polšak, A. (2011). Energijski viri in proizvodnja električne energije v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 20(2), 11–16.
- Polšak, A. (2011). Mežiška dolina – do kdaj še posledice rudarjenja? *Geografija v šoli*, 20(3), 59–70.
- Polšak, A. (2011). Nekateri geografski vidiki hidroelektrarn s poudarkom na spodnji Savi. *Geografija v šoli*, 20(2), 32–47.

- Polšak, A. (2014). Novejše razvojne smernice slovenskega kmetijstva in podeželja. *Geografija v šoli*, 23(1), 3–13. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dbj3jr7>
- Polšak, A. (2018). Pridelava hmelja v Sloveniji. *Geografija v šoli*, (26)1, 60–64. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>
- SDZV. Slovensko društvo za zaščito voda (27. 5. 2020). Vse barve vode. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/u970hk0>
- SDZV. Slovensko društvo za zaščito voda (3. 6. 2020). Vodni odtis. <https://sdzv-drustvo.si/novice/vodni-odtis/>
- SiStat. Prebivalstvo – izbrani kazalniki po stopnji urbanizacije, Slovenija, letno. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lror8df>
- Statistični urad RS. Kazalniki ciljev trajnostnega razvoja. <https://www.stat.si/Pages/cilji>
- UMANOTERA. Archive for: Brošure, letaki in infografike. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/v3cbxic>
- UMANOTERA. Izračunaj svoj ogljični odtis. <https://kalkulator.umanotera.org/>
- UMANOTERA. Ogljični odtis. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vz1dw5f>
- UNESCO, Slovenska nacionalna komisija (2022). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Kažipot. UNESCO in Slovenska nacionalna komisija za UNESCO. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf (http://www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf)
- Vovk Korže, A. (2020). Ekosocialno in miroljubno kmetijstvo kot pot k trajnostni pridelavi hrane tudi v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 28(2), 45–50. <https://doi.org/10.59132/qeo/2020/2/45-50>
- Vovk, A., Davidović, D. (2023). Trajnostnost in krožno gospodarstvo kot izobraževalna priložnost za geografe. *Geografija v šoli*, 31(1), 9–18. <https://doi.org/10.59132/qeo/2023/1/9-18>
- Vovk, A., Lužnik, J., Davidović, D. (2019). Agroekološka znanja bogatijo tudi geografijo. *Geografija v šoli*, 27(1), 22–27. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/dpdwpem>
- Vovk, A. (2018). Kako razumeti trajnostni razvoj. *Geografija v šoli*, 26(1), 14–22. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9uq4uvy>
- Vrečer, N. (2016). Razumevanje beguncev v Sloveniji. *Geografija v šoli*, 24(2-3), 24–31.
- Žiberna, I., Konečnik Kotnik, E. (2020). Spremembe rabe tal v Sloveniji med letoma 2000 in 2020. *Geografija v šoli*, 28(3), 6–17. <https://doi.org/10.59132/qeo/2020/3/6-17>
- Povezava na razširjen nabor literature.
(https://aplikacijaun.zrss.si/api/qradiva/Literatura_za_geografijo_2.docx)

PRILOGE

PRILOGE PO POGLAVJIH

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

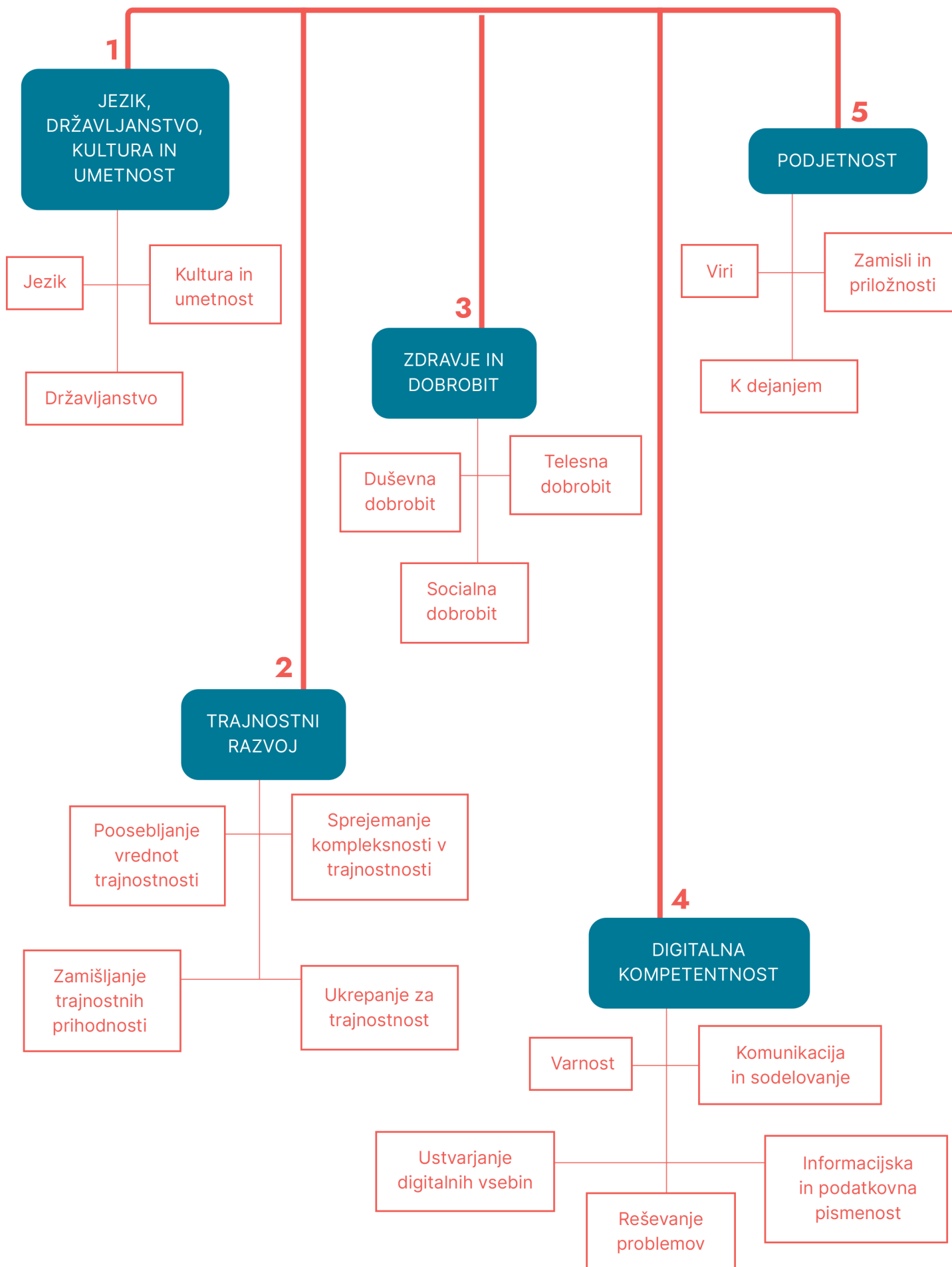
- » https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Vključevanje_kompetence_podjetnosti_v_katalog_znanja_3.docx
- » [https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA_2_Zdravje_in_dobrobit_2_\(1\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA_2_Zdravje_in_dobrobit_2_(1).docx)
- » [https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA1Digitalne_kompetence_\(5\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA1Digitalne_kompetence_(5).docx)
- » [https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_3_Jezik_\(2\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/Priloga_3_Jezik_(2).docx)
- » [https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA4Trajnostni_razvoj_\(2\).docx](https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/PRILOGA4Trajnostni_razvoj_(2).docx)

POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE IN ITALIJE

Didaktična priporočila za temo

- » https://aplikacijaun.zrss.si/api/gradiva/08_Alpske_pokrajine_v_Italiji.docx

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družbeni položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3 /// ZDRAVJE IN DOBROBIT

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.), tako da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev.
	5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva.
	5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog.
	5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti.
	5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju).
	5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost).
	5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt.
	5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši.
	5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami.
	5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev.
	5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje.
	5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.
	5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.